

doc

FAPTE ȘI VORBE ROMANESCI

Ino. 1372.

FAPTE

ȘI

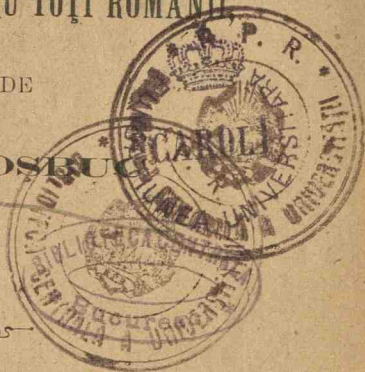
VORBE ROMÂNESCI

CARTE DE CETIRE PENTRU TOȚI ROMÂNII

ALCĂTUITĂ DE

GEORGE COSTU

BUCUREȘTI

Stabilimentul grafic I. V. SOCECŪ, Strada Berzei, No. 59.

1899.

134722

1956

Biblioteca Centrală Universitară

București

Co. 213294 Dublet

Inventor 134722

România, gura Raiului

Deniți cu mine, să cercetăm adevărul la isvorul sevă, și sunt încredințat că în sfârșit veți dice: Bună țară, bun popor!

Și mai întâiu să trecem Carpații, pentru ca să eșim în văi. Acești munți, adevărate țării în privirea strategică, sunt acoperiți cu păduri frumoșe, în cari se gășesc copaci de catarguri cât de înalte. Ei coprind în sînul lor băi de fer, de puciosă, de aramă, de argint și de aur, încă nedescoperite, și isvóre minerale pentru vindecarea bólelor.

Văile sunt formate de un pămênt producător, care ar putea hrăni o populație de trei ori mai mare de cât acea care le locuesce. Ochiul se rătăcesce în depărtare pe orizonturi albastre, care vêdesc o climă sănătósă și fericită. El pătrunde în lunci pline de vînături de tot soiul; întâlneșce rîuri, iazuri, pîrae pline de pesci, livezi frumoșe încărcate

cu pomet ; colnicele cu podgorii, care produc vinațe minunate ; el zăresce în văzduh roiuri de albine ce fac o miere albă și parfumată ca aceea vestită a muntelui Himet din Grecia. Pe întinsul câmpiilor pasc turme numeroase de oi și vite mari, care sunt una din cele mai mari bogății ale țerei ; herghelii de cai voinici. Se ved sate acoperite cu stuh, în totă simplitatea arhitecturală a timpurilor patriarhale ; orașe, în cari civilizația se arată la tot pasul, în forma caselor, în mobilarea lor, în hainele locuitorilor, în manierele lor, în graiul lor și chiar în defectele lor. Mai departe se zăresc frumoase locuințe de țară, albind între copacii grădinelor, iar pe șoselele nouă, calesce de Viena, trecând cu repeđiciune în fuga cailor de poștă și în chiotul sêlbatec al postașilor. Ele trec pe lângă șiruri lungi de care țărănesci trase de boi ca la Romani. Căci trebuie să o mărturisim, acéstă țară este țara contrasturilor. Deosebitele vécuri sunt aci reprezentate prin deosebitele clase ale populației. Locuitorul țaran a rămas tot același de 2000 de ani și înfățișeză antichitatea. Nobilii bătrâni, boerii, cu ideile și obiceiurile lor feudale, înfățișeză vécurile de mijloc iar noua generație, care a fost crescută în străinătate mai cu sémă în Franța, înfățișeză al XIX veac.

Țara acéstă este dar destul de interesantă ca să

fie vizitată, și coprinde multe lucruri vrednice de studii pentru filosofi și pentru artiști. Ea este frumoasă, avută și bine înzestrată de Provedință în toate privirile. Dar ceea ce așidori eu să vă fac a înțelege este farmecul ademenitor al acestor părți ale lumii, care face pe Românii din Moldova să ȃică în iubirea lor de Patrie :

La Moldova cea frumoasă
Viața-ȃ dulce și voioasă !
L'al Moldovei dulce sóre
Cresce flóre lângă flóre.

Și tainica atragere ce aũ ele pentru inimile strěinilor, în cãt Românii din Muntenia ȃică :

Dâmboviță apă dulce,
Cine bea nu se mãi duce !

Ast-fel este România, numită de Români, gura raiului.

Alexandri.

O faptă a lui Mihaiu-Viteazul

Hasan-Paşa era rînduit cu óstea sa, la Călugăreni, să isbescă pe la spate pe Mihaiu. A întârziat însă şi s'apropiat după ce Mihaiu bătuse şi batjocurise aşa de urît pe Sinan care-l isbi din faţă.

Abia a prins Mihaiu de veste, că s'apropie pe de altă parte Hasan cu óstea, şi lăsând în pace pe Turcii de la pod, s'a întors ca vîntul spre pădure, cu puţini după dînsul. Alerga Mihaiu călare cu roşiorii aşa de vitejeşte spre óstea lui Hasan, în cât Turcii n'avură vreme să se aşeze în rînduri de bătae. Şi i-a isbit cu nespusă iuţime, şi a intrat între dînşii ca lupul între oi, şi i-a tăiat şi i-a pus pe fugă.

Şi dând cu ochii de Hasan, s'a luat Mihaiu după el. Şi fugea Turcul ca un nebun, şi Mihaiu pe urmele lui cu sabia în vînt. Şi l-a gonit aşa pe sub pólele pădurii, şi acum gata, gata să l

ajungă și să-l taie cu mâna lui. Dar Hasan, galben ca de ceară, bătea și cu pumnii gâtul calului și cu pintenii coastele, și i se deslegase brîul de peste haină, și-i căduse fesul din cap, și fugea de gróza peririi spre corturi.

Au sărit Spahii și s'a în crucișat în drum cu Mihaiu, și-a scăpat Mihaiu din mână pe Hasan. Iar acesta a tot fugit înainte, atâta gróză intrase în el, și nu s'a oprit până la cortul lui Sinanpașa, a vizirului. Și-acolo în cort au început să 'și spuie unul altuia patimile și rușinea ce-au pățit-o și să miraú și să sfătuiaú în ce chip ar birinde pe Mihaiu-Vodă, că ei cu puterea armelor n'aú să-l pótă dovedi.

(După Constantin Căpitanul).

Armele măi de demult ale Românilor

Românii, pe vremea măririi lor, și și măi în urmă încă, s'aũ arătat a fi unul dintre neamurile cele măi viteze ale Europei. Un scriitor polon de pe acele vremuri, ȓice despre dînșii : «Ei sunt ómeni fieroși, dar fórte viteji, și póte nu este alt neam care să aibă hotare așa de înguste și care să se lupte așa de cu drag numai pentru lauda biruinții și pentru arătarea vitejiei. Nici nu cunosc alt neam, care să aibă așa de mulți vrăjmași împrejur, căroro Românii le fac neîncetat rėsboiũ și se apără împotriva rėsboiului făcut de către aceia».

Iar alt scriitor ȓice : «Dirzia și sumeția este maica și sora lor. Căci dacă are unul cal bun și arme bune, atunci gândește că nici un om nu-l póte întrece și nu s'ar feri, de-ar fi cu putința chiar și cu Dumnezeu să se lupte».

Locuitorii din Țara-de-jos a Moldovei, obici-

nuindu-se mai de mult să trăiască mereu în războie cu Tătarii, erau mai viteji de cât cei din Țera-de-sus. Iar între dânșii se deosebiau Orheienii ca cei mai îndărătnici.

Armele Românilor erau arcul, sulița, sabia, securea, paloșul, măciuca și pușca. Arcul îl întindeau foarte bine și se pricepeau și la lupta cu sulița, dar cu sabia făceau tot-d'a-una mai multă isbândă.

Pușca, numită pe atunci săneată, o purtau numai oștenii vînători, pentru că era lucru rușinos — așa dicea ei — să se lupte la óste cu acest fel de arme, din care nu se póte cunósce nici meșteșugul purtării războiului nici vitejia omului.

Când Domnii ridicau țara, atunci oștenii de adunătură se luptau cu cóse, cu topóre și cu fuștiuri.

(Bălcescu. Arta militară)

Cum a  apărat Moldovenii Cetatea Albă

Cuna dintre luptele în care s'au arătat Moldovenii mai vrednici, a fost apărarea Cetăţii Albe. Ac st  cetate era singurul port al lor pe marea Neagră,  i printr'însa st p nia  asupra-i. E lucru sciut, că Marea-N gr  era odinioară un lac moldovenesc, iar Domnii Moldovei se numeau st p nitori ai M rei-Negre.

Turcii pricepură folosul ce l-ar avea, dac'ar fi a lor Cetatea-Albă,  i de aceea Mohamet Sultanul a venit cu óste asupra ei. Dar Moldovenii s'au apărat cu vitejie, iar Mahomet zăbovind de geaba o lună  nr g  pe sub zidurile ei, a fost silit să se  torc  îndărăt fără nici o ispravă.

Urma ul se , Baiazet, veni din nou asupra cetăţii, în anul 1483, cu multă pedestrima pe uscat  i cu multe corăbii pe mare.

Cetatea era în r pa mării, aprópe de gura Nistrului  i era strajnic  nt rit   i prin a ezarea

ei în loc greu de străbătut și prin zidurile și apărările făcute de oștenii lui Ștefan cel Mare. Era o cetate de mare folos pentru înlesnirile țării, ale râului și ale Mării, și era vestită în lume.

Pedestrimea lui Baiazet a tot înaintat spre cetate, prădând țara. Și vădând Sultanul că acei din cetate nu se mișcă, s'a tot apropiat cu óstea de pe mare, așa că de odată a înconjurat cetatea și de pe apă și de pe uscat, strângându-o așa, în cât Moldovenii nici nu puteau aduce nici nu puteau scóte nimic din cetate.

Pârcălabi în cetate erau pe atunci Gherman și Ion. Ei n'aú voit să dea cetatea, când le-a trimis Sultanul vorba s'ó dea.

Baiazet mânios și-a pus tunurile în rînd, și a început să bată zidurile din mai multe părți. Și le-a tot bătut mai multe ȓile de-arîndul, dărîmând din ziduri atâta, cât socotea că ómenii s'ei vor putea intra destul de lesne. Și așa, într'o ȓi, des de diminéȓă, Baiazet a dat poruncă pedestrimii să s'asvîrlă pe cetate. Turcii erau împărȓiȓi în glóte, că dacá se va rări cea din frunte, să sară alta de dupá ea, și tot așa să se îmbospáteze glótele, năvâind una dupá alta ca valurile.

Moldovenii din cetate, neputénd cãrpi stricãciunile tunurilor, și-aú făcut apãrãri cu mult meșteșug în dreptul spãrturilor din ziduri, făcénd

șanțuri adânci și ridicând valuri de pământ. Iar în șanțuri s'adunară cu toții.

Și când se repezără Turcii, ca să intre printre spărturile zidurilor, au dat de șanțuri și s'au încăerat cu Moldovenii într'o luptă cumplită. Îi împoșcau Românii cu săgeți și cu focuri de flintă, le crăpau capetele cu securile, iar mai pe de lături îi isbeau cu pietrii, căci își adunaseră pietrii prin șanțuri. Și cu multă iuțime i-au împins îndărăt pe cei dintâi năvălitori. Dar au sărit alte rînduri de Turci și s'au îngrămădit acolo, și n'au isprăvit nimic, căci Moldovenii se purtau cu atâta inimă, în cât rănind și ucidînd o mare mulțime de Turci, i-au gonit mai de multe ori afară.

Vrăjmașii fiind mulți, lesne își înnoiau năvala, și tot mereu adăogîndu-se oșteni noi în bătaie, nu dedeau de loc repaos puținteor moldoveni. Au fost răniți și uciși mulți dintre moldoveni, și neavînd pe cine pune în locul celor ce lipseau, numărul apărătorilor se micșora vedînd cu ochii, și așa Moldovenii sufereaă cu mult mai mare pagubă prin cei puțini pe care îi pierdeaă de cât aduceaă pagubă Turcilor prin cei mulți pe care-i ucideaă.

Dar Turcii n'au putut intra în cetate. După ce s'au svîrcolit Turcii din faptul zilei până după prânz, Baiazet a dat poruncă să înceteze năvala, că o vedea fără folos. El avea de gînd s'o în-

cépă a doua ȃi, dar mai cu mânia. Și-a adunat tótă pedestrimea, a pedestrit și pe călăreți, și-a făcut glóte, înșirându le una după alta pe câmpie, de se făcuse așa de lungi șiraguri până în adâncul zării, de nu le vedeai sfîrșitul. Iar porunca lui era, că mâne în zori să dea năvală glótele, urmând una după alta, cum erau înșirate, și să tot curgă și să ție fără întrerupere bătaia tótă ȃiua, și dac'o fi nevoe, tótă nóptea și-a doua ȃi iarăș tótă ȃiua, și tot așa într'una, chiar de-ar fi să ție bătaia o săptămână fără contenire. Și le-a dat strajnică poruncă, să n'aibă repaos nici o clipă, până ce nu vor mistui pe Moldoveni, și așa să se gândescă, că nici unul să nu se întórcă viu îndărăt, fără isbândă, ci ori să-și lase acolo vieța ori să căștige locul înainte de a se întórcé.

Moldovenii vedeau de pe ziduri pregătirile Turcilor; vedeau câmpia înegrită de mulțimea lor, și ori încotro întorceau ochii vedeau numai cer, că pământul tot era acoperit de nespusa mulțime de oști turcești. Pârcălabii erau îngrijați de primejdia ce-o vedeau cu ochii, dar nu se înspăimîntară. Ei și-au adunat tóte puterile, au lucrat tótă nóptea la valuri și la șanțuri, au dres locurile de care aveau trebuința și se pregătiră cum au știut și cum au putut mai bine după slabele lor puteri.

A doua zi să răscoli tótă tabăra turcescă. Incepură să se misce glótele și s'apropiară de ziduri, cu mare sgomot de trîmbiți și de surle și cu nespusă strigare din guri, de credeaî că a sosit sfîrșitul lumii. Dar Baiazet dorind să scape cîtva putea și ómenii de perire și cetatea de striciune, se hotărî să încerce dacă nu va putea să-i aducă pe Moldoveni la supunere, ca să se lase de îndărătניה lor. El făcù semn că vrea să vorbescă cu Moldovenii.

Solul trimes de el, a spus Moldovenilor, că Turcii vin cu statornica hotărîre să nu înceteze năvala diua și nóptea, pîna nu vor lua locul. Și-i vestesce, că de vor apuca să intre cu sila în cetate, vor prăda cetatea și nu vor ierta nici pe femei, nici pe bătrîni, nici pe copii, ci-i vor omorî de-avalma. Iar dacă îi vor lăsa de bună voe să intre în cetate, nu vor clinti nici fir de pîr, și vor da Moldovenilor voe deplină ori să stea în cetate, ori să plece într'altă parte, fără de nici o supărare.

Auđind cei din cetate fágăduelile Sultanului, și vedënd că nu e nici un chip de-a să mîntui, fiind-că erau prea puțini ca să apere valurile, s'aũ luat de gînduri. Dar n'aũ dat rěspuns hotărît, și aũ cerut puțintică vreme să se gîndescă ^{ascu} ce vor face.

Și s'a mirat Sultanul de-atâta inimă la Moldo-

veni, căci în primejdia răpunerii de cap erau, și ei tot mai aveau suflet să răspundă, că le trebuie încă vreme de gândit.

Strîngându-se în cetate căpeteniile Moldovenilor, s'aŭ sfătuit între sine, și nu erau pe deplin învoiți cu toții să dea cetatea. Dar după ce s'aŭ mai dat la vorbă, s'aŭ hotărît să primescă pe Turci în cetate, dar să-i încredințeze dintru'ntăiŭ Sultanul cu jurămînt, că-și va păzi credința făgăduelilor.

Și-a jurat Sultanul, iar ai noștri i-aŭ dat cetatea. Iar Sultanul i-a întâmpinat cu bunătate, și a îngrijit cu multă băgare de sémă să nu pătîmescă nici un Moldovean nimic, dând voe celor ce ar voi să plece de aici să pótă scóte tóte lucrurile lor fără de împedecare.

Și așa a căđut în mîna Turcilor, după o apărare așa de vitejescă dar zadarnică, Cetatea Albă a Moldovenilor.

(Magazin istoric II. 60—63).

134722

Cântec vitejesc

Hăi Române, haid voinice, lasă dealuri, văi,
colnice! Hai moșnean de vitejie! Lenea nu
ți-e dată ție!

Pe uscat, ca și pe mare, și pe jos tu ești că-
lare! Șir de veacuri ție-ți spune că născut ești a
supune și cu faptele-ți mărețe lumii 'ntregi să dai
povețe.

Hăi, Române, căci e vreme, de când țara ta
tot geme suferind rușini și groaze sub cumplirea
multor loaze. Hai Române, te arată că ești tot
ce-ai fost odată!

Cu unire și cu mîinte, cu-ale armei drepturi
sfinte, cerul slava ta voește: haid, Române, bi-
ruește!

(Iancu Văcărescu).

Amintirile trecutului

E o nespusă plăcere, să străbați țărîmul patriei, cercetând peste tot locul umbrele și amintirile strămoșilor noștri; ici o cruce de piatră, părăsită într'un câmp pustiū, ne aduce aminte o faptă vitejescă ori o crudă răsbunare; colo o veche mănăstire pörtă în inscripțiunile, în portretele și în odórele ei lucrute fără meșteșugire, urma cucerníciei și a dărníciei vechilor Voevođi. Mai dincolo câte-va ruine de ziduri uriașe, o sfărămătură de cetățue, un părete de palat vechiū, șoptesc inimii pe tăcute despre numele lui Traian și ale eroilor ce-aū urmat tradițiunea lui de onóre pe pămîntul românesc.

Ast-fel la tot pasul, colinda nóstră iscoditoare se opresce, cu o plăcută și cuviósă mirare dinaintea acelor cucernice sau falnice amintiri, care din adâncimea veacurilor se înălță uriașe peste măunțimea nóstră de astă-đi.

Dorul nostru s'avântă printre răstimpii trecutului, pe când privirea ni se preumblă prin luncele și pe plaiurile țării noastre, martură încă vorbăreță ale atâtor întâmplări felurite.

Adesea dar, și cât de des se poate, căutând vederi așa de înviorătoare, părăsim cetatea și ținuturile supărări, ca să cerem de la câmpii mari, de la munții răcoroși și de la vechile locașe ce stau răsipite printr'însele, destăinuiri din vremi de restriște și de glorie ce au fost și nu mai sunt.

(*Odobescu. I. 374*).

Obiceiul de luptă a lui Ștefan cel Mare

Ștefan Vodă Cel-Mare avea și el obiceiul de luptă al părinților săi. Ademenia pe dușmani în locuri strimte. Dar el mai avea un obicei deosebit, o iscusință a lui, când era vorba să izbescă cu puțini pe mulți. Se pricepea, să înșele pe dușmani, ascundându-se cu partea cea mare de oștire prin păduri unde va, iar altă parte de oște mai puțină o trimetea să începă războiul. Dușmanii se îngrămădeau. La un semn știut, el eșia de unde era și isbia pe dușmani pe din dos.

Vestită luptă în felul acesta a purtat el la Bêrlad.

După ce-a slăbit caii Turcilor, arzând nutrețul înaintea lor pretutindenii pe unde știa că trebuie să trecă Turcii, Ștefan s'a tot dat îndărăt, până ce i-a tras într'o strimțore.

Era cêtă în ziua aceea și frig, că era în toiul iernii. Ștefan a pus o sêmă de omeni pe câm-

pie și le-a dat poruncă să dea semn de răsboi, cu trâmbițe, cu bucine, și cu tobe. Iar el s'ascunse după un deal. Turcii întorcându-se către glasurile de trâmbițe, socotind că acolo se află Stefan, cu totă puterea sa, începură lupta. Moldovenii se apărau îndărătnici, iar Turcii se îngrămădeau tot mai tare spre ei, rînduindu-și toate puterile de oște într'acolo.

Dar pe când se luptau așa, iese Stefan de unde era ascuns, isbesce pe Turci din dos, în vreme ce cei-l'alți ai săi îi isbeau din față, și printr'această apucare cu meșteșug, el numai cu patru-șapte și șapte de mii de oameni a biruit o oște de o sută două-șapte de mii și i-a risipit în toate părțile.

(Bălcescu. Artă militară).

Multe ramuri și-o tulpină

Pe-un picior de plaiu,
Pe-o gură de raiu,
Iată vin în cale,
Se coboră 'n vale
Treți turme de miei
Cu trei ciobănei!

Jn cântecul acesta ni se arată o privelisce viue a pribegirilor de turme ce se coboră în fie-care an din vîrfurile Carpaților, și trec prin Moldova de se duc să erneze peste Dunăre. Sute și mii de oi, mînate de mocani îmbrăcați cu sarice albe, es din gurile munților îndată ce frigul tórnei so-sesce prevestind iarna, și merg să găsescă pășuni în câmpiile țarei turcesci sub pólele Balcanilor. Unele vin de la Vrancea, altele de pe cóstele Ceahlăului, altele de prin văile Bistriței și ale Moldovei, iar cele mai multe de peste Carpați, din Transilvania. Deosebitele turme se adună la un loc și forméză caravane numeróse ce se coboră

încet spre Dunăre, unind sberetul lor jalnic cu lătratul cânilor de pază, cu sunetul telincilor aninate de gâtul măgarilor, și cu șueratul pătrunător al mocanilor călăuzi. Viéță simplă și patriarhală! tabloă vrednic de vécurile acele nevinovate, pe când regiî nu eraū de cât nisce păstori!

Unu î Moldovean,
Unu-î Ungurean,
Și unu-î Vrâncean!

Adică, unu-î de pe valea Moldovei, unu-î de la Vrancea și unu-î din Ardeal. Din nenorocire, poporul nostru confundă fórte ades numele de Ardelean cu acel de Ungurean, căci el nu a ajuns a cunosce cât e de întins pămêntul locuit de Români.

El nu scie, că dincolo de tóte hoțarele țerei lui, că peste Carpați și până în sînul Ungariei, că peste Dunăre și până în sînul Macedoniei, că peste rîul Prutului se află tot Români ca dênsul, care aū același port, aceleași obiceiuri ca dênsul, și care într'un cuvînt, sunt frații lui de același nume și de același sînge!

Puțin sunt la numêr între Români, cari aū cunoscința de întinderea neamului lor, și Doamne mult ar dobândi acest neam nenorocit, când tóte ramurile lui ar fi readunate pe lângă vechea lor tulpină.

(Alexandri).

Firea și făptura Românului

Aruncă-ți ochii la orî care Român și-l vei găsi vrednic să fie zugrăvit și pus în icoană.

De va ședeă lungit pe iarbă la pôlele unui codru, orî de va sta 'n picióre răzimat într'un toiag lângă o turmă de oi, orî de va sălta în horă vesel și cu pletele în vînt, orî de se va coborî pe o cărare de munte cu durda sa în spate, orî de se va arunca voinicește pe un cal sêlbatic, orî de va cărmui o plută pe Bistrița saŭ pe Olt — orî cum îl vei privi, fie ca plugar, fie ca cioban, fie ca plutaș, te vei minuna de firésca frumusețe a chipului sêu. Și te vei încredința că un zugrav n'ar putea nicăiri să găsescă nici așa de lesne nici așa de potrivite chipuri de cât în țêrile nôstre.

Veđi-l pe Român, când vine primăvara, cum i se umple sufletul de bucurie! cum îi crește inima în piept, ca frunza în pădure! cu câtă mulțămire, se uită el la noua podóbă a naturii,

ce acopere locul nașterii sale, cu câtă veselie vede el luncile înverzite, câmpiile înflorite, holdele răsărite!

Românul se renaște cu primăvara. El întinește de o dată cu natura, căci o iubește cu totă dragostea unui om nefățarnic. De aceea mai toate cântecele lui încep cu *Frunză verde*. Lui îi place să rătăcăscă prin desișul pădurilor, îi place să pocnescă și să cânte din frunză, îi place să-și puie flori la pălărie, să asculte cântecele pasărilor și să țină atunci câte o doină de jale.

(V. Alexandri).

Semnele măririi românesci

Să aruncăm ochii peste întinderea acestor șesuri nemărginite ale țărilor românesci, și vom vedea o mulțime de movile singuratice. Ce sunt aceste movile? Ele sunt paginile istoriei năvălirilor, căci coprind oseminte de barbari! Fiecare movilă e un monument al trecutului ridicat pentru priceperea viitorului, o lecție spăimântătoare pentru popóarele Asiei, cari țin ochii ațintiți asupra Europei, și o prevestire pentru acésta. Fie-care va dice: Cerul a destinat acésta țeră a fi bulevardul civilizației și mormîntul Barbarilor!

Pe lângă acele movile istorice, găsim câmpuri de bătălie, a căroro nume amintesc luptele eroice susținute de poporul român împotriva Turcilor, Tătarilor, a Leșilor, etc. Iată Valea Albă, poreclită ast-fel de tradiție, fiind-că în vreme de jumătate de veac a fost acoperită cu osemintele

a nenumăratelor mii de Turci ce cutropiseră Moldova sub domnia lui Ștefan-Vodă. iată Dumbrăvile roșii, cele arate cu Leși înhămați la pluguri; iată Răsboenii, Călugărenii, Baea, Valea Tutovei, ruinele Târgoviștei, ruinele cetății Neamțului! De pe zidurile acestei cetăți, Dómna Rucsandra, mama lui Ștefan-Vodă, a refusat de a deschide porțile fiului său alungat de o armată numerosă de Turci, și i-a poruncit să móră mai bucuros, de cât să-și scape viața cu rușine prin mila unei femei! De pe zidurile acestei cetăți, 18 plăieși Români s'aũ împotrivit mai multe zile armatei întregi a lui Sobieschi, regele Poloniei, mântuitorul Vienei! In toate părțile, unde vor alerga ochii, ei vor vedea adevărul scris cu litere de sânge, și acest adevăr este, că țările românesce aũ fost, atât în vechime cât și în vécurile de mijloc pragul templului civilisației, și că poporul român s'a ținut tot-d'a-una cu tărie în poziția sa de sentinelă a templului acestuia.

Petru Vodă Schiopul

După ce uciseră Turcii pe Ion-Vodă cel Cumplit, ajunse Domn în scaunul țării moldovenesci Petru căruia i se dice Schiopul. Dar n'a stat multă vreme în scaun acest Petru-Vodă, din pricină că ținea la numele său cel bun și vrednic și nu voia s'arunce țara în greutate și nevoi. Iar lucru a fost așa.

Turcii vădând că țara e slăbită de atâtea războaie, și știind că sunt scurse puterile Moldovenilor, au început să ceară de la Petru-Vodă ceea ce nu li se cuvenea, adică un bir de douăsprezece mii de galbeni pe an. Până atunci nu plățiseră Moldovenii biruri Turcilor. Iar acum îl cereau, dicând, că birul acesta va fi ca pedepsă Moldovenilor pentru răscola lor cu Ion-Vodă asupra Turcilor, și ca învățatură de aci înainte să nu se mai ridice vrășmășește împotriva Sultanelui.

Iar Petru-Vodă nu voia să dea nici un fel de bir. Turcii atunci i-au trimis vorbă, că de nu va da birul, îl vor scóte din scaun.

Și-a adunat Petru-Vodă pe sfetnicii săi, pe boierii țării și i-a întrebat ce să facă? Și boierii s'au plecat la acésta și s'au învoit cu birul. Dar Petru-Vodă n'a vrut să primescă, ȃicând, că i se rupe inima de mila țării, și cum să puie bir care n'a mai fost? Că de va da acum birul acésta, mâine îi vor cere Turcii altul mai mare.

Și s'au înduplecat și boierii să vadă că are dreptate Vodă. Dar nu știaū, cum s'o potrivescă mai bine. Și i-au ȃis atunci, că de nu va da birul, Turcii aū să-l scótă din scaun, și póte că Domnul care va veni după el, tot va da birul.

Atunci Petru-Vodă a ȃis: «N'aștept să mă scótă Turcii din scaun; plec eū singur. Cine-o veni după mine, să dea birul dac'o vrea. Eū nu-l daū, și nu voesc să-mi aduc pe urmă hulă și ocară, că eū am fost cel dintăiū Domn care am pricinuit birul Moldovei».

Și a părăsit scaunul țării de bună-voe, mai bine vrënd să nu fie Domn, de cât s'aducă réu în țară. Și s'a dus la moșiile sale din Ardeal.

Iar Turcii aū pus în locul lui alt Domn, pe unul strėin, pe Iancu Sasul din Ardeal. Că dintre boierii țării se temeaū Turcii să alégă pe unul, ca să nu le fie protivnic la ce vor cere.

Dar acest Iancu, ticălos⁴ de felul lui, era om tiran și lacom, și a primit și a încuviințat Târcilor toate câte i le cereau, numai ca să dobîndescă domnia. Că el n'avea frică că își vatămă numele său cel bun, pentru că nu l-a avut nici odată.

Și birul Moldovenilor de la acest Iancu Sasu-Vodă își are începutul. Și l-au urît Românii și l'au alungat din scaun și-i diceau: rușinea Moldovei.

(Cantemir, Descrip. Moldav.).

Ștefan și Codru

Ștefan Vodă rătăcit intră'n codrul înverșit. Codru-i ȃice: Domn viteaz, ce ȃi curg lacrămi pe obraz? — Ahîmî plîng oștenii mei, morȃi luptând ca niște zmei! Codrul zice: Dragul meu! Incetěză plânsul tău! Că din braȃii mei trufași face-ȃi-voiă voinici ostași, ca să scapi biata moșie de păgâni și de urgie!

Codrul puse a vui, braziî a-și însufleȃi, pe stejari a mi-i trezi! Iar copaciî mari și mici se făceaă ostași voinici, și spre Domn înainta și din gură cuvîntă: Să trăești, Măria Ta!

Ștefan-Vodă 'nveselia și la luptă purcedea, peste deal peste muscel cu tot codrul după el. Vai de Ungurul sumeț, ce luptă c'un brăduleț, vai de Leah, vai de Tătar când se luptă c'un stejar.

(Alexandri).

Inceputul neamului nostru

Nimic nu p^ote fi la o na^{ti}e mai scump de c^{at} inceputul s^{eu}, numele ce-l p^orta, p^{am}intul, pe care locuesce, starea intru care se afl^a acuma si grija de ceea ce p^ote s^a fie in vremea viitoare. La nisce fii adev^{er}ati ai na^{ti}ei, pe cari i-a ajustat natura si au primit-o crestere buna, inca nimic nu p^ote fi de mai mare interes de c^{at} cuno^{sc}inta de acele lucruri scumpe, care fac fiinta na^{ti}ei si pe a lor insusi. Ori-care dintr'insii, fie slujbas obstesc, fie particular, din curiositate sau trebuinta, de multe ori este adus la ast-fel de imprejurari ca s^a intrebe, s^a cerceteze si s^a caute cu tot dinadinsul dup^a isvorul, din care p^ote afla acele lucruri ce sunt de cea mai mare importanta atat pentru intr^{ega} na^{ti}e sa, c^{at} de multe ori si pentru sine singur. In neastampararea aceea grea, in care se afl^a ori-care iubitor de adev^{er} fiu al na^{ti}ei, se infatis^eza ideia istoriei patriei, oglinda

acea magică a veacurilor trecute, icóna cea adevărată a vremii de acum, și cheia cea de mare preț, cu care se descuie óre-cum și ascunsurile viitorului. Acéstă odihuesce, mulțumesce și mângâie curiositatea sa și trebuința tuturor celor ce se interesază a cunoște lucrurile acele neprețuite ale nației; într'însa, ca într'un hrisov sigur, sunt scrise cu slove de aur drepturile unei nații pentru începutul, numele și pământul său; într'însa se află deosebitele acele întâmplări și împrejurări cari au adus nația la starea aceea de cultură sa și de barbarie, de lumină sa și de întunec, de fericire sa și de nefericire întru care se află; și tot printr'însa poate cine-va să îndrăsnescă a pătrunde óre-cum și în întunerecul viitorului și să se apropie cu gândul de sórta ce așteptă pe acea nație. Trebuința de istorie este atât de pipăită și atât de netăgăduită, în cât nația fără istoria patriei este ca pierdută între cele-lalte nații, străină chiar în pământul său, necunoscătoare de drumul pe care a umblat mai înainte și rătăcită în calea pe care a apucat acum. Ori-care altă nație poate să-i dică cu desprețuire: «Inceputul ce ai este necunoscut, «numele ce porți nu e al tǎu, nici pământul pe care «locuesci; sórta ta a fost ca să fii tot după cum «ești: lepădă-te de începutul tǎu, schimbă-ți numele, «sa și primesce pe acesta ce ți-l dau eu, ridică-te «și du-te din pământul pe care-l locuesci, căci nu

«este al tău și nu te munci în zadar, căci tu nu poți fî mai bine de cum ești». Aceste vorbe pline de rușine, de descurajare și de desnădăjduire ca un trăsnet ar cădea asupra acelei vechi nații, i-ar fărâma toate legăturile, ar nimici-o cu totul, și atât începutul, numele și pămîntul cât și ființa ei s'ar arunca în adîncul unei uitării vecinice. Intristarea, durerea, lacrămile, nimic nu i-ar folosi: simpatia, mila, ajutorul, toate ar fi pentru dînsa închise. Plecând în lumea cea largă, ducînd cu sine rușinea sa, hula lumii și amintirea de nise lucruri pierdute, nația aceea numai cu lacrămile desnădăjduirei s'ar mîngâia; dar acestea nici odată n'ar fi în stare de a-i întorce nise lucruri pierdute ce nici o dată nu pôte dice, că aũ fost ale sale, care cu nimic nu le pôte dovedi. Atât e de mare trebuința și importanța istoriei patriei.

(Aaron Florian).

Plăieșii din Cetatea Neamțului

Jn cetățuie se află 18 plăieși, trimiși de ispravnicul de Neamț pentru strejuire, în lipsa garnisónei, care era la Fălciú, pe lângă Domnul Cantemir, unde tăbărise armia leșescă. Cu câteva ceasuri mai înainte sosise un tînér plăiaș, al cărui cal asudat păscea, înșelat, troscotul ce creșcea pe lângă ziduri.

— Ia spune-ne ce-ai mai vędut la Iași? ęise un bętrín, de care se vedea că ascultă toți.

Ce să vęd, tată? Blestemăție! Tîrgul e în jaf, Leșii pradă și desbracă pe bieții ómeni.

— Și apoi ęic că sunt creștini.

— Creștini, aú prădat bisericile și mănăstirile de odóre.

Nu știți că s'au dus să iea pe Sfînta de la Trisfetite.

— Dómne feresce! ęiseră plăieșii, făcendu-și cruce.

— Aşa, urmă tînărul, eram acolo, când aũ mers să iea racla sfîntei; dar călugărul simţind, a închis pórta şi n'a vrut să deschidă. Atunci craiul a poruncit s'aducă tunurile, ca să spargă porţile; dar mai întâiũ a trimes rãspuns călugărului, care şedea în clopotnişă, să deschidă, ori face mănăstirea praf şi pulbere.

— Auđit-aţi acolo păgâni! şi ce-a făcut popa?

— El a rãspuns că nu se aşteptă s'audă aşa vorbă de la un împărat, care se ăice creştin; că Măria Sa e mare şi puternic, pôte să facă ceea ce ăice, dacã nu se teme nici de Dumneđeũ nici de sfinţii lui; dar el nu deschide pórta, ci să ingrópă sub zidurile bisericii, şi apoi lumea va judeca între dînsul, atăt de slab, şi între Măria Sa, aşa de tare.

Auđind acestea, Léhul s'a făcut foc de mânia, şi dase acum poruncă să împusce, când unul din Hatmanii lui i-a ăis nu sciũ ce... Indestul că l'a înduplecat să dea pace bisericii.

— Şi ce fac acum Leşii în Iaşi?

— Este o sãptãmână de când s'aũ dus, dupã ce aũ vedut că nu mai aũ merinde pentru oşti şi aũ purces pe Bahluiũ în sus, gândind că vor găsi de tóte. Dar acolo să vedeţi: Vodă, din lagărul Turcilor, cum a auđit de acésta, a şi pornit dupã dînşii un Mîrzac cu o mulţime de Tătari şi vre-o 5 steaguri de Moldoveni; iar mai

întâiu a trimis pe căpitanul Turculeț c'o străjă de călăreți, ca să le apuce înainte Leșilor. Turculeț a scos toți ómenii de prin sate, a dat foc fânului și fânașelor, a ascuns prin gropi grâul și orzul așa că dușmanul a găsit tot pustiú în drumul său, în cât ajungênd la Cotnari nu găsia să mănince decât pómele copacilor. Ba încă aú pus Moldovenii prin bălți și nisce ierburi veninoase, de cari cum bea Leșii, muriaú; și vai de capul lor! periaú cu sutele și ei și caii; iar câți rămâneaú pe urmă, cădeaú în mânilé Moldovenilor, cari fără multă judecată, ori îi spânduraú ori îi înțepaú.

— Osînda Sfintei Paraschive! ȓise bătrînul... dar óre ce buciumă strejarul?

— Fă-i semn să se cobóre de pe zid și să vie încóce.

Nu trecu mult și plăieșul de strajă viind, spuse că o óste mare se apropie de cetate. Indată toți alergară pe ziduri.

Leșii sunt! strigă tînêrul ce venise de curând și pe care l'am auȓit vorbind; și-aú schimbat drumul și vin aici...

— La porți, flăcâi! ȓise bêtrînul. Incuieți-le și grămădiți bolovanii pe ziduri. Așeȓați-vê toți pe la meterezuri. Să nu ȓică Léhul c'a intrat într'o cetate românescă ca într'o țarină pustie.

— Dar noi suntem numai 19 și asta e o óste întréȓă.

— Tacî, mişelule! il curmă bătrînul. Te temi că-î peri! Mare pagubă! Un mişel mai puţin.

Vînătorul ast-fel înfruntat, se trase ruşinat şi se sui pe ziduri. In vremea acésta óstea se apropiase. Regele trâmise pe un oficer, ca să vorbescă cu cei din cetate. Solul veni la pórtă. Bătrînul îl salută de pe zid.

— Bine ai venit, domnule, ce poftesci de la noi?

— Măria Sa Regele Poloniei, Mare Duce de Lituania, v' face cunoscut, ca să vă închinaţi şi să-i cuceriti cetatea împreună cu tóte averile şi merindele: atunci garnisóna va fi slobodă a ieşi cu arme şi cu bagage, fără a i se face nimic; iar cutezând a se împotrivi, cetatea se va cotropi, şi garnisóna se va trece sub ascuţişul săbiei.

— Du răspuns Măriei Sale, şise bătrînul, că laude şi îngroziri de astea am mai auđit noi, şi tot nu ne-am speriat. Mai bine Măria Sa şi-ar căuta de drum şi ar da pace unor ómeni, cari nu i-aũ făcut nimic. Cetatea n'avem gândul să i-o dăm cu una, cu douë, măcar că nu sunt în ea nici averi nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din puscî, pe care i-l vom trâmite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenescă să vie înăuntru.

— Plecaţi-vë, şise trimisul, şi nu vë puneţi capul în primejdie.

— Nu purta grije de capul nostru, Domnule.

— Încă odată vă întreb, vă închinați ori ba?

— Ba.

Parlamentarul se duse. — Asaltul începu. Tunurile așezate pe scaune de lemn, băteau neconținut cetatea. Plăieșii răspundea cu glonțe, cari nu făcea greș. Fieși-care împușcătură doboră câte unul din vrăjmași, și mai ales din ofițeri, asupra cărora erau țintite flintele lor. Leșii peria fără a face spor. În ziua d'întâiu doi vânători periră. A doua și a treia zi mai cădură cincisizeci și se raniră doi. A patra zi cădu împușcat însuși comandantul artileriei leșesci, dar mai periră trei Moldoveni.

Numărul bravilor scădea pe totă ziua. Séra adunându-se pe lângă foc, vedură că au sfârșit și munițiile și merindele.

— Ce este de făcut? tată, întrebă tînărul vânător pe bētrînul, care fiind rănit la un picior, sta pe o laviță.

— Câți au perit d'ai noștri?

— Dece.

— Și nu mai avem nici merinde?

— Nu.

— Dacă-i așa, apoi mâine de dimineță urcă-te pe pörtă și légă în virful sineții un ștergar alb, spune că închinăm cetatea, cu tocmela să ne lase slobodi să eșim să ne ducem unde vom voi.

Aşa se urmă. Leşii primiră toate condiţiunile cerute. Óstea se înşiră în două rânduri, lăsând prin mijlocul ei ca să trecă garnizóna, şi pórtă se deschise. Atunci, în loc de o stréjă numerosă, se vădură nouă ómeni, din cari trei duceau pe umerii lor pe alţi trei ce erau răniţi.

— Ce este acesta? strigă Sobieschi, repeşindu-se călare înaintea lor. Ce sunteţi voi?

— Strejarii din cetate, răspuse bătrínul, rănit, din spatele fiului său. Dece din noi au perit din mila Măriei Tale.

— Voi aţi cutezat a vă împotrivi mie şi a-mi omori atâţia viteji? şise Regele. O, asta nu se va trece aşa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru cei asemenea voue, şi pilda va fi grósnică şi vrednică de faptă. Nu meritaţi a muri de robie, ci de ştréng. — Spânzuraţi-i.

Pe loc ostaşii înconjurară pe plăieşi, cari puind jos răniţii, îşi făcură semnul crucii şi reze-mându-se pe sineţe, se uitaū cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru mórtea lor. Oficerii priveau cu înduioşare această scenă.

Fie-mi iertat, Sire, şise atunci Iablonovschi, apropiindu-se cu respect de Regele, care şedea posomorât şi mânios, a arăta Măriei Tale că aceşti viteji n'au făcut de cât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de totă lauda, şi că au avut

norocirea a câștiga făgăduința marelui Sobieschi, că vor fi slobozi și nesupărați.

— Îți mulțămesc, vrednice al meu tovarăș de arme, țise Sobieschi, 'ca deșteptat din somn, îți mulțumesc că m'ai oprit de a face o faptă defăimată. Ai cuvînt; ómenii aceștia s'aũ luptat vitejese. Să li se dea fie-căruia câte 50 de zloți.

Apoi înturnându-se către Români: «Voinicilor, țise, sunteți slobozi; mergeți în pace, și spuneți copiilor și fraților voștri, că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci țile Regelui Poloniei».

I ndată se făcu loc Moldovenilor, cari luându-și răniții, se îndreptară către munți, în vreme ce óstea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bombelor dușmănesci, rămase singură pe calea înverșită, ca un mare schelet de uriaș.

(C. Negruți).

Tîrgoviştea, capitala veche

De două sute de ani, din zilele lui Mircea-Vodă cel bătrîn, Tîrgoviştea era scaunul ţării. De puţină vreme numai, crescerea Bucureştilor şi importanţa lui comercială făcuse pe Domni a luă obiceiul să petrecă o parte din iarnă în acest oraş. Era atunci Tîrgoviştea oraş foarte mare, împodobit şi populat şi se întindea frumos pe malul drept al Ialomiţei, ocolit de mulţime de grădini, vii şi livezi, de pomi roditori. Scriitorii contemporani, de felurite naţii, se minunează de frumuseţea acestui oraş, spunând ca vrednic era de a fi capitala unei ţări mari şi locuinţa unui Domn mare. Acel oraş populat, astăzi d'abia e un oraşel. Vremea a ruinat zidurile lui măreţe şi le-a asemănat cu pământul. Un singur turn, rămăşiţă din vestita Curte Domnescă, se înalţă trist şi singuratic pe d'asupra acelor grămezi de ruine, întocmai ca acele mari cruci de piatră înfipte în

vîrful unor pleșuve movile, morminte ale vitejilor căzuți în bătae. Acest turn, pe care îl împodobesc numai muschiul cu verdéța sa, e scump Românilor ca un monument, care le vorbește de timpii lor de glorie și de mărire. El a fost martor la atâtea triumfuri! El a vădut, unul după altul, pe Mircea cel bētrîn, Dracul Vodă, Vlad Ţepeș, Radul cel mare, Radu de la Afumați, Mihai-Vitezul și Matei-Basarab; toți Voevođii noștri cei mari și vestiți în pace și în rēsboiū. Umbrele acestor eroici luptători pare că le veđi înălțînduse singuratece și tăcute înprejurul acestei ruine; adierea vîntului, ce suflă din Carpați, șuerând în turnul pustiū, ne pomenesce numele lor; iar undele mărețe ale Ialomiței par a cânta neconținut un cântec de mărire întru gloria lor. Ast-fel i-se nălucesce ori-cărui Român, cu inima simțitoare, când cată la acéstă vorbitóre ruină și el nu se pôte opri de a simți durere amară și de-a suspina după vremea trecută.

(Alexandrescu).

Sufletul Românului

Mi-e mi-e drag Românul și sciū a prețui bu-
nătașile, cu cari l'aū dăruit natura. Mi-e
drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu
și frumos în înfățișarea lui, căci e curat, înțelept,
vesel și poetic în graiul său.

Imi plac obiceiurile sale patriarhale, credințele
sale fantastice, danșurile sale vechi și voinicesci,
portul său pitoresc, care, la Roma, se vede să-
pat pe colóna lui Traian, cântecele sale jalnice ș
melodióse, și, mai ales, poesiile sale așa de ar-
monióse. Eū il iubesc, și am multă sperare într'
acest popor plin de simțire, care respectéză bă-
trânețele, care și iubesc pămîntul, și care, fiind
mîndru de numele său de Român, il dă ca un
semn de cea mai mare laudă ori-cărui om vred-
nic, ori-cărui vitez, fie măcar de sînge străin.
Am multă sperare într'acest neam, a cărui adincă
cuminție e tipărită într'o mulțime de proverbe,

unele mai înțelepte de cât altele, a cărui închipuire minunată e zugrăvită în poveștile sale poetice și strălucite ca însăși acele orientale, al cărui spirit satiric se vedește în nenumăratele anecdote asupra tuturor națiilor cu cari s'a aflat el în relație, a cărui inimă bună și darnică se arată în obiceiul ospetiei, pe care l'a păstrat cu o sfințenie de la strămoșii săi, al cărui geniū, în sfârșit, lucesce atât de viu în poesiile sale alcătuite în onorul faptelor mărețe. Cine, ajungând noaptea la o casă țerănescă, a întrebat: bucuros la óspetți? și n'a auđit îndată: bucuros! saū, trecēnd pe līngă o masă de țerani, a ąis: masă bună! fără a fi poftit îndată la dīnsa? saū, fiind fațā la o nuntā din sat, n'a fost cinstit de cuscrii voioși, și nu s'a încredințat de respectul tinerilor cătrā bătrāni?

Cine a intrat la vorbā frățesce cu locuitorul de la cāmp și nu s'a mirat de ideile, de judecāțile lui, și nu a gāsit o mare plăcere a asculta vorba lui împodobitā cu figurī originale? De pildā: Cine s'a amestecat printre flācāi și fete de clacā, saū la șeđetóre, și n'a petrecut ceasuri de mulțumire auđīnd glumele tinerilor, pęcālirile lui Pęcālā și Tāndalā, poveștile lui Sfāramā-Piatrā, Strāmbā-lemne și ale lui Statu-Palmā-Barba-Cot, istoria vācarului, care s'a mīniat pe sat, și mai ales cimiliturile.

Cine a vădut o horă veselă, învîrtindu-se pe iarbă, la umbra unui stejar, saŭ danțu vestit al călușeilor, saŭ muntenésca, saŭ voinicésca, și s'a putut opri cu sânge rece în fața acelor veselii ale poporului, atît de vii, atît de caracteristice?

Și mai cu sémă, care Român nu și-a dorit patria cu lacrămi, când s'a găsit în străinătate? și care nu se simte pătruns de o jale tainică și nesfirșită, când aude buciumul și doinele de la munte?

O! trebuie să nu aibă cine-va nici o picătură de sânge în vine, nici o scântee de simțire în inimă, pentru ca să nu se înduioșeze la priveliștea patriei sale și să nu iubescă pe fratele său, poporul român!..

(Alexandri).

Mamele a doi viteji

Mama lui Ștefan cel Mare a ajuns legendară. Nu-i copil, care să nu-i cunoască istoria sa. Ștefan cel Mare (1436—1504) domnul Moldovei purtă mai mult de cinci-deci de războaie și zidi mai mult de cinci-deci de biserici. El fu un adevărat zid de apărare pentru creștinătate și intră în tratări cu Veneția și cu Papa pentru încheerea unui tratat ofensiv și defensiv contra Turcilor.

Maria, vrednica sa mamă, fu numită Olténca, fiind-că se trăgea din familia Căloianu de peste Olt, iar Olténca este între toate femeile române vestită pentru energia sa. Maria avea doi frați, care erau cei mai învățați oameni de pe vremea lor, mai cu seamă în chestiile religioase.

După uciderea soțului său, ea rămase văduvă

cu patru băeți și cu două fete. Ștefan era copilul său iubit, eroul neinvins, rănit în toate bătăliile și recăpătând tot-d'a-una puteri nouă. Odată cu toate acestea, Turcii îl îngrămădiră și-l urmăriră de aproape până sub zidurile Cetății Némțului.

El fû biruit de data acésta, veni și bātu la pórtă cetății sale și ceru ca să i-se lege ranele. Dar îndărătul porții, răsună, aspru și puternic, glasul mamei sale: «Cine bate? Ce străin cere să intre aici? Fiul meu nu intră aici biruit; el móre apă-rându-și moșia!» Ștefan rușinat, sună din corn, adună încă odată trupele sale împrăștiate și dă vestita bătălie de la Răsboeni (1476).

S'au văduț mame de acela-și caracter în timpul celui din urmă răsboiū de la 1877, trimițendu-și peste Dunăre pe fii lor desertori din armată, în gura tunurilor de la Plevna.

O femeie, de o mărime mișcătoare, e vrednica soție a mult iubitului eroū al poporului român, a lui Mihai Vitezul. Ea se numesce Stanca, din familia Crețulescu, și a fost în toate întâmplările cel mai bun prieten și povățuitor al acestui mare Domn. Cât timp au ținut luptele lui Mihaiū contra lui Sinan Pașa, Mihai fu nevoit să-și ducă femeia și fca în siguranță la curtea lui Sigismund Batori, prințul Transilvaniei. De acolo el le trimese cu

mama sa la Sibiū, și numai târziu în iarna Dómna Stanca putu să se întorcă în capitala sa Târgoviște.

Dar multe necazuri întunecară zilele Dómnei. Ea păstra însă în toate greutățile liniștea; iar înțelepciunea ei o făcură să ocolască multe primejdii. În vremea în care soțul ei, îmbătat de biruințele sale, fericit de pacea propusă de către Sultan, se pregătea să intre în Transilvania spre a o cuceri, ea încercă să-l înduplece ca să se lase de acest gând, arătându-i deoparte nevoia ce aū popóarele de liniște și, de altă parte, recunoscința ce ei li-o datorau lui Batori pentru ospitalitatea ce le-o dăduse în timpurile grele. Dar pricepând că rugăciunile ei sunt zadarnice, ea se hotărî să ia cu dînsa pe copiii săi Nicolai și Florica și însoți pe Domn până în fața dușmanilor. În bătaia de la Șelimber în potriua cardinalului Batori, ea era în primele rënduri, la adăpostul celor trei cruci de aur, care erau purtate în fruntea armatei.

Când aū intrat cu biruință Români în Alba-Iulia, ea singură rămase cu fața gânditoare și cu ochii întristați, cuprinsă de niște presimțiri dureroase. Când omoritorii lui Andrei Batori aduseră lui Mihaiū capul nenorocitului prinț, pe Dómna Stanca o podidiră lacrimile, și la întrebarea ce i-o făcu soțul său, pentru ce plânge, ea răspunse:

«Ceea ce i s'a întâmplat lui, se póte fórte bine

să ți-se întâmple și ție și acestora!» arătând la copiii săi.

Ea puse să caute trupul cardinalului și-l înmormintă cu cinste mare. După nenorocita bătae de la Mirăslău, Mihai plecă prin munți și trecu în România cu femeia și copiii săi.

Dar în urmă, simțind amenințătorea întorcere a lucrurilor în Ardeal, Mihai se hotărî să facă pace cu Basta, cu condițiunea de a lăsa întreaga sa familie ca zălog în Transilvania.

Nenorocita Dómnă, zălogită fiind, fu aruncată în închisóre și a fost chinuită în chipul cel mai barbar. Basta o duse de la Făgăraș la Sibiú și de la Sibiú la Făgăraș, fără ca arestul ei să devină ceva mai liber sau mai puțin aspru. Aci în închisoare primi ea știrea că soțul său a fost ucis mișelește la Turda.

Noutatea asasinatului soțului său o lovi crud și nu se știe cum însă-și ea putu scăpa de loviturile asasinilor.

În 1602 i se dădu în sfârșit libertatea și pe când fiul său se duse la Viena ca să căpăte tronul tatălui său, ea se retrase în monăstirea Cozia, unde găsi, trăind încă, pe mama lui Mihai Vitézul, pe Dómnă Teodora, care se călugărise.

Ne închipuim, cât de durerósă a trebuit să fie întâlnirea acestor două femei nenorocite.

Anul următor, ea mărită pe fiica sa în Grecia

și în 1604, fu lovită de ciumă, care bântuia pe atunci România.

Portretul său se vede încă pe zidul monăstirei Călușu, o figură blândă și melancolică, plină de inteligență, în costumul său de Dómnă, cu corónă pe cap, cu rochia roșie brodată cu aur și manta cu blană.

(Carmen Sylva).

Cântec din Basarabia

Frunză verde baraboï, ne-a făcut mama pe doi,
unul Miercuri altul Joi, și-a umplut lumea cu
noi. Și-am avut o sorióră și-a umplut lumea de
pară.

Maica s'a luat prin țară să ne strângă grămă-
jóră, să ne dea în Bălți la școlă! Muscălește
să'nvățăm, mâna Rusului s'o dăm!

Muscălește-om învăța, limba când mi-or vor
tăia, când a cresce grâu 'n tindă ca s'ajungă
spicu 'n grindă și să fie ca pe lunci poate-atunci
și nici atunci!

(Alexandri).

Țepeș Vodă și Sultanul.

Țrecuse Mohamet Sultanul în Muntenia cu oște mare odată, asupra lui Țepeș Vodă. Neputând să se lase la luptă, Țepeș hărțuia mereu cetele de Turci care veniaū înaintea oștei ca să isco-dască țara și locul. Care ceată cum se deslipea și se depărta de oștea cea mare, nu se mai vedea. Par'că o înghițea pământul! Cu atâta mânie se luptaū vitejii lui Țepeș și cu atâta sete să străduiaū să slăbescă puterea cea mare a lui Mohamet.

Țepeș era om îndrăsnet, și vedând că la urmă tot o să fie nevoit să dea piept cu Mohamet, și-a pus de gând să facă ce nu s'a mai pomenit. Anume să se îmbrace turcește, el și vre-o câțiva oșteni de-ai lui, să intre nóptea în tabăra Turcilor și să ucidă pe Sultanul Mohamet, și să facă ce-l vor învăța împrejurările și ce-l va povățui norocul.

El crescuse în Țarigrad și cunoștea bine și limba și obiceiurile Turcilor. De partea asta nu ducea grijă că-l vor cunoște Turcii.

Intr'o noapte, după ce a iscodit așezarea taberei și a vădut negrija Turcilor, el a așteptat până ce și-a stins Turcii focurile în tabără, și apoi năvali cu ai săi în lagăr. Cât ai bate 'n palme, el aduse în neorînduială oștirea mai de pe margini, ucise mulțime multă, și străcurându-se printre Turcii zăpăciți, năzuia spre cortul Sultanului.

Dar greși drumul și dete peste óstea unui pașă care îi se împotrivi cu multă putere. Dar tot tăind și asvîrlindu-se ca un viteaz, făcu multă pustiire. Era și 'ntunerec; Turcii somnoroși, și zăpăciți, nu știaū ce e și se tăiaū unii pe alții, căci țineaū pe Țepeș de un pașă de al lor.

Ar fi ajuns el și la cortul Sultanului, dar se ivera de ȃiuă, și se temea să nu-l dovedescă lumina și-l înghiță mulțimea aceea de Turci. Și ieși din lagăr, cu mult amar în suflet, că o greșală a sa îl făcū să piardă o biruință așa de strălucită, care a fi pus capăt răsboiului și i-ar fi adus neațîrnarea țerii, de care era vrednic.

(Aaron Floriaș).

Călăreții lui Alexandru Vodă.

Deste despre vitejia călăreților moldoveni aș
dus'o mai întâiu prin lume cei patru sute
de flăcăi ai lui Alexandru-Vodă, trimeși să se
bată cu Nemții. Moldovenii aveau oștiri iscusite,
și mai ales călăreți destoinici. «Sumeția și îndă-
rătnicia era maica și sora Moldoveanului» zice
Cantemir «că dacă are vr'unul cal bun și arme
bune, atunci gândește că nu-l poate nimeni întrece,
și nu s'ar feri, de i-ar sta în putință, chiar și cu
Dumnezeu să se lupte».

Pornind odată războiul Vladislav, regele Polo-
niei, cu Nemții Cruciați, a cerut sprijin de oște
de la Alexandru-Vodă. Iar Alexandru i-a trimis
pe acei patru sute de călăreți, aleși unul și
unul.

Și când a fost la luptă, călăreții moldoveni
și-au arătat iscusința și obiceiul luptării lor într'un
chip pe care nu l-au știut Nemții. Că așa era

obiceiul moldovenilor călăreți, să se lupte și călare și pe jos.

Au lovit călăreții moldoveni pedestrima Nemților cu multă putere, dând năvală spre ea. Apoi de o dată și-au întors caii și au început să fugă. Atunci Nemții s'au luat după ei, au ieșit și alți Nemți dintr'o cetate a lor, Marienburg, și-au gonit pe Moldoveni până i-au înșirat spre o pădure.

Iar de odată Moldovenii s'au pedestrit, după obiceiul lor, și au început să tragă cu săgețile în Nemți. Aceștia, buimăciți de lucrul nou ce-l vedeau, au dat dosul și au început s'alerge spre cetate. Incălecând atunci Moldovenii, s'au luat după Nemți și nespună perire au făcut între Nemții aceia. Și regele Vladislav cu mare laudă și cu multă mulțumită a primit isbânda Moldovenilor.

(Bălcescu).

Cântec

Stefane, Măria Ta,
Inalță-te din mormînt,
Să te-aud din corn sunând
Românașii adunând!
De-î suna din corn odată
Ai s'aduni Moldova totă,
De-î suna de două ori
Iți sar codrii într'ajutor —
De-î suna și-a treia oră,
Toți dușmanii aii să piară.

Moții și răsvrătirea din 1848

Fost-am de am vădut însu-mi pe acei îngrozitori Moți pe cari spaima vitejilor Unguri mi-i descria ca nisce fiare sëlbatice care es din viezuinele munților lor numai ca să facă pradă și omor. I-am găsit înfuriați fórte și hrănind o ură fanatică către dușmanii lor, — ast-fel cum trebuie să fie ori-ce popor în rësboiele naționale, — dar am găsit unite într'înșii multe simțiminte omenóse, înalte și generóse. In acea vreme când inima'mi era sdrobotită, căci din tóte părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii străini, fusei fericit a găsi acolo pe acele piscuri uriașe, pe d'asupra norilor, o naționalitate și o viêtă românéscă înfocată și pu-

ternică. Cu ce entusiasm frenetic fusei aclamat și bine-cuvântat de toți acei țărani, când le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și isbândă din partea fraților lor Români din țară, minunați de vitejia lor! În ce tăcere adâncă mă ascultau și mă ocoleau ei, când le vorbiam de puterea nației române, de numărul ei, de întinderea pământului ce i-a dat Dumnezeu și de ursitele cele mărețe ce o așteptă în viitor!

Séra, după ce totă ziua strejuiau potecile, se hărțuiau și se luptau cu dușmanul, îi vedeai adunați cete, cete pe lângă focuri, care povestind întâmplările zilei și acele trecute, care dănuind împrejurul flăcărilor, care ținând din fluier, buciume și cimpóie. Apoi cu toții, junii, bărbați și bătrâni, se puneau de făceau să răsune văile munților de cântări de vitejie și de naționalitate, mai cu seamă de acea puternică și frumoasă marseliesă românească a lui Andrei Mureșeanu: «Deșteptă-te Române din somnul cel de morțe!...» pe care o cântau chiar în mijlocul focurilor și a urletelor de tunuri, silind pe Unguri s'o învețe și s'o cânte cu dinșii împreună, în bătăi.

Generalii acestei oști țărănesce erau nisce preoți și nisce tineri abia eșiți din școlile teologice, filosofice și din cele de Drepturi; ei nu pusese până atunci mâna nici pe o armă, când nevoia îi sili a se face generali și a câștiga bătălii. Lipsiți de

cunoscințe și de principii de artă militară, ei le învățară în mijlocul luptelor. Am văzut cu mirare cum ei dibuise adevăratele principii ale războiului și cum simțise importanța pozițiilor naturale și folosul ce și-ar trage din oricare localitate. Femeile nu rămăseseră în urmă nici cu curajul, nici cu simțimintele naționale; ele luară parte la toate primejdiile soților lor. Din vârful munților ele aruncau o ploie de bolovani, cari răriau batalioanele vrășmășesci.

Cântecele lor nu erau ca mai înainte, de dor și de plăcere, ci cânturi pline de patriotism și de simțimint național. Am auzit în ruinele Abrudului — oraș pustiit de flacări și cucerit de mai multe mii de locuitori unguri, în tragica scenă ce se petrecu în luna Maiu 1849, — am auzit o jună, naltă și frumoasă fată de munte cântând un cântec dulce și duios. El îmi spunea despre o tânără română, fericită că se cheamă Flórea, fericită că e Română, de origină din Italia, fericită că nu știe nici ea ungurește și nici muma sa nu 'i-a vorbit de loc unguresce, iubind numai tot ce este românesc și jurând d'a nu iubi în veci un Ungur câtă vreme va mai trăi un Român pe pământ. Acest cântec îmbătător de simțire, acea albă, rumenă și frumoasă feciură, ruinele pârlite și înegrite ale Abrudului ce mă înconjura, movilele mormintelor unguresci ce vedeam d'alături, toate aceste mă

impresionară fórte. Mi se păru că am dinainte-mi o vedenie; mi se păru că vęd geniul naționalei române stând pe d'asupra mormintelor dușmanilor străini și cântând un imn de înviere.

(Bălcescu).

Iubirea de țară

Românul își iubesc ca un rai, pământul, unde s'a născut și din care nici !asupririle cele mai crude nu sunt în stare a-l goni.

Câte năvăliri de barbari aș trecut peste biate țară ! Câte palme dumnezeesci aș cădut peste bietul Român ! . . . și cu toate aceste poporul a rămas neclintit pe locul său, păstrându-și naționalitatea în mijlocul aprigilor nevoi, și ȃicând spre mângâere : Apa trece, pietrele rămân !

(Alexandri).

Trei mănăstiri ale Olteniei

Ca la trei ore departe de Râmnic, pe un braț de pământ ce din pólele Carpaților se întinde d'asupra Oltului, este zidită Cozia. Numele fundatorului ei deșteptă nisce suvenire mărețe nutrite încă de zgomotul valurilor, care udă înaltele ziduri, și se închină în trecăt țărâniî eroilor. De cea-l'altă parte a rîului, un șir de munți acoperiți de arbori, forméză mănăstirei o statornică barieră, care o apară despre răsărit, și opresce razele sórelui de a turbura fără timp repaosul părinților.

Oltul în mărețele lui căprițiî aci desfășurá cu falá undele sale, aci strecurându-se ca un șarpe printre două stânci, ce se par a se împreuna ca să-i închiză drumul, își rézbună prin urlete sêlbatiche de strâmtórea ce suferá, și spârgându-se cu furie de pietrósele lor temelii, pare a le amenința că, ajutat de timp, va surpa odată culmea și trufia lor.

În cea d'întâiu intrare, la ușa bisericii este un tron de piatră, și Vulturul cu două capete ține de-asupra-î coróna regală. Se spune, că în acel tron se odihnea Mircea care se află picturat înăuntru bisericeii, june încă, după cum era când a fondat mănăstirea. Statura lui e de mijloc, chipul blând și voios, ochii mari și albaștri, părul castaniu blond și buclat. O parte din îmbrăcăminteaa lui e vechiul costum al cavalerilor cruciați, vestmânt scurt și spată; călțuni și culți, iar la genunchi are cusuți în fir vulturi cu două capete, pe d'asupra pörtă mantie roșie cu mărginare de aur, pe cap o corónă. Valorosul domn este înmormântat în biserică, în cea d'întâiu intrare; două mari pietre acoper mormîntul. Inscripțiunea uneia a început a se șterge, în cât abea poți descifra câte-va cuvinte și numele Mircea, iar pe cea-l'altă se citesc deslușit aceste cuvinte: «Aci odihnesce Maica Teofana călugărița, cu fie-sa Dómna Florica și fiul său Niculae Vodă, leat 1425.» Descoperire neasceptată și plăcută! familia lui Mihai Vitézul în acelaș mormînt cu bėtrînul Mircea. De și o istorie zice că Dómna Florica a murit în sclavie la Hanul Tătărilor, căruia i se trimesese în dar de Sigismund Batori în urmă bătăliei de la Miroslău, dar se vede că saú Mihai însuși a reușit s'o scape cu promisiuni trimise Hanului prin deputații săi, saú că Radu Șerban I-iú, moștenitorul tronului și

boerii țerii, aŭ liberat-o cu dare de bani, cređând că este o desonóre generală să se afle în mâinile Tătarilor familia unui ast fel de om. Cât pentru maica lui Mihaiŭ, Teodora, pe care în anul 1599, în timpul cutezătoriei expediții în Transilvania o trimisese spre siguranță la Cozia, este de cređut că, amărâtă de mórtea durerósă și timpurie a fiului său, după care ea mai trăi două ani, a îmbrățișat vieța călugărăscă, și s'a înmormântat acolo lângă un Principe de aceeași familie și valoros ca și fiul său.

Coborându-ne de la peșteră, însoțiți de uetul Bistriții ce curge în vale, luarăm o potecă ce duce la Arnota, mică biserică, spre miadă-nópte, așezată la o înălțime de două ori mai sus de cât peștera. De și Arnota se vede din curtea mănăstirii Cozia, dar îndată ce începî a sui, desimea pădurii și înălțimea vechilor stejari îți astupă vederea. Nimic nu 'ți spune că te-ai apropiat, de cât lătratul căinilor ce te simt și vestesc părinților că vin străini să-i cerceteze.

Pe muchea délului afară de zidurile Arnotei, este un foișor de lemn, ai căruia päreți sunt acoperiți cu numele fie-căruia vizitator credincios care a avut răbdare să se suie acolo.

Din acel foișor vederea se întinde în depărtare peste munți și câmpii, până aprópe de Rîmnic.

În dreapta mai jos este peștera pustnicului, și în vale Bistrița.

Mare trebuie să fi fost anevoința cu care se făceau aceste ziduri la ast-fel de înălțimi; dar se vede că greutatea biruită era unul dintre meritele religioase ale vremilor de atunci. Apoi aceste mănăstiri pe înălțimea munților erau ca nisce cetăți care slujeau de adăpost libertății la împrejurări grele. Într'această mănăstire se află mormîntul vi-teazului Domn Mateiŭ Basarab, mormînt frumos, care despăgubesce cu mulțumire pe călători de ostenéla ce 'și dau ca să-l viziteze.

Acest monument este de marmură albă, ridicat de pe pămînt ca de patru palme și lung ca de patru picióre. Pe dînsul sînt săpate stema Prințului și a țerei, tunuri și stéguri.

Am zăbovit mai multe césuri în lăuntru bise-ricii, șezînd pe piatra mormîntului, și vorbind de virtuțile lui Mateiŭ-Vodă, ale acestui Prinț cu ini-ma nobilă, care a știut și să biruiască și s'a-ducă în țară bunurile păcii. El, destoinic a do-bîndi numele de cuceritor, a ales pe acela de le-giuitor și civilizator al nației sale. Generos către vrășmașii săi și drept către toți, el n'a făcut altă greșélă, de cât aceea că a trăit prea mult. Bêtri-nețele lui l'aŭ făcut să cază subț puterea unor miniștrii necinștiți și nevrednici, cari i-aŭ întunecat gloria și i-aŭ amărît cele din urmă zile ale vieței.

Bătrînul Prinț este zugrăvit în biserică în fața mormîntului, el pòrtă anterioriu cu flori, malotea cu blană, de răs și cu corónă, statura lui este înaltă, pèrul alb și chipul bărbătesc.

Iată acum Tismana. Cea mai veche și mai mărețã din tóte mănăstirile de peste Olt. Incepută de Radu II-lea Basarab, la 1366, ea se săvârși de fiul său Dan, și mult mai târziu se prefăcu de Neagoe Basarab, în semn de recunoștință că și-a găsit acolo scăparea când se afla gonit de Radu cel mare, pentru găsduirea ce a dat sfîntului Nifon. Dar prietenul unui sfînt, religiosul și blîndul Neagoe, n'avea trebuință de acéastă nenorocire ca să înoiască biserica.

Ca să zidescă Tismana, Radu II-lea avu trebuință să reteze o parte din munte. Așeđată la o înălțime ca de 100 de picióre, aparată în față de o mărețã stîncă, ce se plécã de-asupra'i, ocolită de zidiri vechi care se întind pe marginea prăpăstiei, și încoronată de turnuri, acéastă zidire, privită din vale, sémănă cu una din acele cétăți feudale din veacul de mijloc, unul din acele palate din care baronii și cavalerii înfruntau puterea absolută, absoluți ei însiși în proprietățile lor.

În stîncã de care pomenirăm, și care se înalță îngrozitoare, la spatele zidurilor, este o mîncătură adîncă, un fel de peșteră, din care

ese un isvor, ce trece pe sub pământ, prin curtea mănăstirei, se aruncă din înălțime ca un torent, și, împreunându-se cu riul Tismanii ce curge la vale, formeză împreună o gărliță ce șerpuește între două șiruri de munți și se pierde în depărtare. Tot în aceeași stâncă, de-asupra peșterii la o înălțime ca de 30 piciore, este o vizuină adâncă, chilia nemuritoare a sfintului Nicodim, care se afla Egumen al Tismanei. Călugării și locuitorii de prinprejur, vorbesc multe despre minunile acelu sfint, și negreșit trebuie să fi făcut minuni, de vreme ce putea să locuiască așa de sus, pe un perete de piatră, fără să aibă aripi.

În această monăstire se adunară la 1820 vitejii panduri ai Mehedințului sub steagul lui Tudor Vladimirescu.

Indemnați de bunii părinți, noi plecarăm să vizităm un metoc al monăstirii, zidit pe munte spre miadă-nópte, la o înălțime deosebită; el este făcut de Sfintul Nicodim, și e atât de mic, în cât abia cinci său șese ómeni pot încăpea într'insul. — Părinții de acolo ne spuseră, că în susul acestei zidiri, la o depărtare ca de trei ore, pe creștetul cel mai înalt al muntelui, este o altă biserică făcută de acelaș sfint, care slujea în aceeași ȃi la câte trele bisericile, întreprindere cam anevoioasă, și pot ȃice peste putință, pentru un om căre nu ar fi sfînt. — Cu tótă rîvna ce aveam a nu trece ni-

mic cu vederea, dar de astă dată vremea saŭ mai bine is, curajul ne lipsi, i ne ntorserm iari la monstire unde ne odihnirm puin în foisorul ce dă asupra prăpastiei în faa drumului. Seara începuse a da obiectelor o culre fantastică, iar în faa nstr, spre răsărit, o lumină roșatică vestea apropierea lunii; peste puin o vurm licurind ca o stea deprtat, ca o făclie care se aprinse în deasa întunecime a copacilor ce acoper muntele. Api un glob ruvinos se vu legnndu-se printre frunzele desfăcute de vnt, i nltndu-se puin, aruncă o rază piezie pe rmiele unei zidiri ce se vede pe cst, api d'odată artndu-se d'asupra stejarilor celor mai nli, ca pe un pedestal de verd, lumină petera sfintului, turnurile monstirii, potecile tainice i stncile din faa, în vreme ce o parte a pădurei, rămasă în umbră, făcea să se audă un vuet fioros, asemenea cu sbieretul depărtat al fiarelor slbatice.

Am vut de multe ori răsărind i apuind luna, dar nici odată acea priveliște nu mi-a făcut aa impresie. Tăcerea acestei cti unde răsuna odată zgomotul armelor, întinderea pustiului, singurateca lun ce se nlt melancolică pe cmpiile cerului, tóte umpleau nima mea de melancolie i-mi deteptar ideia unei viei petrecute în singurătate în snul naturei.

(Gr. Alexandrescu).

Stejarul și Cornul

Frate, frate de stejar lasă-mă să taiu un par,
să-mi fac osie la car.

— Frățieare Românaș, cu drag parul dați-l-aș,
dac'ai face tu din el buzdugan de voinicel, ghiogă
mare nestrujită cu pirone țintuită și cu ea mi
te-ai lupta să ți aperi moșia ta!

— Cornule ce nu te'ndoi, dă-mi o creangă s'o
despoiū, să-mi fac prăjină de boi!

— Frățieare Românaș, cu drag creanga dați-o-aș,
ca s'o faci arc de răsboiū s'alungă Leșii de la
noi. Lasă-ți boii frățieare, și te dă la vînătore,
că nu-i timp de plugărie, ci e timp de vitejie.

— Codrii, codrii mă jur eū, să ucid cu brațul
meū, de tot cornul un dușman, de stejar un că-
pitan!

(Alexandri).

In codrii Ploninului

○ dată un rege al Poloniei, Casimir, a trimis o oște mare, să intre în Moldova ca să bată pe Petru-Vodă. Acesta vedând că oștea moldovenescă e prea puțintică și că nu va isbuti într'o luptă mare, și-a tras oștea tot spre locuri strimte. Așa era obiceiul Domnilor români, când nu aveau destule puteri de împotrivire : se trăgeau spre strimtori, cu gândul să aducă pe dușmani prin văi înguste, ca să-i isbescă mai cu înlesnire.

Și știind Petru-Vodă că Leșii trebuie să trecă printr'o pădure desă și neumblată, numită Ploninul din muntele Sepenețu, a alergat înaintea lor în pădure și a tăiat cu fierăstraiele toți copacii de pe lângă drum, lăsându-i numai înținați pe trunchiurile lor. Și când au intrat Leșii în codru, Moldovenii începură să împingă copacii cei mari de pe margini, care cădeaă peste alții și se pră-

văliră cu toții pe Leși. În ameteala și în yălmășelă în care se afla Polonii, vędând pădurea cădënd de pretutindenii peste dînșii, ieși de odată din adîncul pădurii Petru-Vodă cu Moldovenii și isbi pe Leși. Aceștia nu puteau face nici o mișcare, încurcați de copaci sub care să svîrcoleau. Mulți dintre Leși periră într'acea și vrednică de aducere aminte; mai mulți însă cădură robi. Trei stéguri mari și tóte armele și tot ce avură Leșii cu ei cădură în mâniale biruitoare ale Moldovenilor.

(Bălcescu).

Grigore Ghica-Vodă

Ghica Grigore, care-și iubia țera, a luat sarcina de a stârpi jafurile boerilor și ale ciocoilor, cari de la Caragea ajunsese fără friu; capul nu-l tăia prea mult, dar când avea câte o pricină grea, chema de se sfătuia cu trei ómeni, cu Vornicul Costache Cămpineanu, Clucerul Chiriac și cu Baș-ciohodarul Măciucă. După ce-i aușia pe fie-care în parte, se culca, dormea un somn bun și pe la mieđul nopții se scula, aprindea la candelă făclia din Vinerea Pascilor de la epitaf, cădea în genunchi dinaintea iconostasului și se ruga lui Dumneđeu ca să-l lumineze. Ast-fel a domnit el șapte ani și ajunsese să tremure boerii cei răi și ciocoi. Cât a domnit el, a fost bine pentru toți: liniștea domnia în țară; pânea și carnea bună, eftină; tótă lumea, nêgustor, meseriaș și țeran mînca, bea și chiuia : veselie pretutindenî. El a deschis școle românesce și a gonit pe egumenii greci.

(Xenopol).

Logofătul Ion Tăutul.

Între cetățenii, cari aũ fost mândria Moldovei, a fost și unul Ion Tăutul. El se trăgea dintr'o familie din cele mai vechi ale Moldovii.

Politic îndemănat, cunoscând prea bine limba grecăscă, latinăscă și poloneză, el dobândi favorul lui Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei, care îi dete logofătia cea mare, ministerul cel mai însemnat al țării; și îl întrebuintă în mai multe ambasade. La 1501 Tăutul merse în Polonia ca să închee pacea între Ștefan Voevod și Albert, Regele Poloniei. Acesta atunci îi dăruie mai multe sate de la margine, anume Câmpul-lung rusesc, Putile, Răstócele, Vignița, Ispitul, Milier, Vilivcea, Carapeiul, Jamistia, Viscăuți și Volona, puind hotar apa Cirimușul. La 1504, murind marele Ștefan Voevodul, vitézul vitejilor, se urcă pe tron fiul său Bogdan. Acesta după povățuirea ce-i dase

tatăl său, trimise pe logofetul Tăut cu un plocon de deuce pungi de bani și însoțit de o ceta de pedestrime, ca să meargă la Sultanul Turcilor să-i închine Moldova.

Se dice că intrând Tăut în sala marelui vizir, își scose cismele și le dete slugii sale, poruncindu-i să le ție în sală înaintea lui: de care lucru, mirându-se vizirul, îl întrebă nu cum va îi e tēmă să nu-i le fure cine-va? Nu sciū răspunse Tăutul, dar cu nisce ómeni, cari vor să aibă tot, trebuie să păstrăm tot ce putem. — N'ai să te temi de nimica, îi răspunse vizirul, noi acum suntem prieteni, iar nu dușmani. — Doresc, disse Tăut, ca această prietenie să păstreze capul ca și piciorole. După aceea vizirul puindu-l să ședă pe o sofa lângă dînsul, i-aŭ adus, după obicei, cafea. El necunoscînd încă acea bătură, a turnat-o de o dată pe gât, strigînd: să trăiască Impăratul și vizirul. În urmă se înfațîșă și înaintea Sultanului Soleiman, și îi spuse că vine din partea Domnului său și a poporului moldovean, să închine Înălțimei sale Moldova și Basarabia, cu condiții cinstite, iar mai cu sēmă religia să fie păzită, fără cea mai mică vătămare. Sultanul se bucură mult vedînd că Moldovenii, a căror puternică sabie o simțise de multe ori Turcii, vin singuri să se plece puterii sale. El primi tóte condițiunile și dete solului un act formal, subscris cu mâna lui, ca să-l ducă Domnului său la Suceava.

În acest act se cuprindea : ca Moldovenii su-
puindu-se de bună voia lor împărăției otomane,
voința Sultanului e ca religia și bisericile lor să
fie nevătămate ; țara să se administreze după le-
gile sale ; Domnul să nu fie dator la alta de cât
numai să trimită în toți anii înaltei Porți 4,000
de galbeni, 40 de iepe și 20 de șoimi ; și toate
acestea sub titlul de dar (peșkeș).

După aceea Sultanul dăruie lui Tăutu cele de ce
pungă de bani pe care le aduse dela Bogdan.
Întorcându-se în patria sa, Tăutu zidi o biserică de
piatră foarte frumoasă în satul Bălăcești, în ținutul
Sucevei pe Siret. El a mai zidit încă în Cons-
tantinopol un palat sub numirea de Bogdan Sarai
sau palatul moldovenesc, în care era și o bise-
rică pe numele Sf. Nicolae. La anul 1511 a murit
Ion Tăutul logofetul.

(Bălăescu).

Bataia din codrii Cosminului

Albert, Regele Poloniei venise cu óste asupra lui Ștefan-Vodă Cel-mare. A ars și a prădat țara Moldovei, dar dând bóle și peire în óstea lui, a cerut pace dela Ștefan, cu condiția să se întórcă tot pe unde a venit.

La 19 Octobre fuse ziua plecării.

Dar Albert, de și se învoise a se întórna în Polonia tot pe calea, pe unde venise în Suceava și prin punctul prin care intrase în Moldova, plecă însă pe altă cale și spre alt loc, care era mai de-a dreptul în țera sa, și pe unde satele nu erau încă stricate, ca să pótă afla provisiu de gură mai cu înlesnire.

A patra stație a Polonilor fuse la codrul Cosminului. Aci este o strîmtóre neregulată printre douë rînduri de déluri mari, umbrite de măguri și de stânci, ce se rădică din spatele délurilor. Tóte cóstele până la vêrfuri erau acoperite de pă-

duri sëlbatece și întunecóse, din cauza umbrelor stâncelor, de desimea și înălțimea arborilor gigantici. Acolo era locașul ursului celui mai fioros, al căprioarei celei mai fricóse, al cerbului celui mai speriat, cãci aceste vite nu vëduserã încã omul. Zimbrul, a cãruí vițã s'a stins în Moldova, atunci trãia și locuia aceste locuri sëlbatice. Albert dete ordin sã intre oștirea în acéstã strîmtóre, pe o cale ce șerpuia pe cóstele munților, când coborându-se, când urcându-se pe înălțimi grozave unde pericolul pãrea cã șede riđend pe marginea prãpãstiei și așteptã pe neînțelepții trecetóri. În tãiu intrarã carele cu bagaje, munițiuni, provisií; regele n'a intrat în acéstã strîmtóre de cãt a doua đí, însoțit numai de curtea sa. În urma lui intrã armata cu cãpitanii ei, fãrã arme, fãrã regulã, goi ca la casa lor. Dupã aceștia veniaũ lefegii sãu mercenarii; tunurile veniaũ în mijloc, împotriva a ori-ce rîndueli.

Carele ajunserã pe la mijlocul codrului. Ostașii cãlãtoreaũ și cãntaũ sãu ziceaũ în fluere.

Pe când ostașii treceaũ prin aceste strîmtóri, avënd sub picioare prãpãstii, asupra capului ziduri de granit ce se înalțãu și spãrgeaũ norii, auđirã de o datã niște strigãte ne-numërate și puternice în sînul munților și în umbra pãdurilor. Din ambele părți ale dealurilor, din sînul pãdurilor eși o cėtã; din acéstã cėtã o

plóie de săgeți, apoi trăsnete de sînețe, flacări, glónțe; se auđiră strigăte turbate. Ostașii poloni cad răniți sau morți; locul se acopere de sânge. Céta se îndesă, ia o formă, formă de țărani moldoveni cu arme, cari se aruncă asupra Polonilor cu strigătele: «Ucide! Ucide!» Taie, împung, omórá, despóie, dejugă boii de la carele cu bagaje. Carele astupă calea, forméză baricade. Armata polonă se afla atunci intr'un iad. Țărani moldoveni se retrag, dispar ca niște umbre fantastice. Atunci o miie de trăsnete din tóte părțile munților plesnesc de o dată: o miie de trăsnete pe o miie de tonuri diferite. Nu este sunetul tunului, nici al sînețelor. Aceste sunete sunt necunoscute ostașilor. Sunt niște trăsnete înfiorátore, grozave, ce nu te lasă nici să auđi, nici să surđesci. Sunt mii de copaci bētrini ca vécurile, groși ca piscurile, ce crescúți în cóstele cele drepte ale munților, tăiați și atirnați pe rădăcini, legați cu funii al căror căpătăiú se află în mâinele țăranelor Moldoveni, apoi mișcați din locul lor se rēstórnă. Făcēnd umbră, cad, lovesc, în stínci, în crânguri, dărámă bolovani ce îi lovesc, se rostogolesc împreună, bolovaniú merg mai repede, ucid, strivesc grámeđi de Leși; copacii vin după ei cu rămuri și crăci și acoper, înecă locul, opresc să fugă pe Polonii ce vor să scape de mórte, îi țin în loc până alți bolovani, alți copaci ce riură necontentit, vin să-í sfársiască.

Aerul se întunecă, sórele dispare înainte de séră. Frunđele galbene ale copacilor ce cad, pulberea ce urmédă bolovani, fac nópte. Acéstă sdrobire se întinde pe tótă calea acestúi codru. Acéstă luptă saú acéstă ucidere, acéstă agonie, ținú mult. Nu era numai omul; natura însăși intrase în luptă. Prăpăstia era plină de cadavre de cai, de boi, de ómeni, frânturí amestecate împreună, cât nu se mai cunóștea nimic. Peste acéstă carne pisată, sdrobită cu petre, amestecată cu fărímăturí de care, de căruțe, de arme, de vestminte, ríura sîngele, apoi se închega, iar pe ce cel închegat venea altul cald și necontenit. Aceste strigăte, aceste trăsnete, aveau rėsunete în munții. Munții rėsună, munții tremurau. Cerul se învelea cu întunec. Vulturii sburará croncánind departe de acest loc. Fiarele sėlbatice se ascuseră în fundul smărcurilor. Nimeni nu se mișca, nu putea nici să înainteze, nici să se întórcă: mórtea era pretutindení. Mulți ostași cu picióarele, cu mâinele, cu brațele sdrobite, alții cu piepturile despicate, gemeau în agonia mórții. Privește înspăimîntător ce-ți aduce aminte dărámările munților de cutremure peste ómeni! nópte înspăimîntátóre din care ese mórtea! și nici o scăpare!

(Bolinteanu).

Vredniciile Voevođilor noștri.

Jar când e vorba de curagiul individual, de îndrăsnéla faptelor, de statornicia apărării de mărinimia și bărbăția Voevođilor noștri, care, de și într'o țară strîmtă și cu puține mijlóce, aũ sevîrșit lucruri uriașe, în tóte aceste, nu mētem să zie că istoria nóstră ar fi mai jos de cât istoria a orîși-cărui popor vechiũ sau nou. Lupta națională a Românilor, care aprópe trei vécuri aũ apărat cu sabia Creștinătatea în potrivă tuturor puterilor Islamismului, Domnia lui Alexandru cel Bun și a lui Mircea cel Bětrîn, al cărora nume resunaũ de la Marea-Baltică până la porțile Constantinopolei, strălucitele fapte ale unui Ștefan cel Mare, blânda figură a lui Négú Voevod care, ca și Ludovic XII al Franției lasă sfátuirii fiului sěu cum să domnescă, abdicarea lui Petru Schiopul, care preferă să se scobóre de pe tronul Moldaviei de cât să plătescă bir Turcilor,

chipul măreț a lui Mihai Viteazul, singurul Voevod ce ajunse a uni părțile Daciei vechi și a se putea intitula: «Mihail cu mila lui Dumneșeu, Domn Valahiei, Moldovei și Transilvaniei», inima de eroiu și geniul bărbătesc al Dómnelor Elena și Florica, patriotismul preotului Farcaș și înalta înțelepciune a lui Miron Costin, care cu aceeași mână purta sabia spre apărarea patriei și condeiuł spre scrierea analelor naționale, rivalitatea numai spre bine a Domnilor Matei Basarab și Vasile Lupu, marile planuri sprijinite de marile talente ale lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea mic și râvnia tronul Bizantiei, apărarea a noș-spre-dece plăieși în cetatea Némțului în potriua armiei întregi a lui Sobieski, mântuitorul Vienei: tóte aceste fapte ar merita mirarea chiar și a străinilor, când istoria noastră ar fi mai bine cunoscută.

(Cogălniceanu).

Pasul Turnu-Roș

Locurile, pe unde trec călătorii de la Sibiū până la Turnul-Roș, sunt înzestrate cu atâtea frumuseți, cât numai penelul unui zugrav iscusit ni le-ar putea înfățișa cu ceva deplinătate. Călătorul având înaintea sa pe tatăl munților Carpați din partea aceea, Surul, înainteză prin ținutul de tot pitoresc al Tâlmaciului, unde se varsă pârîul Sadul în râul Sibiū. Pe un munte apropiat se mai vîd surpăturile unei cetățui vechi, și ceva mai departe se varsă Sibiul în sumețul Olt.

De aci în colo sunt munți tot de cei mai înalți, pe de ambele lături, chipurile lor sunt tot mai puternice și mai uriașe; iar văile cele înguste sunt acoperite de flori nenumărate, de tot felul de colorii. La fie-care cotitură a drumului ni se înfățișeză tot icône noue de munți așezați într'un șir nou.

Drumul se strîmtéză, sêlbătăcia pădurii și a

stîncilor se face tot mai singuratecă, chiar și însuși drumul se pare amețit, întorcându-se încóce și încolo cu o nedumerire simțită. Aici se răs-tórnă câte un părete de stîncă peste drum, închi-dîndu-l; colo îl sapă un pârîu iute cădător. Ici colo se înalță munți întunecoși și aruncă, par'că, câte o căutătură posomorită asupra rîului din vale care în cerbicósa-i sumeție și-a luat drumul cur-mezîș prin curmătura munților. În singurătatea acésta se aude numai vuetul cel monoton al Ol-tului, carele se trintesce furios în ascuțișele stîn-cilor, dar călătorul nu se mai satură de admirat mărețele grupe de copaci și forme de munți, de a se minuna de feluritele colori ce aú frunțele copacilor, și a privi la deosebitul abur, ce se lé-gănă peste munții depărtați. Pe urmă se strîm-téză drumul cu totul; el numai cu mare sfială se agață de costișele délurilor, căci departe, sub dînsul, vuesce Oltul, pe când copacii puternici, cu ramurile lor cele uriașe, acopér drumul din partea de sus. Drumul face întorsături fórte cotite pe lângă stîncile cele cu muschiú, stânci ieșite și ascu-țite, trece peste pietre colțuroșe și peste stînci mari, pîraie furióse și poduri spumate, până când mai pe urmă se ivesce turnul unui castel vechiú, care amenință a închide drumul cu zidurile sale cele gróse. Pentru stăpânirea acestui drum s'aú purtat bătălii cumplite și sîngeróse din timpul

împăratului Traian și până în Țările noastre. Aici sfărâmară Românii pe regele unguresc Robert cu călăreții lui cu tot (1330); aci învinse Sigismund pe Turci și pe Români. Acum se află la satul Boița un turn cu colórea de tot roșie, înălțat peste margine, lângă care se a ă diregătorie vamală și carantina; și o jumătate de oră mai departe se află casele plăeșilor români, înșirate în linie désă. De aci se deschide iute o vale, cât veđi cu ochii, în șesul Dunării, peste care se ved podurile de pe malul drept al Dunării.

(Al. Pumnul).

Câmpu-lung

Câmpu-lung, capitala județului Muscel, este așezat pe o câmpie îngustă, dar foarte lungă, de unde i s'a și dat pôte numirea acésta. Este închis între nisce déluri mărețe și udat despre o parte de apa Rîul Tîrgului. Intre zidirile orașului sînt vrednice de vęđut cîte-va biserici vechi, precum : mănăstirea cea zidită de un Radu Voevod și apoi prefăcută de Matei Basarab, acésta este biserica de căpetenie a orașului. Apoi mica bisericuță a lui Radu Negru Voevod, tatăl lui Mircea cel Mare, zidită între anii 1372 și 1380. In marginea orașului se află nisce ruine de cetate, numită de locuitori Jidova, care se află între două déluri mari, și pe lângă dînsele în partea despre răsărit curge Rîul Tîrgului. Ruinele înfățișeză un pătrat ca de 150 de pași în lungime, și de o sută în lărgime, împresurat pe margine cu o grămădire de bolovanii și de pietre, de-asupra cărora cresce iarbă și

muschiu. In lăuntru pătratului se află asemenea grămezi, de pietre, cari, fără îndoială, sunt ruinele unor clădiri. La mijlocul fie-cărei laturi este lăsat loc de intrare, ca și cum ar fi avut patru porți.

De la Câmpu-lung, voind să mergi la peștera de la Dîmbovicióra, apuci spre Miađa-nópte, treci pe dinaintea mănăstirii Nămăesci, apoi prin Dragoslavele și pe la Rucăr, sate, pe lângă cari curge Dâmbovița. Acésta isvorásce din nisce culmi de piatră fórte înalte, și lovindu-se de holovani uriași, face, curgênd la vale, un mare vuet, ce se aude din depărtare. Mergênd pe calea, ce duce din Câmpu-lung, pe lângă Rucăr, la trecetórea Bran, in Transilvania, ajungi la podul Dâmboviței. Spre apus de la pod se zăresce o gură între doi munți de piatră, ale căror vîrfuri, fórte înalte, par'că se împreună; aci e Dâmbovicióra. Cu cât înaintezi mai tare în acéstă înfundătură, cu atât aerul e mai rece, fiind-că sórele nu póte străbate într'insa nici odată. Stîncile, pe sub cari treci, par-că abea se țin de munte, gata să cadă. Natura a unit în aceste locuri tót ce avu mai aspru și mai sêlbatic pentru vedere, și tot cee mai minunat și mai măreț; bradul, care cresce pe câte un colțișor eșit din stânci afară; pietre, preste cari trăsnetul lovesce cu furie; mari crăpături și scobituri în stînci, cari aduc aminte de cutremure; bolovani, ce nu se pot numêra și cari sunt coborîți din înăl-

țimile cele mai primejdióse, și în sfîrșit acea adîncime, care de abia o póte măsura ochiul.

Dar apoi resunetul văii face locul și mai înfiorător ; căci fie-care călcătură, mișcând câte o pietricică, nasce un răsunset, care se pierde în răsunsetul cel nemărginit al văii. Ast-fel mergi o jumătate de oră, ca și cum ai merge pe sub pămînt; apoi dai la un loc mai deschis, de unde nu este mult pînă la gura peșterii. În lăuntru peșterii este întunerec mare; de aceea călătorii intră numai cu făclii aprinse. Récórea din lăuntru peșterii te isbesce chiar la intrare. Ea are o mulțime de cotituri boltite ; stalactitele atîrnă de boltă, ca nisce ciucuri, ca ugerul vacii și mai mari, vinete și albe. Cu cât înaintezi în lăuntru peșterii, cu atît lumina ȝilei piere și te cuprind nisce fiori, ca și cum ai trece într'altă lume. În fundul peșterii, pe pietrele de acolo, se află o mulțime de inscripțiuni. Când te întorci îndărăt, lumina ȝilei începe cu încetul a se zări și ai o priveliște întocmai ca revărsarea zorilor dimineții.

(Pelimon).

Doi codri ai Moldovei

Doi codrii au fost la Moldoveni mai vestiți de cât toți: al Cotnarului și al Tigheciului.

Al Cotnarului este aproape de târgul acestuiași nume, și nu s'a făcut din fire, ci însăși sîrguința locuitorilor l'a sădit. Pe vremile lui Ștefan Voevod Cel-Mare, era acolo numai un câmp mare, gol; iar după aceea, Leșii cu o óste mare aședînd tabăra acolo, pe câmpul acela, și năpădindu-i Ștefan Voevod, i-a bătut și le-a robit tabăra, și luându-i pe fugă, pe cei mai mulți i-a oborît și peste 20,000 a prins robi, dintre cari cei mai mulți erau boeri. Și apoi pentru rîscumpărarea lor, Craiul leșesc a dat o sumă mare de bani, dar Ștefan n'a primit-o, pentru că nu era iubitor de argint; ci a voit, mai virtos să-și facă așa un semn de biruință, care să-i vestescă vite-

jiile sale și în vécurile cele viitoare. Și pentru acest sfârșit, a înjugat el pe toți Leșii la plug și a poruncit de a arat tot câmpul acela, pe care s'a întâmplat răsboiul, și a semănat pe dînsul ghindă, care eră gătită pentru acea trebuință, din care aũ crescut acum păduri îndestul de largi și de frumoșe, cari se numesc Dumbrăvile roșii, pentru că s'aũ udat cu sîngele Leșilor, iar Leșii le numesc Bucovina, și nici odată nu pomenesc fără de lacrimi numele acestui loc.

Alt codru, dincolo de Prut, la hotarul Basarabiei, ce se chiamă Tegheciũ, e lat mai la 30 mile italienesçi și este pentru Moldoveni apărarea cea mai tare în potriua Schiților, cari de multe ori l'aũ năvălit, dar nici odată nu l'aũ luat. Și măcar că copacii codrului sunt foarte înalți, dar staũ foarte deși unul de altul, în cât nici pedestri nu pot străbate printr'însul, fără numai pe poțece, cari sunt sciute numai de locuitori. Mai nainte se număra pe acolo peste 12 mii de locuitori, cari eraũ ostașii cei mai viteji în tótă Moldova, iar acum, după răsboiele și căderile cele multe de robie, aũ rămas două mii. Acești ómenii aũ cu Tătarii megieși de la Bugeag o învoială, ca pe tot anul să le dea o sumă de grindii, pentru că în Basarabia mai tot-d'a-una este lipsă de lemn, și acéstă învoială o păzesc și până în ȕiua de

astă-zi ; iar când voiesc Tătarii să calce peste tocmelă și să ia lemn mai mult, care de multe ori se și întâmplă, atunci acești locuitori de pe acolo se apără cu mâna înarmată, izbăvind de multe ori biruință.

(Cantemir. La anul 1720).

Mórtea lui Ghica Vodă

Odată, când au cerut Leșii de la Turci țara Moldovei, ca să fie a lor, au răspuns Turcii așa: «Nu vă putem da țara Moldovei, căci nu e a noastră, ci e țară volnică și este numai închinată Turcilor, dar nu luată cu sabia». Dar după opt-zeci de ani, Turcii au dat o parte din Moldova pentru vecie Austrieților.

Domnul de atunci al Moldovei, Grigore Ghica s'a împotrivit cu tărie, cum dau Turcii de po-mană ceea ce nu este a lor? Și a strigat Ghica Vodă și și-a căutat dreptatea, dar n'a folosit nimic. Ținutul Cernăuților, jumătate din ținutul Sucevei cu vechia capitală a Moldovei, cuibul lui Ștefan cel Mare, Câmpu-Lungul și Rădăuții, mănăstirile Putna, Sucevița, Salca, Voronețul și alte locașuri sfinte, toate zidite, împodobite și înzestrate de vitejii noștri Domni, toate s'au deslipit de Moldova și s'au dat străinului. Bucovina cea frumoasă,

cu trei târguri și cu două sute cinci-șeci de sate trecură sub domnia austriacă, șapte șeci de mii de Moldoveni fură siliți să trăiască în străină țară, măcar că erau în țara lor. Țiua acésta, când s'a rupt tâlhăresce Bucovina de Moldova va fi de vecinicie pentru Moldoveni o ți de jale, căci ea ne-a răpit locurile mării strămoșesci, pământuri înrodite cu sângele vitejilor noștri, locuri ce cuprind oasele lui Ștefan cel Mare și-ale mamei sale Elena.

Și n'a fost destul atâta. Turcii după ce ni-au răpit țara, ne-au ucis mișelesce și pe Domnul țerii, pe Ghica, fiind-că acesta se împotrivise nedreptății și silniciei păgânesci.

Intr'o ți pe vremea vecerniei sosi în Iași la casa Beilicului—o casă zidită anume pentru primirea Turcilor trecători prin Iași—un turc bătrîn, un Capigi-bașa și imbrohhor al Sultanului. El avea porunca de la Sultanul ca să ucidă pe Vodă Ghica, ca să nu-i mai strige Ghica atâta și să-i arate nedreptatea.

Turcul acesta își mințea gândul venirii sale. Spunea că merge să vadă cetatea Hotinului, și că potesce la el pe Vodă ca să-i spue vești bune de la Impărăție. Se prefăcea Turcul bolnav, ca să facă mai creșător pe Vodă, căci alt-fel trebuia, după obicei să mērgă Turcul la Vodă. Iar Vodă Ghica îl avea pe acest turc de multă vreme prieten, și nu bănuia nimic rău. Ba i-a făcut o primire ca

de Domn, a trimes înaintea Turcului pe toți boerii cei mari, cu slujitori și cu breslele negustoresci și l'aū purtat pe palme cu bună primirea lor.

Vodă veni cu ai săi la prefăcutul bolnav într'o trăsură cu șase cai. Dar când a fost la pórta Beilicului, caii n'aū voit să intre în curte, de géba i-aū bătut vizitii, de géba i-aū luat de frîne. Așa, că Vodă se dete jos și intră în curte singur. Póte fusese un semn ceresc acéstă întâmplare cu caii, dar Voda n'a băgat'o în sémă.

La scara Beilicului așteptaū pe Vodă 12 Harapi, unii îi luminaū drumul cu făclii de céră, alții îl stropeaū cu apă de trandafir. La lumina făcliilor, Vodă își aruncă ochii la acei Harapi și se cutremură. Eraū nisce buzați grozavi, cu fețe sêlbatece ca de fiară, și semănaū cu diavoliū din «pedepsele Iadului» cele zugrăvite pe päreții sfintului Nicolae din Iași. Și vëdu că fie-care Harap avea câte un hanger, iar după pravila țerii Turcii n'aveaū voe să pórte arme câtă vreme steteaū pe pace în orașele Moldovei.

Bietului Domn îi intră de odată la inimă prepusul morții. El se pipăi la briū, și încremeni vëdënd că-și uitase acasă hangerul. El avea obiceiū să pórte hangerul la briū și ziua și nóptea, la masă și chiar culcat în pat, în biserică și pe tron. Și tocmai acum și-l uitase! O sudóre rece îi cuprinse tot trupul. Și era singur!

Atunci își aduse aminte de scrisorile prietinelor din Țarigrad, de sfaturile ce i le da Domnul din Țara românească, de lacrimile și de visurile Dómnai soției sale, de stăutul cailor în pórta Beilicului. Un vél i să rădică de pe ochi și vėdu tot grozavul adevěr — mórtea!

Dar era prea târđiũ să se mai întórcă. Harapii închiseră pórta curții. Chiar de ar fi voit să se întórcă, mórtea tot în calea lui era. Trebui deci să mérgă înainte, hotărít să-și vîndă cât va putea de scump viața. Și-i părea așa de rău, că n'are măcar hangerul la briũ.

Harapii îi deschiseră ușa, și Vodă intră în odaia lui Capigi-bașa, care prefăcându-se că-și birue slăbiciunea, se sculă în genunchi înaintea lui. Vodă Ghica îl îmbrățișă, ca pe un prieten vechiũ. Iar Vodă îi ajută să se culce iarăși, și se aședă lângă dînsul pe divan.

Capigi-bașa începu să se jăluiască de bóla sa, cu multă fățărnice, apoi începu să spue lui Vodă noutăți de la prietenii lui din Țarigrad. Dar de țelul venirii sale nu-i spuse nici un cuvînt.

Vodă se tot uita împrejur, căci s'aștepta să fie din minut în minut atacat. Se uita, și vedea că loc de scăpare nu e.

În sfîrșit, în mijlocul vorbei, Capigi-bașa ceru lui Vodă o țigară. După ce aprinse țigara, đise: «Tutunul, Bey, nu ți-e bun. Să-ți daũ eũ altul din

fabrica împăratéscă.» Și bātu din palme, chiemând servitorii.

Atuncea perdéua se mișcă de odată și răsăriră de după ea patru-șeci de bostangii și se repeziră asupra bietului Domn. Intr'aceiași clipă fățarnicul Capigi-bașa scóse o batistă de mătase négră și o asvîrli pe umêrul lui Ghica, strigându-i turcește «Mazil, hain!»

Domnul Ghica sări în picióre, uitându-se la Capigi-bașa. Căpitanul bostangiiilor se apropie pe din dos și lovi pe Domn cu cuțitul drept între umeri, făcându-i o rană de mórte. Sângele isvori ca vărsat din cofă ; iar Domnul răcni odată ca un leu și se smuci din mâinile căpitanului. Săriră toți bostangii, și atunci o luptă grozavă se încinse, unul împotriva a patru-șeci, douë brațe fără armă împotriva atâtor hangere.

Domnul Ghica era de felul său înalt și puternic, iar acum brațele sale întărite de mânie și de desnădejde erau mai înfricoșate de cât cuțitele acelor robi ticăloși. El s'asvîrle printre bostangii, rēstórnă cu lovituri de pumn pe câți-va dintre ei, îi izbesce de păreți și-i lasă ametiți, smulge apoi din mâna unuia hangeful și începe să lovéscă de mórte. Impungênd pe unii, rēsturnând pe alții cu lovituri voinicesci, el omorî pe opt dintre ei, care asvîrliți la pămînt urlău mișelește și se svîrcoleau în pângăritul lor sânge. Iar Capigi-bașa prietenul

lui Vodă în totă vremea acésta ședea pe divan și se uita liniștit la crunta priveliște, ațîțând numai cu gura pe mârșavii bostangii.

Bietul Domn Ghica, fiind lovit de cuțit în mai multe locuri și simțind că pierde prea mult sînge, începu a striga din toate puterile, chiemându-și slujitorii într'ajutor. Dar mișei de Turci amăgiseră pe slujitorii Domnului și ducându-i într'o cărciumă i-au luat sub pază. Ei nici n'aușeau strigătele desnădăjduite ale stăpânului lor.

Domnul se lupta încă bărbătește, în încăerarea aceea, dar scăpare nu era. Trebuia să móră, căci într'o luptă așa de nepotrivită ce pôte vitejia singură? El se repeși la o feréstră, căutând să sară în curte, unde nădăjduia să fie auzit de slujitorii săi. Dar cercevéua era prea strîmtă. Și în clipa în care spărgea cu pumnul gémurile, bostangii, amortiți și împinși o bucată de vreme, își veniră în fire și se repeziră cu toții de odată spre Ghica și împlăntară în trupul lui toate cuțitele. Fapta negiurii era sfirșită: Ghica cădu mort lângă feréstră, iar Turcii strigară Alah! Tocmai atunci bătea ceasornicul din Turnul Trei-Ierarhilor. Erau trei ceasuri și jumătate din nópte.

Așa muri bietul Ghica, jertfa a iubirii de țară și a bunătății sale. Turcii i-au tăiat capul; i-au desbrăcat trupul de cabanița de Domn, și gol așa numai în cămașă, făr' de cap, i-l-au aruncat în

curte, unde zăcu mai multe zile batjocorit de Turci. Averea lui tótă a fost luată de Turci în folosul împărăției, dómna și cu domnițele cernite aũ fost duse în robie la Țarigrad. Asemenea și capul sėu însângerat a fost dus ca să impodobescă mai multe săptămâni pórta Țarigradului.

De asupra capului sėu ar fi trebuit Turcii să scrie așa: «Acesta e capul blestematului ghiaur Grigore Ghica Vodă, care fără voia Sultanului s'a străduit să păstreze ce era a Sultanului.»

(Fóia pentru minte).

Mitropolitul Veniamin

Tragerea de inimă a Mitropolitului Veniamin spre faceri de bine și spre milostenii ajunse în sfârșit până la patimă. Cel mai de pe urmă ban, haina cea mai de pe urmă o da săracilor; și nu era orfan, și nu era văduvă care să iasă fără ajutor din casa lui. Pe multe familii scăpătate le ținea el, și cheltuia nespus de mult cu crescerea și purtarea la școlă a multor copii orfani, mai ales copii de preot. Nu numai pămîntenii, dar și străinii aflău tot-dauna la Mitropolitul Veniamin un adevărat Părinte. El era bogat, dar ajungea cu toate acestea să n'aibă câte odată bani și să fie strîmtorat. Bogăția lui, ori cât de mare era, nici pe departe nu era potrivită cu bunătatea inimii sale și cu mulțimea nevoieșilor care îi cereau ajutorul.

Scaunul Mitropoliei era încunjurat în zilele lui Veniamin de mulți arhierei, călugări și mireni,

de zece ori mai mulți de cât se vîd astă-đi pe la Mitropolii, și toți trăiau ca în sînul lui Avram. Prin mâinele secretarilor, mai ales printr'ale cunoscuților mai cu credință, se străcura ăia și nóptea aur și argint fără măsură, căci Veniamin așa de puțin și-a bătut capul cu sumele ce avea de luat și de dat, încât până la mórtea sa n'a voit să cunóscă nici măcar cursul banilor ce umblau pe atunci.

Intr'asemenea împrejurări era decî prea firește, că în vreme ce unii dintre cei mai aprópe de Veniamin se înecaú în aur, milostivul Mitropolit trebuia să osteze și să ducă lipsă chiar de mijlócele trebuitoare pentru ajutorul tuturor nenorociților care năzuiaú la dînsul.

Intr'una din ăile îi se înfățișă un Ovreiú cerîndu-i cu lacrimi un ajutor de căți-va galbeni pentru acoperirea unei mari trebuințe. El spuse că secretarii n'aú voit să-i dea ajutorul cerut, sub cuvînt că e Ovreiú, măcar Veniamin nu făcea deosebire între ómenî când era să le ajute. Veniamin căută prin haine, prin mese, și neavînd bani să dea Ovreiului, scóse de la brîu ceasornicul de aur și i-l dete, ca să-l pue zălog unde va putea găsi suma ce-i trebuia.

Un secretar vîdu pe Ovreiú cu ceasornicul și, ca să-și arate buna-voința cătră Mitropolitul din casa căruia trăia, dete Ovreiului galbenii ce-

ruți, și luând ceasornicul î-l dete Mitropolituluș îndărăt cu multă închinăciune.

A fost de ajuns ca să aște Mitropolitul acest mijloc lesnicios de-a ajuta pe cei nevoieși, și de aici înainte își da în toate zilele de câte două și trei ori ceasornicul la săraci și-i învăța să-l pue zălog la călugării din Mitropolie. Iar aceștia n'a-veaū ce face de cât să-l răscumpere, și iarăși nu puteaū să facă alta decât să-l dea îndărăt Mitropolituluș, căci el știa la cine e ceasornicul. Și astfel cu banii ce rînduri-rînduri aū plătit ei pentru răscumpărarea ceasorniculuș ai fi putut să cumperi toate ceasornicele ce se aflaū pe atunci în Iași.

(Fóia pentru minte).

Libertatea

Libertatea e îndoită: cea din năuntru și cea din afară... ele sunt surori și una fără alta nu poate trăi. Libertatea din afară e neatîrnarea țării, în care ne nascem și în care avem dreptul de om scos de sub stăpânirea ori-căreia alte țări și împărății. Libertatea din năuntru este legea, icóna dreptății dumnezeesci, făcută prin învoirea tuturor și la care toți de o potrivă suntem supuși. Acolo unde nu e lege, nu e nici libertate, iar acolo unde legea e numai pentru unii și cei-l'alți sunt scutiți de sub ascultarea ei, libertatea a perit. . . . Căci atunci asupra, nevoile, necazurile și sărăcia isvoresc în lume; atunci lumea se împarte în săraci și bogați, în stăpâni și robi, flămânzi și îmbuibăți... atunci stă în cumpănă de peire; căci dreptatea Domnului e vecinică și El blestemă pe omul ce alunecă în calea nedreptății. . . Străbunii noștrii au fost blestemați de Domnul pentru strîmbătățile

lor și blăstemul a trecut din neam în neam până în zilele noastre. Priveghiați asupra-vă ca o candelă ce arde, ca nu cumva copiii voștri și copiii copiilor voștri să zică de voi: «Blăstem asupra părinților, care au făcut strîmbătate! . . .» Strîmbătatea isvoresce din siluire, din pismă, din jăfuire și din nesciință... Legea dreptății e frăția. Și ce frăție poate fi între un uliū și jertfa lui, între strîmbătate și dreptate? Până când mai puteți, voi, cei ce ați călcat dreptatea, grăbiți-vă a intra în calea Domnului, căci sosi-va ziua isbîndirii, când porumbelul se va lupta cu uliul și 'l va birui, și într'adevăr ȕic vouă: acea ȕi s'a apropiat.

(Bălcescu).

Ferentarul

*Nu e nici mulțimea, nu e nici iuțimea
Care 'n bătălie încunun' oștimea*

Nu e nici noroc.

Cela ce se bate pentru neatârnaire

Are zece brațe, zece inimi are

Inime de foc.

Roșiorul mândru și frumos ca crinui

Când pe mal s'arată tremură Vidinul,

Turcii 'ngălbinesc.

Fuge îngrozită totă arăpimea,

Ienicerii, Spahii și arnăuțimea,

Toți se risipesc.

Ferentarul ager și cu lungă chică

Intră 'n dușmănimie fără nici o frică,

Tare cât un leu.

Iute ca săgéta tabăra străbate,

Bate zece singur, câte-o sută bate :

Ferentar sunt eii !

*Intre rău și bine, cine stă s'alégă ?
Pentru drept și lege, pentru țara dragă
Cine n'ar muri ?
Unul ca acela blăstemat să fie
Nimeni să nu-l plângă, nimeni să nu-l știe
Când el va muri !*

(Cântec vechiu

Cântecul lui Ștefan

Ștefan, Ștefan Domn cel Mare seamăn pe lume
nu are decât numai sfântul sóre !

Din Suceava când îmi sare, pune pieptul la
hotare ca un zid de apărare.

Brațul lui fără 'ncetare bate glótele tatar,
bate cetele maghiare, bate Leși din fuga mare,
bate Turci pe smei călare și-i scutesce de 'ngro-
pare !

Lumea 'ntrégă stă 'n mirare ; țara-i mică, dar
e tare și dușmanul spor nu are.

(Alexandri).

Cântecul lui Mihaiu

Auđit-ați de-un Oltean, de-un Oltean de-un Craiovean, ce nu-ı pasă de Sultan ?

Auđit-ați de-un viteaz, care șade vecinic treaz, cât e țara la necaz ?

Auđit-ați de-un Mihaiu, ce sărea pe șapte cai, de strigau toți Turcii vâi !

El e Domnul cel vestit care 'n lume ne-a venit pe luptat, pe biruit.

Spue riul cel oltean, spue vadul dunărean și codrul călugărean, câte lupte aũ mai privit, câte oști aũ nimicit, câte óse-aũ înălbit !

Mulți ca frunzele de brad, ca nisipul de pe vad, și ca gemetele 'n iad !

Spue corbiı munșilor, și fiarele codrilor care-a fost nutreșul lor ?

Fot-aũ leșuri tătărești, și turcești și ungurești, date 'n săbii românești !

(Alexandri).

Cântecul lui Horia

Horia 'și urcă óstea 'n deal, Ungurii fug din Ardeal; Horia 'și duce óstea 'n lunci, și fug Ungurii 'n papuci! Trageți hora ca să joc la lumina celui foc!

Pe cel câmp pustiú și 'ntins arde-un foc de noi aprins! Las' să ardă și să créscă, că-i în țara ungurească! Trageți hora ca să joc la lumina celui foc!

Ungure, mustața lungă, zis-am morții să te ajungă, zis-am crucii să te piardă, zis-am părei să te ardă — trageți hora să mai joc la lumina celui foc!

M'am suit la munte 'n zori și-am prins fulgerul din nori și de-acolo din nălțime l-am isbit în Ungurime! Trageți horă ca să joc unde-i flacăra și foc!

(Cântec popular).

Neamul nostru și istoria

Ce interes mare trebuie să aibă istoria națională pentru noi, îmi place a crede, că și d-vastră o înțelegeți ca și mine. Ea ne arată întâmplările, faptele strămoșilor noștri, care prin moștenire sunt și ale noastre. Inima mi se bate, când aud rostind numele lui Alexandru cel bun, al lui Ștefan cel mare, al lui Mihai Viteazul! Și nu mă rușinez a vă dice, că acești bărbați pentru mine sunt mai mult de cât Alexandru cel mare, de cât Annibal, de cât Cesar: aceștia sunt eroii lumii, pe când cei dintâi sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Răsboieni are mai mare interes de cât lupta de la Termopile, și isbânda de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite de cât acele de la Maraton și Salamina, pentru că sunt câștigate de către Români!

Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute,

mai frumoase de cât locurile cele mai clasice. Suceava și Tîrgoviștea sunt pentru mine mai mult de cât Sparta și Atena! Baea, un sat ca tóte satele pentru străini, pentru Români are mai mult preț de cât Corintul, pentru că în Baea, avanul Riga al Ungariei, Matei Corvinul, viteazul vitezilor, craiul crailor, cum îi dicea Papa Sixt IV, rănit de sabia moldovenescă, fu pus în fugă și uită drumul patriei sale.

(Cogălniceanu)

Banatul Craiovei

Doi Româniî avem și astăzi un Bănat. Dar numai cu numele. E un colț de țară între Carpați și Dunăre, dincolo de hotarele țerii noastre, spre Apus.

Dunărea, venind de departe tot pe șesuri, întâlnește de o dată în drumul ei munții puternici ai Carpaților și să frământă și se sbate printre stânci ca să rupă cale. Ea a biruit; și-a făcut loc, ca un uriaș care ar fi spart cu pumnul o poartă năpraznică. Și se și numește locul acela *Pórta de fier*.

Dincolo de Carpați e Bănatul Timișoarei, dincoace în țara noastră Banatul Craiovei. Bănatul cel de dincolo și-a păstrat numele până astăzi, dar Bănatul Craiovei nu se mai știe de cât numai de cărturari, căci e nume vechi și uitat.

Tótă țara românescă de peste Olt se numea o dată Bănatul Craiovei. Mai târziu s'a numit Țara-Oltului, apoi dela o vreme Oltenia și Muntenia mică.

De mult, înainte cu multe sute de ani, din vremea de când putem cunoște cu încredințare din povestirile vechi ale scriitorilor cum au stă-tut lucrurile Romanilor, știm că țara de peste Olt era stăpânită de un *Ban* care ședea în cetatea Severinului. Pe atunci nici nu se pomenea de orașul Craiovei. Așa se numeau stăpânitorii Ro-mânilor de peste Olt, *Bani*, dar după numele de familie se ziceau Basarabi.

Apoi după ce s'a zidit Craiova, Bani Olteniei și-au mutat locașul în orașul acesta. Aici în Craiova i-a găsit Radu-Negru Vodă care venise de peste munți, de la Făgăraș din Ardeal, cu oște și popor după dînsul, și și-a întemeiat o domnie pu-tintică pe sub Carpați la Câmpu-lung.

Pe atunci totă țara noastră de la Olt până în Marea Neagră, și în sus totă Moldova era stăpâ-nită de Tătari, dar puținei la număr așa că țara era aproape pustie. De aceea lui Radu-Negru i-a fost ușor să bată cetele de Tătari și să le îm-pingă tot mai spre Mare, întințându-și domnia sa cea românească. De la Câmpu lung și-a scoborît apoi locașul său domnesc pe riul Argeș, acolo unde e Curtea de Argeș. Iar la mörte i stăpânirea lui era întemeiată și întinsă peste totă țara până în Du-năre și până la Mare. Acum erau două stăpâniri românești pe locul care astăzi îl numim Munte-nia: până în Olt a Radului-Negru și de la Olt

ncolo a Banului din Craiova. Radu-Negru era rudă cu Banul, după strămoși. Și așa, și rude fiind, și mai ales Români cu sufletul întreg, s'aunțeleas între ei să-și împreuneze stăpânirile și să facă din două numai o stăpânire românească. Și aun făcut așa, și de atunci a rămas întemeiată Țara-românească.

Domnii cei dintru 'nceput cari aun stat în scaunul țării erau când Olteni când Făgărășeni. Căci așa se făcu învoiala frățescă între Radu-Negru și Banul Craiovei, că o dată să fie Domn unul din neamul Radului, iar după el unul din neamul Banului, și tot așa pe rând. Mai târziu însă s'a pierdut rânduiala acésta, căci vremea cea 'ndelungată le amestecă pe tóte. Dar ori cum a fost, în scaunul Țării-Românești aun stat Domni numai din familia Basarabilor, adică a descălecătorilor țării până mai acum vr'o două sute de ani. Constantin Brâncoveanul a fost cel din urmă vlăstar basarabesc, din familia Domnilor și cu drept de domnie. Pe Brâncoveanul l-aun ucis Turcii de viu în Țarigrad, cuum și pe copiii lui, și cu el s'a stins vița Basarabilor, și de o dată cu Basarabii s'a stins și strălucirea Țării-Românești, s'a stins sórele Muntenilor. Că de aici înainte Turcii ne-aun trimes Domni după placul lor, pe niște Greci luați din grămadă și pe întâmplate, ca să ne «gospodărescă» țara. Gospodari se numeau acești Prinți

aduși de vînturi și așa gospodărie aū făcut încât ne-aū lăsat numai cu sufletul în ose.

Dar tot din Bănatul Craiovei s'a ridicat mîntuitorul țerii și rēsbunătorul nostru. Tudor Vladimirescu, Olteanul, s'a răsvrătit împotriva Grecilor care ne ucideaū cu asuprelile, și le-a făcut vînt din țară. Apoi dela Tudor încóce iarăși aū mai rēsuflat Români, pînă a dat Dumnezeu de s'a unit Moldova cu Muntenia și ne-am ales Domn după voia nóstră pe Cuza și apoi pe Carol și am ajuns iarăși tari și mari ca odinióră.

Dar să nu-mi uit vorba cu Baniī Craiovei. Ei rēmaseră tot stăpâni pe Țara-Oltului, chiar și după ce Banatul lor se făcuse una cu țara lui Radul. Ei erau supuși Domnului țerii, dar îi țineaū locul în Oltenia, și măcar că erau sub ascultareași voia Domnului Țerii, însă după drepturile care le-aū avut dela început, ei erau cei dintâi boeri în sfatul țerii și aveaū și putere peste Olt nu numai să judece, ci și cu mórtea să pedepsescă pe cei vinovați. Baniī Olteniei aveaū curtea lor domnescă, la Craiova, aveaū óstea lor. Mai pe scurt ei erau ai doilea în țară după Domn.

Dintre vechiī Bani ai Craiovei cu unul mai ales ne fălim noi Români. El a fost cel mai înverșunat dușman al Turcilor; a unit Moldova cu Muntenia, a smuls Ardealul dela Unguri și l-a împreunat cu Țara Românescă, și astfel a fost

cel dintâiu Domn al nostru care ne-a stăpânit aprópe pe toți Români, unindu-ne sub un singur steag. Acesta e Mihaiu Vodă Viteazul. Adevărat, el le-a făcut tóte acestea ca Domn al Țării, dar înainte de-a fi Domn, el fusese Ban al Craiovei și era Oltean.

După ce s'a stins vița Basarabilor, Prinții greci au batjocorit banatul Craiovei, că trimiteau după placul lor ca Ban pe cine știe ce rudă de-a lor. Le-au scăđut și drepturile și le-au curmat puterile. Și așa mai la urmă Bănia în Craiova ajunsese de ocară. Banul rămăsese tot cel dintâiu boer al țării, dar asta era totul. Român el nu era, stăpânitor în Oltenia nici atâta. Să vă spuiú o întîmplare, ca să vedeți cum își băteau Turcii joc de boeriile nóstre.

Era în Craiova odată un negustoraș de miere, Român adevărat, și avea prietenie cu un Turc care aduna biruri. Acu, Dumnezeu știe cum, Turcul din ceea în ceea ajunsese în slujbe tot mai mari în țara turcésă și la urmă vizir, adică întâiul sfetnic al împăratului și amestecătorul tuturor lucrurilor stăpânirii turcești. Intr'o zi, după vreme multă, Nicolae negustorul de miere ajunsese în Țarigrad cu marfa lui, și se potrivea că dete ochi cu vizirul. Acesta îl cunoscú. «Ei ce mai faci, Nicolae?» și-i păru bine că-și vede pe vechiul prietin și s'a aflat gata să i facă ori-ce bine.

— Cine e mai mare acolo la voi în țară? zise Turcul, voincl să dea lui Nicolae o slujbă mare.

— Domnul, răspunse Nicolae.

— Domn nu te pot face, zise Turcul. E greu, căci Domnul de- cum e sprijinit tare și e nu-l pot scóte. Dar spune-mi, după Domn cine e mai mare?

— Mitropolitul, zise Nicolae.

— Mitropolit să fii, bre! zise Turcul vesel și luă condei și hârtie să-l poruncescă pe Nicolae Mitropolit. Dar Nicolae s'a speriat.

— Vai, de păcatele mele! zise el, cum să fiu Mitropolit? Eū am nevastă și copii.

— Iți lași copiii, și te desparți de nevastă, zise Turcul.

— Maica Ta, Dómnne! dar trebuie să fiu călugăr!

— Daū eū porunca să te călugăresc.

— Nu se póte, Măria Ta! Trebuie să mă sfințescă Patriarhul.

— Ce-ı cu asta? am să trimet poruncă la Patriarhul să le facă tóte într'o zi.

— Poți porunci, dar asta ar fi împotriva legii nóstre a creștinilor.

Turcul dete din cap. «Ei bine, Nicolae, să te fac alt ceva. Care boer e mai mare în țară la voi?

— Banul din Craiova.

— Ei bine, mă Nicolae, Ban să fii!» Și l-a îm-

brăcat cu caftan roșu și-i dete și scrisore către Domnul Țării-Românesci. Și era să fie într'adevăr Ban, dar Domnul nu l-a voit și l-a trimes cu vicleșug într'o mânăstire.

La atâta ajunsese Bănia Olteniei pe vremurile Prinților fanarioți.

Și Moldovenii aveau un fel de boeri numiți *Bani*, dar erau dintre boerii cei mici, și n'aveau temeiū să fie numiți așa, căci în Moldova n'a fost nici odată nici un Banat. Moldovenii au luat numele *Ban* dela Munteni și au făcut după pilda acestora o boerie fără înțeles.

Astăzi mulțimea cea mare nu mai știe despre Banatul Olteniei. Dar numele Ban sau Mare-Ban e cunoscut, mai ales din zicători. Una: *Voia la D-Ta, ca la Banul Ghica* arată în de-ajuns ce putere aveau odată Banii Craiovei: voe deplină și fără margini.

(G. Coșbuc).

Valea Jiului

Mergem o bucată pe marginea Motrului, ale
cărui unde verdui, pripite, se sparg de
bolovanii. Apoi urcăm pe-un podiș trăgănat. Miresme
îmbătătore se 'mprăstie 'n aer de pe fînețe bă-
tute de sóre. Lanurile 'și légănă spicele, ca de
farmecul unui cântec. In depărtare se pierd liniile
încâlcite ale dealurilor acoperite de păduri. Pe cos-
tișe grînele cópte sunt împânzite de secerători.
Cîrduri de fete 'n cămăși albe și vîlnice roșii
se plécă și 'și mișcă brațele 'n tactul unei do-
ine. Dulce răsună valea de glasurile lor. Pe mi-
riști și pe codri alunecă 'ncet umbrele călătore
ale mîrilor. In urma noastră Motrul, tolănit ca un
balaur în spin tecătura dealurilor, își tremură solzii
în sóre. Copaci bătrîni se plécă pe undele lui să-
asculte povestile. El vine de sus, dinspre culmea
frumósă, de la pólele muntelui Oslea, pe care sta
în vechime încolăcit năprasnicul șarpe cu nouë

ochi, de gróză căruia se cutremura tótă valea Dunării, până a sosit Iorgovan, un voinic fără pereche și s'a așezat într'o grópă cu tolba de săgeți, și când șarpele, flămând, a ridicat capul să 'nghită o turmă de vite, Iorgovan întinzînd arcul, i-a aruncat o săgétă și i a scos un ochiú, și tot așa până când șarpele, rămîind numai c'un ochiú, a rup-to la fugă pe laturea Alunului, pe unde se vede și ađi dîra lui, căreia îi mai đic unii și «brazda lui Novac». Iorgovan s'a luat după el, și unde-l ajungea îi și tăia o bucată din trup, la apa Cernei însă voinicul a stat, fermecat de cântecul unei zîne, iar capul șarpelui a trecut Dunărea pe la Cazane, și s'a ascuns în peștera, de unde iese vara musca cea rea.

Mai de vale Motrul scapă 'n luncriș și după ce sórbe undele Cosutrei se 'ndoie pe la capătul dealului Colibași și trece domolit și gînditor, pe sub zidurile Mănăstirii Strehaia, unde-a văđut într'o nópte pe Mihai Viteazul viind trudit din răsboiú și grăbindu-se să ridice până 'n ziuă pe ruinele castelului părintesc o biserică, pe care, de zor ce a avut, a greșit și-a zidit-o cu altarul spre miază-đi. De acolo, bătînd spre răsărit, Motru se lasă molatic pe șes deschis, printre imașuri și sãmănături, până la mănăstirea Gura Motrului, unde se varsă 'n Jiú. Mănăstirea, înconjurată cu ziduri gróse, e așezată pe pólele unui deal. In lăuntru

ei odihnesc sfintele rămășițe ale cuviosului egumen Efrosin Poteca, unul din apostolii și luminătorii neamului nostru de la începutul acestui veac. Pe ruginitele porți de fier ale mănăstirii se cunosc și ați urmele glonțelor repeđite din flintele pandurilor lui Tudor la 1821, când de frica acestui vajnic răsbunător al poporului, boerii greci se închiseseră ca într'o cetate, cu averi, arme și arnăuți, în chiliile acelei mănăstiri. Prin tóte satele de pe Valea Motrului și a Jiului, pornind din câmpia Papeșului, de pe plaiul Cloșani, unde pentru prima óră a filfiit stindardul libertății în mîntuitoarea răscolă de la 1821, și până 'n șesurile Dunării, pretutindenă auzi în Oltenia vorbindu-se de «Domnul Tudor», ca și când ieri ar fi trecut pe aci, în fruntea pușcașilor săi, copilul tinerimii asuprite, viteazul legendar care 'mbrăcase «câmașa morții», pentru desrobirea poporului, pentru rechiămarea la viață și la lumină a neamului său apăsat, ostenit, nedreptățit și adormit de nevoi.

(A. Vlăhuță).

Un an din viața lui Ștefan cel Mare

”**M**ahomed II, împăratul turcesc, după ce a cuprins și luat supt puterea sa toate cetățile și țărimile din Basarabia și Muntenia dându-le de bună voe lui Radu Voevodul Munteniei, atâta s’au sumețit, cât cu mândrie a poruncit lui Ștefan Voivodului Moldovei ca să-i dea Cetatea Albă și Chilia de bună voe, și să-i plătescă haraci; amintrelea de va lucra, să scie că el cât mai curând va veni, și toate le va lua fără voia lui Ștefan.

Și nici nu a mințit Mahomet II, pentru că pe la sfârșitul anului 1474 a și trimis pe Soleiman pașa asupra Moldovei.

Intr’o Marți în 17 Ianuarie (din anul 1475) Suleiman avea cu sine 120,000 de ostași, și era ajutat și de Munteni, a căror țară o coprinsese Turcii. Și s’au întâlnit Turcii cu Ștefan la locul Racoveț lângă râul Bârladului. Ștefan cu singură pu-

terea sa, numai cinci mii de Secui având cu sine (a căror țară o smulsese de sub crăimea unгурescă cu mare perire aŭ biruit pe Turci, ci fără de vărsare de sânge despre partea a lor sėi. La început Moldovenii și Secuții, cei ce erau mai în frunte stropșindu-se de mulțimea Turcilor ajunseră în mare primejdie de a peri, și ar și fi perit de n'ar fi sărit însuși Ștefan în mijlocul Turcilor, cari acum se sumețiseră cu biruința. Ștefan a dă-rămat aripile lor prin minunată puterea lui Dumne-deu, căci el de abia avea 40,000 de ostași și aceștia încă mai toți erau țărani și lucrători de pământ. Pentru care biruință Ștefan nu s'a mândrit, ci a postit patru zile cu apă și pâne, și a poruncit în tótă țara sa, ca niminea să nu îndrăznescă a-i da lui, fără numai lui Dumne-deu biruința aceia ; (măcar că este sciut lucru că biruința din el singur a stătut). Tótă óstea lui Ștefan din prada Turcilor s'a îmbogățit cu aur, cu argint, cu porfire, cu cai și cu alte scule de mare preț, iar cetățile Munteniei, care se deșdina-se de la el către Turc, tóte i s'aŭ dat îndărăt. Prea mulți țărani s'aŭ boerit, iar Turcii numai puțini aŭ scăpat cu fuga, pentru că și care aŭ scăpat cu fuga până la Dunăre, acolo i-aŭ ajuns Români ceii cu cai mai buni, și mai pre toți saŭ i-aŭ tăiat saŭ i-aŭ înecat în undă. Caii Turcilor, ba și Turcii slăbiseră de fóme, pentru că Ștefan

cu multă vreme mai 'nainte toate le arsesse în locurile acelea, prin care trebuiau să trecă Turcii; iar acest lucru foarte mult l-a ajutat la învingere. Iar pe robii turcesci afară de cei mai de frunte, (pre cari i-a ținut) mai pre toți i-a tras în țepă. Trupurile celor omoriți le-a ars, totuși se mai ved vr'o câte-va grămeți de oșe de mărturisesc mărirea biruinței și la cei viitori.

Pe patru bași turcesci cu 36 de steaguri militare și alte scule i-a trimis Ștefan Voivodul Moldovei lui Cazimir craiul Poloniei în Litvania prin solii săi, rugându-se de ajutorul craiului, de cum-va s'ar mai rădica Turcul asupra lui pentru perderea acésta. — Trimis'a același Ștefan vr'o câți-va robi și steaguri de la Turci luate Patriarhului Romei lui Sixt IV, rugându-l și pe el pentru ajutor asupra Turcilor. Așisderea a trimes robi turci și lui Mateiași craiul Ungariei, ci acest crai trăgând la sine totă lauda, a scris Papei la Roma și împăratului și celorlalți crai și prinți din Europa cu înaltă trufie fălindu-se că el prin ómenii săi, al căror povățuitoriu a fost Ștefan Voivodul Moldovei, mare óste turcésă a șters de pre fața pământului. Dar acestea le făcea Matiaș craiul Ungariei numai din rău obicei de a se făli cu laudele altora, căci sciut lucru și întru amândouă țările, adecă în Ungaria și în Polonia, vestit lucru era, că acelaș Ștefan Voivod al

Moldovei, pe care Matiaş craiul Ungurilor în zădar îl numesce povăţuitorul său şi al ómenilor săi, cu puţin mai 'nainte a tăiat pe deplin o mie de Unguri din óstea care o povăţuise Blazie Magiar (Voivodul Ardealului) din porunca craiului Matiaş asupra Moldovei, de care perire Blazie Magiar de abea s'a mântuit cu fuga.

Nici nu s'a îndestulat Ştefan Voevodul Moldovei, cu soliile pe care le a trimis la prietenii ci chiar şi celui mai mare duşman al său lui Mahomed II împăratul Turcilor, încă i-a trimis frumoasă solie cu mari daruri, jeluindu-se, că nisce tâlhari şi sârguniţi din ţerile turcesci, fără de scirea împăratului au năvălit se pradă Moldova, pe care el însă i-a potopit cu ajutorul lui Dumneđeuş, dară unii din tâlharii aceia totuşii au scăpat în ţinutul turcesc; pe aceştia așa dară i-a cerut de la împăratul ca să-i dea în mână să-i pótă pedepsi, ca şi cum a pedepsit pre ceialalţi. Dar cu solia acésta mai tare întăritându-se împăratul, a călcat cădînţa némurilor, şi pe soli i-a pus la închisóre până la o vreme, iar după aceia i-a despuiat de tóte şi mai gol şi pedestrii i-a slobozit acasă. Prin aceştii soli a prins de veste acelaş Ştefan Vodă despre mânia împăratului, şi că împăratul se gătesce asupra Moldovei pe apă şi pe uscat în persóna lui, pre carele l'a şi aşteptat necutremurându-se şi numa ajutorului de sus încredinţându-se.

Oh ce bărbat minunat! că nu e cu nimic mai puțin de cât a fost vitejii cei de demult, de care atâta ne mirăm! Că acel Ștefan pe vremea aceea așa de tare a înfrînt pe Turci, cât se pôte dice a fi cel dintâiu între toți prinții câți sunt pe lume. După cum judec eu, prea vrednic era ca lui să i se încredințeze oblăduirea lumii tóte, și mai vârtos povățuirea oștilor creștinesci asupra Turcilor, lui să i se încredințeze de toți creștinii!

Miron logofétul după ce a scris despre perirea turcilor, cu cuvintele acestea mână istoria mai încolo:

Iară turcii care aũ scăpat, aũ luat-o prin păduri, și aũ eșit unde cură apa Similei la ținutul Tutovei, acolo în legea lor aũ dat laudă lui Dumnezeu că aũ eșit la lume. Iară Ștefan Vodă s'a pornit după ei, cu Moldovenii săi, și cu 2000 de óste leșescă, ce i-aũ fost venit întru ajutor, și a gonit pe Turci, până ce i-aũ trecut Siretul la Ionăsesci, unde se pomenesce astăzi vadul Turcilor. Și acolo deasupra Siretului la o movilă mare a Tecuciului odihnindu-se Ștefan trei zile, i-a venit veste de la starostele de Crăciuna (Crăciuna era o cetate la Putna deasupra Milcovului) cum că Radu IV Domnul muntenesc vine cu óste asupra lui, și întristându-se Ștefan Vodă, a repețit la ostașii săi de i-aũ strîns de sârg. Atunci a sosit și Șendrea hatmanul cumnatul lui Ștefan, cu o samă de ostași

ce aũ fost rēmas înapoi, sosit-aũ îndată și Costea Paharnicul cu altă samă de óste care gonise pe Turci peste Siret. Deci pe Șendrea l'a trimis Ștefan Vodă cu puținei ostași în chip de strajă înaintea óstei muntenesci, cu care lovindu-se, aũ învins Muntenii cei mai mulți pe Moldovenii cei mai puțini, și Șendrea hătmanul încă a perit acolo mai jos de Râmnic, unde s'a și pomenit multă vreme Movila Șendrei, de unde ducēndu-l în satul Dolhescii l'aũ îngropat lângă tatăl sēu. Dar întâlnindu-se la olaltă din sus de Râmnic, și vitejesce bătēndu-se, a învins Ștefan Vodă pre Radu IV, și aũ dat voe oștilor sale de trei țile aũ prădat în Țara Muntenescă.

Zăbăvind Ștefan Vodă până ce i s'aũ adunat oștile celea împrăștiate la pradă, a strîns o samă de boeri din Muntenia și din Moldova, și vorbindu-se la olaltă s'aũ tocmit de aũ despărțit din Milcovul cel mare o parte de pîrîu ce vine pe lângă Odobesci și trece de dă în apa Putnei, să fie hotar țarilor. Și până astă-zi hotarul Țerei Moldovei, și a Țerei Românesci, este acel pîrîu ce se desparte din Milcovul cel mare. Iară mai nainte aũ fost avēnd țerile amîndouē price pentru hotar, căci Țara Muntenescă vrea să fie otarul sēu până în apa Trotușului; iar Moldovenii nu lăsaũ, până ce-a vrut Dumneđeũ de s'aũ tocmit așa. Și a luat Ștefan Vodă cetatea Crăciuna cu tot ținutul ce să chiamă

ținutul Putnei, și l'a lipit de Moldova, și a pus într'însa pârcălabi pe Vâlcea și pe Ioan.

Intorcându se Ștefan Vodă, cu oștile sale, și mergând pre apa Bârladului în sus, i-a plăcut locul între Bârlad și Vaslui; drept aceia pentru mulțămita că a biruit pe Turci a început a zidi biserica sîntului Ioan mergătorul-înainte, în târg în Vaslui, și pre urmă și case domnesci a făcut, cum să cunósce și până acuma.

Aflându-se Ștefan Vodă la Vaslui, i-a venit veste de sârg cu olocarii de la Soroca, că Lobodă și Nelivaico hătmanii căzăcesci aũ intrat în țară și pradă. Deci Ștefan Vodă îndată a și mers asupra-le și bătându-se nóptea cu Cazacii la Grumăzesci, a biruit pe Cazaci și pe mulți prinse, iar pe Lobodă și pe Nelivaico i'a alungat spre Nistru cu o sémă de Cazaci, dintre care mulți s'aũ înecat când treceaũ Nistrul. Inecatu-s'a acolo și Iora polcovnicul cel vestit al Cazacilor, de la carele până astă-đi se chiamă locul acela Vadul Iorei. Iară Ștefan Vodă, după ce s'a înturnat de la gonirea cazacilor, a descălecat tîrgul Iașilor și a început a zidi biserica sfîntului Nicolae care este și până astă-đi în orașul Iașilor lângă curtea domnescă. Deci s'a înturnat la scaunul sėũ în Sucéva, unde cu fôrte mare pompă s'aũ primit de Mitropolitul și alți preoți, și după ce s'a așeđat a început a zidi mănăstirea sfîntului Du-

mitru din Sucéva pe lângă curtea domnăscă, apoi atunci s'a cununat cu Dómna Voichița, fata Radului Vodă din Muntenia.

Craii de prin prejur, după atâtea învingeri, pe Ștefan Vodă Domnul Moldovei care de care se bătea, ca să'l atragă in partea sa. Trimis-a chiar și Matiaș craiul Ungariei trei soli aleși la Ștefan voevodul Moldovei, ca să-l tragă spre Unguri și să-l desbare de craiul Poloniei, căci îi făgăduia tare ajutor asupra Turcilor. Măcar că de ajutor asupra Turcilor, avea mare nevoie Ștefan voivodul Moldovei, la atâta totuși nu s'a putut aduce prin Matiaș craiul Ungariei, ca să se lase de Poloni, sau să se scóle asupra lor, precum fórte doriau Ungurii. Decí Cazimir craiul încă îngrijindu-se și temându-se de Ștefan, ca și mai tare să-l lege sie pre Ștefan, a trimis la dânsul soli, de l'aú jurat de noú că va ține cu Polonii. Veđi mândria, ca să nu đic nebunia amêndour neamurilor acestora, a Ungurilor și a Leșilor, care credeaú că cu multe stórceri de jurăminte și cu zizaniile u-nora asupra altora vor supune și pe Români!

(Din Cronica lui Șincai).

Galații și Dunărea

Scăpătăm de după un dîmb, și de-odată ni se deschide strălucitoarea priveliște a Galațiilor. In port staū sute de vase. Ne credem într'un oraș pe apă.

Pe tot briul cheiului e îmbulzélă, forfot, amestec de limbi. Ciudată impresie îmi dau primii pași pe uscat, după atâta plutire. Mi se pare că pămîntul se mișcă, se clatină sub mine. Aci, în partea acésta de jos a orașului se vîntură bogățiile și marele negoț al portului. Aici sunt fabricile, gările și docurile cu largul lor basen înconjurat de magazii de grâne și de mărfuri, la ușa cărora trag corăbiile Dunării ca o trăsură la scară. Acéstă-i vatra Galațiilor vechi, vestita schelă a Moldovei. «Veneția Mării Negre» cum îi diceau odinórá scriitorii străini. Pe aci se 'ntorceau Domni noștri cu pitacul împărătesc de la Țarigrad. De aici, și din limanul Brăilii, porneau în răsărit corăbiile grele, încărcate de grâne și de zaharele strînse cu hapca de pe mânăsele nóstre ținuturi,

pe vremea când firmele turcești numiau Moldova și Valahia «hambarele Sultanului».

Fruntea orașului, partea liniștită și frumoasă a Galaților, se desfășură 'n sus, deasupra portului, pe podișul ridicat între Siret și Prut. Nimic nu-ți mai amintesc timpurile de gróză și de jaf prin care a trecut orașul acesta mare și plin de viață. Case vechi, cu ziduri gróse și drepte, vărute pe din afară, cu oblóne la ferestre, și cu balcóne ruginite de care atîrnă vrejuri uscate de ederă, aũ aerul unor bêtîni gospodari care-și păstrează portul, firea și datinile lor strămoșesci neatînse de prefacerile vremii. Mă primblu vizitor prin străđile largi, tacute și pline de sóre ale orașului, pe când gândurile mele mă pórtă cu veacuri în urmă.

Ved republica înfloritóre a Galaților, înainte de Dragoș-Vodă, grămădind pe piețele ei bogățiile răsăritului și ale apusului, în zarva negusturilor adunați din tóte părțile lumii. Ved pe Alexandru cel Bun petrecend pe Ión, fiul lui Ión Paleologu împèratul Bizanțiului; alaiũ mare, și muzici și călăreți însoțesc până la corabie pe tînărul mosafir, care, mai tírziũ ajungend împèrat, își aduce aminte de frumoasa ospitalitate a țerii nóstre și trimite Voivodului Moldovei titlul de Rege și corónă imperială, iar Mitropolitului mitră de Patriarh.

Ved pe Petru Rares, cu pletele mărețe pe umeri, cu cămașa desfăcută la piept, îngenunchiat pe marginea Brateșului și 'ncordându-și brațele vînjoșe pe măjile 'ncărcate de pește: nici cu visul nu viséază că'n vremea asta, pe când el asudă trăgênd la năvod, crainici trimeseși prin țară îl caută să-i spue că sfetnicii Moldovei s'aũ strîns la Iași și l-aũ ales Domn.

Ved apoi Tătari și Turci gonind pe uliți mulțimea orbită de spaimă, calcând femei, copiii și bătrîni în copitele cailor, dând foc caselor părăsite, prefăcênd bisericile 'n grajduri, și 'nfigêndu-și sulițile, ude de sânge, în ochii sfinților de pe icône. De sub nori groși de fum zbucnesc ungi țipete de jale și de gróză. Și iarăși zarea se limpezesce. Se 'ntorc pribegii la vetrele lor. Orașul prinde a se infiripa. O nouă viață se începe sub cârmuirea pârçalabilor înțelepți și harnici. Și când de pe cele două maluri ale Milcovului pornesc glasuri de trați să cânte: «Hai să dăm mână cu mână, cei cu inimă română», atunci Galații ne dau pe Costachi Negri, unul din cei mai învăpăiați apostoli ai unirii, iar când cele două Principate ridică 'n mâinele lor o singură corónă și cer un domn pămîntean, Galații le dau pe Alexandru Ión Cuza Vodă.

(A. Vlăhuță).

O mare vrednicie a dorobanților

Drednicia oșteanului nu s'arată numai în luptă și în mergerea spre pieire, ci în multe altele. Imi aduc aminte de-o vrednicie a dorobanților, de care s'aũ mirat străinii. Anume: îndărătnicia cu care țineaũ să nu-și piardă pușca.

La pușcă țineaũ Românii mai mult de cât la viață. E adevărat că în răsboiũ singurul sprijin al soldatului e arma, singura sa mântuire, și de aceea o prețuesce așa de mult.

Dorobanții, însă, erau peste măsură de îndărătnici, când era vorba să-și dea pușca. Când căpitanul Crăcalia a luat din mâna unui dorobanț pușca și-a început să înainteze trăgând, dorobanțul s'a ținut după căpitan, cu neîncredere și cu vedită mâhnire. Dorobanțul a fost rănit, dar abia ținându-se, mergea înainte, să-și vadă sórta pușcii. Iar când a căđut căpitanul ucis, dorobanțul i-a

smuls pușca și a căzut grămadă jos, dându-și sufletul. Voia să móră cu pușca în mână.

Răniții cari își trăgeau sufletul, se tirau după pușca lor, pe care o scăpaseră. Și cea mai grozavă durere a lor era, să-i ducă la ambulanță fără pușcă. Se împotriveau să fie ridicați din locul unde căduseră, dacă n'aveau pușca în mână. Și, întinși pe targă, murind, ei se gâlceveau cu sanitarii; aceștia cereau să lase pușca pe câmpie — căci ea îi împiedeca în umbletul lor — ori să le-o dea lor în spate. Răniții se împotriveau, strângând pușca în brațe; nu voiau nici măcar s'o pue alături de ei, pe targă. Cei ce se puteau tîri singuri până la ambulanță, treceau întâiu pe la comandanți, ca să le dea în semn pușca. Voiau să fie știut de toți, că ei n'au aruncat arma și că și-au făcut datoria. S'a întîmplat de multe ori că în corturile ambulantei sosia câte un soldat, așa de greu rănit, în cât cădea lungit și fără răsuflet la picioarele doctorului, și abea putend să dică: «Uite pușca mea, Domnule doctor», muria gemend. Iar pe câmpul de luptă, când se întîmpla ca ai noștri să se retragă, fără să-și pótă culege morții și răniții, cei căduți se rugau de cunoscuții ori de prietenii lor cari erau teferi, să le ia pușcile: «du și pușca mea, și spune-i căpitanului a cui e, să nu credă că am lăsat-o în mâna Turcilor». Era destul de jalnic lucru pentru ostașii

cară se retrăgeau, să lase pe frații lor răniți pe câmpie, nesocotindu-le rugările să-i ia cu dînșii. Le făceau atâta bine, că le luaș puscile.

Și așa s'a făcut, că noi am perdut în răsboiș puține puscă. «Trebue să dau sémă de ea că e a stăpânirii», șise odată un soldat care zăcea pe câmp, cu amîndouă mâinele ciuntite din umeri, fără pușcă — i-o luaseră Turcii — și nu se plângea de durerile peirei care îl năpădea, ci de lipsa puscii. Ale lor nu și le pierdeaș, dar de-ale Turcilor aduceaș destule. Era mare vitejie pentru ei să smulgă pușca Turcului, și cel ce smulgea mai multe, era mai cu vază în companie. Unii erau cuprinși de lăcomia să mérégă în foc numai anume ca să smulgă puscă turcescă și să le arate tovarășilor.

Mare riset a fost la Smârdan, când un dorobanș s'a întors din luptă cu vr'o două-șeci de fesuri. «Cum Dumnezeu le-ai adunat tu pe atâtea?» l-a întreat un căpitan. «Mi-auș luat pușca, și ca să nu șică aștia, ca nici n'am fost în foc, am adunat fesuri de turci morți, ca s'arăt c'am fost la peire».

Odată la Grivița, un căprar, după ce s'a văduț fără pușcă, s'a repeșit la un ofișer turc, pe care-l vedu mai întâiș, și punendu-i șă piedică l'a trântit și l-a sugrumat.

La apel căprarul n'avea pușcă, dar în schimb

avea două revolve și peste brâu era încins cu o sabie de oficer turcesc.

Chipiurile și căciulile și le pierdea mai des. Era lesne să le caadă chipiurile ori în vâlmășelă, ori fiind asvirlite de câte un glonț, și nu era cuminte lucrul să zăbăvesci căutându-le. Mai ales în vâlmășagul luptei piept la piept, până să te pleci după chipiū, dai vreme dușmanului să-ți sfârîme capul cu patul puscii. Perderea chipului nici nu se bagă în seamă. S'a întâmplat la al doilea atac al Griviței, că un soldat rănit la picior se dete de-o parte și stând pe un rēzor s'a descălțat de-o cismă, ca să caute rana, apoi și de ceal-altă, creșându-se rănit la amândouă piciorile. În vremea acesta Românii fură împinși îndărăt. În grabă, soldatul, n'a apucat să se încalțe și-a început să fugă desculț. Acesta e singurul soldat care și-a pierdut în timpul luptei cismele, iar pățania lui rămase de vorbă, și toți cunoscea «locul unde și-a pierdut ăla cismele».

(G. Coșbuc).

Pentru unirea Românilor ¹⁾

Dulce ne este astăzi a înnoi neperitorea-amin-tire a Marelui Stefan, Domnul răsboinic, zidul creștinătății, de care s'au sfărâmat, în trecerile lor, nenumăratele urgii ale păgânității, — zidul neclintit, care în timp de patru-șeci de ani a oprit înaintările sălbaticilor cohorte Musulmane, cari aveau de țintă cotropirea Europei.

Câți alți Domni pământeni au luat parte la acea îndelungă luptă pentru Sfânta Cruce ! Nume stră-lucite, cari vor rămânea vecinic neșterse din inimile fiilor României, pe cât timp va mai bate în lume o inimă de Român !

Mircea, mare în pace, mare în răsboi ! Mihai Viteazul, frunte între viteji, biruitor a sute de mii de dușmani, cu o mână de fruntași nepăsători de

¹⁾ La anul 1848 mai mulți Români care fugiră din țară pe vremea revoluției, s'au întâlnit în Paris și adunându-se a doua zi de Crăciun au sărbătorit ziua numelui lui Ștefan-Cel-Mare. Acolo la masă C. Negri a ridicat paharul cuvintând cele ce urmează.

mórte! Novac hatmanul, mâna dreptă a lui Mihai, el care striga înaintea unei crude loviri: «Agerii mei frați! de cât o viață cu rușine, mai bine zece morți cu cinste!...»

Dar inima mi-se împovorează de mâhnire, când gândesc, că acel Mihai, de care în vremea lui poporul cânta :

«El e Vitézul Mihai
Ce sare pe șapte cai
De strigă Sultanul vai».

Acel Mihai, purta foc și sabie în Moldova! asemenea Stefan, însuși Marele Ștefan purta sabie și foc în Țara Muntenescă, — țară de frăție! Cruntă neunire din care isvorî în urmă slăbirea și robia amîndoura țărilor! Dacă ar fi fost ele unite, care dușman le-ar fi putut călca, când ele în parte fie-care împrăștia grozava spaimă!

Matei Basarab al Valahiei și Vasile Lupul al Moldovei vrednici de străbaterea veacurilor, înfințeză școli spre luminarea neamului, școli prin care mult mai temeinic se ridică un popor, de cât prin crudele mijlôce de sânge și de stîrpire!

Ei înzestrară școlile cu averi, cu moșii, — astăzi prada unor călugări Greci de prin munții lumii!.. Dar bun este Dumnezeuul părinților noștri! ¹⁾

¹⁾ Pe atunci — la 1848 — averile celor mai multe mănăstiri erau în mâna Grecilor. Azi nu e așa. Vodă Cuza a trimis pe Greci la plimbare și averile lor le-a luat și le-a dat țerii.

Veni-va odată ziua dreptății, unde fie-care să rămăe cu ale sale!

Fraților, astă-ți e ziua Sfântului Ștefan, azi e sărbătorea Domnului Ștefan cel Mare, acest fiu al unei mame române, care înăbușind glasul inimii, ȳicea depe zidurile cetății Neamțului : Mergi fiule, de te bate cu dușmanii țării noastre, și să nu te întorci, de cât mort învins sau viu învingător!

Aȳi e ziua să serbăm o sfântă aducere aminte a atător bărbați de slavă, care ni-aũ păstrat o Patrie dulce și frumoasă!

Așezați, precum suntem, în mijlocul îndoitului despotism al Europei și al Asiei, între Ruși și Unguri, să ne dăm împreună frăȳesca și ajutătorea mână de unire și să ȳicem cu toții :

Trăiască Moldova! traiască Muntenia! dar învrednicescă Dumneȳeu să putem striga într'o zi :

Trăiască România Unită! Atunci, fraților, sórele luminiȳi va pătrunde și va împrăștia adîncul întunec, în care zacem : atunci numai vom fi ceia ce trebuie să fim, adică : fiii unei singure și puternice moșii ¹⁾.

¹⁾ Ne-a învrednicit Dumneȳeu s'o vedem și această zi, cum dorea C. Negri. Zece anȳ după aceea, la 1859 s'aũ unit Moldova cu Muntenia sub Cuza Vodă. De scăparea țării de sub jugul turcesc nici nu pomeneste C. Negri. Așa de mare lucru li se părea Românilor pe-atunci neatîrnarea țării. Dar cu ajutorul lui Dumneȳeu și cu Domnul Carol în frunte la 1877 am biruit pe Turci și ne-am scăpat de robie.

În visurile mele înflorite se arată viitorul României. Suntem milioane de Români! Ce ne lipsește, ca să ajungem un neam tare? Unirea, numai Unirea! să trăiască dar Unirea Românilor!

Urarea și închinarea mea este, ca această strălucită zi, în care ne-am adunat, ca să serbăm falnică umbră a lui Ștefan, patronul faptelor mărețe, — această zi să fie și pornirea unei strâns încleștite legări între noi, de a lucra cu toții la ridicarea din țărină a României, și de a ne trezi în sfârșit glasul eroicului său trecut, strigând cu toții Trăiască România Unită!

(C. Negri).

Oficerii și oștenii noștri la Plevna

La Plevnița căpitanul Nicolae V. Mărăcineanu, dase năvală, peste Valea-Lacrărilor, de-o dată cu dorobanții lui Șonțu. Când a pornit din vale cu flăcăii, le-a ȝis: «Să vă țineți tot după mine copii! Să nu vă dați nici un pas îndărăt» și apucând pușca din mâna unui flăcău, i-o ținti acestuia drept în frunte: «Când veți simți că eu mă feresc de focul dușman și că mă codesc să fiu tot în capul vostru, de pe-acum vă poruncesc, să-mi puneți așa pușca în frunte și să mă isbiți cu glonțul unde mi-a pus popa mirul».

Și s'a dus Mărăcineanu tot în fruntea flăcăilor și așa de orbesce s'a virit printre obuze și plumbi, încât Turcii de ciudă l-au tăiat cu toporele și i-au asvirilit carnea peste companiile noastre.

Iar maiorul Șonțu, după ce le-a spus că nu mor toți care plécă în luptă, ȝise: «Dacă v'ași

putea scăpa de mórte, băieți, aș vrea să mor eū, maiorul vostru, pentru voi toți, să mor de-o mie de ori», și vedând că a întristat pe flăcăi, adăogă : «Dacă mă veți vedea murind, nu vă pierdeți firea, mergeți înainte cu căpitanii! Și de-or muri și ei, aveți locotenenți, și mai bine să muriți cu toții de cât să vă dați îndărăt!».

Șonțu își tot cânta mórtea; și parcă a prorocit, căci a murit și el, aū căduț toți patru căpitanii lui, aū perit toții locotenenții, iar flăcăii s'aū bătut cârmuiți numai de sergenți și de căprari.

Căpitanul Ion Năstase, la a doua năvală de la Plevnița, când vedu pe dorobanții din Suceava că merg spre foc cu inima îndoită, își scóse chipiul și întinse sabia spre ei: «Să iasă cine vrea dintre voi, că-i dau chipiul și sabia, să fie în locul meū. Și dacă ȓice el să mergem îndărăt, îndărăt să mergem, că eū mă supuiū!» Dorobanții, rușinați și înflăcărați tot de-o-dată, strigară : Ura! Să trăiască căpitanul și părintele nostru! și alergară cu atâta urgie în foc, încât pe maiorul lor Ion Niculae și pe căpitanul Năstase, îi tăiară de ciudă Turcii cu topórele.

Oficerii aū dat pildă oștenilor alergând tot în fruntea lor. De multe ori singuri își cereaū, de la cârmuitorii luptelor, locul cel mai primejdios. Maiorul Giurescu al dorobanților din Muscel, când s'a dat năvală la Rahova, a cerut singur

să i-se dea comanda celor ce vor intra mai în-
tâiu în foc. Și i-s'a dat. Maiorul a chiotit de bu-
curie și ridicând chipiul, a strigat: «Făceți-vă
cruce copii, și după mine!» Și a mers în frunte
tot vesel și însuflețit, până ce-a murit isbit de
glonț.

La a doua navală la Plevnița căpitanul Bog-
dan al vânătorilor a mers de bună-voe la mörte.
Era oficer de ordonanță; Domnitorul îl trimisese
pe câmpul luptei ca să-i aducă șciră. Dar căpi-
tanul vedând lupta, a uitat de ce a venit. «Ce
frumos e când plécă voinicii în luptă!» zise el,
și se alipi de un batalion, cerënd voe mai mari-
lor să mERGă și el în foc. A mers, în rind cu
compania cea din frunte, dar a venit un obuz
și-l isbi, sfâșiindu-i pânțele. Domnitorul îl iubea
căci era vrednic, și alergând la ambulanță ca
să-l vadă, i-a pus Insuși pe piept Steaua Româ-
niei. Bietul căpitan a murit peste nópte.

Tot într'aceiași și, într'același loc, alt oficer
de ordonanță, locotenentul Calinescu s'a alipit
de un batalion și a plecat în foc, cu năvălitorii.
Pe el l-a isbit un glonț în frunte.

Când vedeau că e primejdie mare și că flă-
cării și-au pierdut inima, oficerii intrau între sol-
dați, luaă pusca din mâna vr'unui cădut și
mergeau împuşcând, alături cu ei. După ce a
murit Şonțu, căpitanul Cracalia, și de mânie pe

Turci și ca să îmbărbăteze pe dorobanți, a luat o pușcă și intrând în linia oștenilor de rînd, a început să tragă focuri. Tot așa făcu și maiorul Ene, al dorobanților din Ilfov, la Rahova. Stînd într'un șanț de adăpost, el trăgea cu pușca spre Turci și-și tot scotea capul să vadă pe unde-i sunt dorobanții și ce fac. Se vede, că un Turc din redută a pândit pe maior, căci odată când și-a scos viteazul maior capul din nouă, a fost trîsnit drept prin frunte de plumbul Turcului.

Colonelul Cotruț cînd vîdu la Smărdan, că în sat sunt Turci, voi să încalce și să plece în sat.

Calul fiind speriat de sgomot, se tot isbea; colonelul dete calului drumul, să se ducă unde o vrea, iar el porni pe jos în pas alergător cu companiile după dînsul. Prin sat a fost luptă mare; Turcii împușcau de pe ferestre, de prin podul caselor, de după garduri. Colonelul tot pe jos, cu pușca în mîna trăgea focuri, amestecat între flăcări care se luptau piept la piept cu Turcii.

Își schimbase numai chipiul cu al unui gornist, ca să nu-l cunoscă Turcii.

(Coșbuc).

Castelul Peleş

☉ Perechea princiară a venit la Sinaia să petrecă vara, pentru prima óră, în 1871. Locui în câteva chilii din mânăstirea cea nouă. Incepând dar să le placă petrecerea în munții înalți, în mijlocul pădurilor mari, le veni în minte să'și clădescă undeva o reședință.

De acea în valea acésta romantică închisă de o parte de Prahova printr'un colț natural al muntelui și înconjurată de vîrfurile stâncóse ale Bucegilor, hotărî Regele să'și ridice castelul căruia îi dete numele riulețului, creatorul de la început al locului unde era să se ridice reședința. Se đice că Regele și Regina nu aũ fost îndemnați numai de frumusețea locului să ridice castelul din valea Peleşului ci și de-o amintire duióasă. Se spune, că blânda lor fetiță, Maria, chinuită de frigurile scarlatinei ar fi strigat de mai multe

ori în nóptea de agonie: «Vreaú să merg la Sinaia, să beaú apă din Peleş».

Dar cládirea unui castel aci era greú lucru. Intâiú trebuiră să se facă drumuri de-alungul Prahovii. Drumul de fer nu era construit, și cărătura materialului până în colțul pierdut din Carpați era grea de tot.

Nici șoseaua nu era sigură; în fie care moment ploile repeđi, valurile de noroi și de pietre aduse de ape, astupaú drumul și stricaú podurile. Nimeni nu credea că întreprinderea va ajunge la bun sfârșit. Dar Regele cu o voință puternică și cu o stăruință nestrămutată, izbuti.

În 1873, Prințul Carol, cumpără moșia Sinaia și tot în anul acela dete unui architect, să-i facă planurile pentru castel.

Atunci începura lucrările; se instalară ferăstraie pe Prahova și pe Peleş spre a da lemne de construcție, se deschiseră cariere în Bucegi ca să scótă piatră; în valea Peleşului se construiră locuințe pentru maestri, barace pentru lucrători, adăposturi pentru materiale, cuptóre de var și cărămidă. Ast-fel se născu în câte-va luni, în singurătatea sălbatică, un sat improvizat.

Vr'o trei, patru sute de lucrători săpaú, zideaú, neteđeaú, ciopleaú piatra și lemnele.

Așeđarea temeliilor fu cea mai grea. Chiar ómenii cari se pricepeaú în aceste lucruri nu

credeaŭ că vor isbuti să învingă pământul și apa care se împotriveaŭ.

Carmen Sylva descrie munca și desamăgirile lucrătorilor la început.

«Oamenii își închipuiaŭ că vor fi mai puternici de cât tóte pîrîiașele întăritate și începură a săpa la temelii. In timpul zilei isvórele erau cumințe, nu se mișca nici unul, dar cum se înopta, Peleşul da semn din fundul văii și tóte pîrîiașele își dádeaŭ încet cuvîntul de ordine și porneau la asalt ca un singur om. In câte-va ceasuri tóte se stricaŭ și trebuiaŭ să începă iar de la capăt. Ba într'o zi o lespede de piatră mare din munte începu să alunece spre vale cu tot ce avea pe ea.»

Dar cu tóte necazurile lucrătorii săpară tot mai adânc și puseră temeliiile ca pentru o cetate, iar bolțile s'ar fi putut împotrivi și tunurilor.

In cei doi ani de după punerea pietrei, lucrările urmară, și zidurile ce erau una cu pământul, se înălțară cât omul, când isbucni fără de veste răsboiul cu Turcia și întrerupse lucrările. Timp de doi ani, valea ce răsuna odiniórá de isbiturile uneltelor, de strigătele lucrătorilor, intră iar în tăcerea de mai nainte.

In sfîrșit în primăvara anului 1879, lucrarea începu iarăș, clădirea se înălța de puteai vedea

cu ochii. Se puteau chiar ghici fațadele, turlele și galeriile viitorului castel.

În vremea aceasta România își câștigase neatîrnarea pe câmpul de bătaie; castelul pe care îl începuse un Domn, vasal al Sultanului, era să se sfîrșescă mai mândru, pentru Regele autonom al unei națiuni libere.

Regina povestește ce activitate se desfășură în timpul celor din urmă ani ai construirii: Italienii, zice dînsa, lucrau la zidărie, Românii cărau materiale, Țiganiii duceau piatra și varul, Albanezii și Grecii ciopleau piatra, Germanii și Ungurii lucrau la lemnarie, Turcii ardeau cărămida. Se aflau maestrii Polonezi și vâtafi Cehi; Francezii desemnau, Englezii măsurau. Ast-fel în cât la această clădire se întîlneau o sută de costume naționale deosebite și se aușeau vorbindu-se patru-spre-șapte limbi; era un amestec pitoresc și zgomotos de ómeni, de cai, de bivoli.

Regele, era totdeauna pe schelele cele mai înalte și cârmuia în persoană lucrările. . .

Un fapt ciudat, băgat de sémă și de Regina poetă și care arată îndestul cât de sãlbatec era încă locul unde se clădea castelul, este că urșii veneau adese ori până lângă clădire și dimineța, lucrătorii găseau pe humă, în jurul cuptórelor de cărămidă urmele greóe ale labelor lor.

Clădirea se sfârși în toamna anului 1883, ziua de 7 Octombrie.

Se făcu serbare mare la care alergă lume din toate părțile României și chiar din străinătate. Ceremonia începu după obiceișu printr'un serviciu divin la biserica mânăstiréscă din Sinaia, fiind de față și I. P. S. Mitropolit Primat.

Acolo în biserică se citi următorul document:

*Eu, Carol I, Domn și Rege.
Cu Elisaveta Regina*

După o silință neobosită de doi ani, în luptă cu un tărâm nestatornic, străbătut de isvoare, isbutit-am a pune la pólele Bucegiului, temelia acestei clădiri, în anul mântuiréi 1875, iar al Domniei Nóstre al IX-lea. Zidirea s'a oprit pe timpul răsboiului pentru neatirnarea României. Intrat-am în această casă a Nóstră în anul mântuirii 1883, iar al Domniei Nóstre al XVII-lea; datu i-am nume «Castelul Peleşului».

După serviciul divin, se dete un prânz la care luară parte toți óspeții mai de căpetenie, și în timpul căruia Regele ridică următorul toast:

«Am clădit acest Castel ca un semn trainic că dinastia, alésă liber de popor, este adânc înrădăcinată în această frumoasă țară și că răsplătim nemărginita dragoste a poporului Nostru

cu încredere nemărginită pe care o avem în viitorul scumpei Nostre Patrii. Împlinesc dar o datorie sacră, o vie dorință, ridicând cu vin românesc, în această casă a Noastră, cel întâi pahar în onórea și pentru fericirea României.

Să trăiască draga Noastră Țară!»

Poetul Alexandri, pe atunci în tótă strălucirea talentului său, pronunță următoarele cuvinte: «Pe vremea strămoșilor noștri, când un Domn, saú un boer intra în noua-i casă, poporul se aduna dinaintea ușei și îi făcea urări în felul acesta: «Să aibi atâta cinste și atâtea isbânzi câte grindși și cărămiđi sunt în casă și câte grăunțe de nisip sunt în ziduri». Tot ast-fel este urarea tradițională ce la rându-ne aduce m Majestăților Lor în numele întregii națiuni. Bine cuvântarea cerésca, și dragostea poporului să fie pentru tot-de-auna óspeții Lor în noul locaș, fermecător ca o poveste a Peleşului!»

Castelul era gata, dar mai trebuiau făcute grădinile, canalele, trebuia să se niveleze împrejurimile. Trebui să aducă pământul mai de departe, de pe muntele din fața castelului. Oamenii din Sinaia își aduc și acum aminte, de funicularul aerian care se construiește în acest scop, și pe care ca pe o punte în văzduh alunecară fórte sus de asupra văii, vreme de luni întregi, vagonetele încărcate cu pământ.

Un singur fapt ne va arăta însemnătatea acestor cărături: creasta muntelui fu despuiată pe o întindere așa de mare în cât se putu instala pe urmă acolo locul unde face exerciții batalionul de vînători ce ține garnizónă în Sinaia în fie-care vară.

Dar executarea atâtor lucrări de canalisare a întîmpinat tot atâtea greutăți ca și punerea temelilor castelului, căci cum săpaui lucrătorii undeva țîșneaui isvóre amenințátore care făceauui gropi în șanțuri de se scufundaui și se spărgeauui mulțime de țevi și de urlóie. Trebuiră să scurgă apele, brăzdând pămîntul pe o întindere fórte mare cu canale stabilite tóte la o adâncime de 4—5 m., pe stratul prin care apa nu putea pătrunde. Dar nimeni n'ar ghici astă-đi, când vede șesurile plăcute care duc la castel și povîrnișurile ușóre care cobórá, că tóte aceste locuri sunt pline de canale cum e mîna plină de vine.

De-o-dată cu aceste lucrări, se făcură și drumurile care duc la castel. Cel mai însemnat care plécă din șosea, merge pe malul stîng al Peleșului. De partea despre munte are un zid de sprijinire înalt cât omul, care îl apără de surpări; de partea cealaltă e apărát cu un parmaclie elegant de fer, de a lungul căruia sunt înșirate lămpile electrice.

Din jos de castel o punte de piatră din Carpați

cu trei arcuri, încalecă Peleşul. Alt drum făcut pe malul drept al Peleşului, plécă de la gară și urcă spre mânăstire, trece prin curtea ei cea nouă și împodobit de acolo cu numele de: «aleea Carmen Sylva» se întinde dealungul pădurii până ce ajunge la puntea de care am vorbit mai sus, unde se unește cu drumul cel care duce la castel.

Deosebit de cele două șosele principale de care vorbirăm, parcul e brăzdat de alte drumuri de mai mult de 3500 metri: unele pun în legătură dependințele castelului, altele sunt numai preumblări de plăcere.

Nenumărate poteci sunt prin pădure. Una dintre ele urmăzeă cursul romantic al Peleşului și se înfundă în strîmtórea de a lungul micelor cascade, aprópe până la stâncele de unde isvorește piriul; de aci sue în zig-zag până la «pajistea Reginei», situată la 1500 metri înălțime pe frumosul platoă unde paște tótă vara o frumósă ciredă de vaci de Tirol. Acolo se află și o lăptărie model de unde se aduce laptele și untul cel bun de la masa castelului.

Chioșcul de vînătóre, a fost transformat și slujește, după ce s'a mărit, ca reședință moștenitorilor corónei Prințului Ferdinand și Prințesei Maria. Poporul i-a dat frumosul nume de foișor.

În parcul castelului se află poarta cetății Vidinului, o rămășiță patriotică din răsboiul pen-

tru neatîrnare care se păstrează acolo; e găurită de glónțe și de ghiulele ast-fel cum o smulseră soldații români din țîțîni ca să o dea ca cel dintâi semn de victorie capului lor Regelui Carol.

Mórtea lui Constantin Brâncoveanu

Constantin Brâncoveanu încă de mult ajunsese neplăcut Sultanului, pentru-că era înțelept și prea iubit de toți și pentru-că adunase și bogății. El pusese de bătuse și bani de aur, ceea ce numai Domnii neatârnați au voie să facă.

Se găsiră ómeni destui cari să ațîțe mânia Sultanului. Printre alții era și un doctor grec, care slujise multă vreme pe Domn și care cu prilejul aceasta își pusese ochii pe fata lui cea frumoasă, Domnița Ruxandra. El avuse chiar îndrăsnelă să o pețescă, dar Domnul cu mândrie și dispreț l-a gonit. Grecul voi să-și răsbune pentru asta. Și într'atâta se linguși la Seraî, în cât a amețit capul Sultanului și prigoni pe Brâncoveanu cu o viclenie neobosită.

Intr'o diminéță Domnul se sculă, își spală fața și'și pieptenă barba cea albă ca zăpada. Pe când ținea încă în mână pieptenul de fildeș, vădu de

odată că palatul e împresurat de Ianiceri, că paznicii palatului sunt desarmați ori înjunghiați.

El fu luat, prins împreună cu soția, fiica lui, feciorii, nepotul și cumnatul său Vistierul Văcărescu.

Era înainte de Paște. Fură tîrîți toți la Constantinopol, aruncați în închisórea celor «Șapte Turnuri» și ținuți acolo pîna spre tómnă.

Brîncoveanu și Văcărescu erau supuși în tóte zilele la cele mai înfricoșate chinuri, că nu voiaū să spuie unde și-aū ascuns bogățiile, căci Turcii nu găsiră cît credeau ei că vor găsi, cu tóte că rëscoliseră și jefuiseră tóte odăile palatului. Brîncoveanu trimisese o parte din avuții la Veneția, dar nu spusese acésta, cu tóte chinurile cele grozave, în cît citindu-le, și-se face pěrul măciucă pe cap. In sfîrșit Turcii înteleseră că nu mai aveaū ce dobândi de la dênșii prin silă, și îi înștiințară să se pregătéscă de mórte.

Brîncoveanu adună pe feciorii săi în juru-i și le vorbi ast-fel:

— Și bunurile și viața ne sunt pierdute. Acum trebuie să îngrijim, să nu ne pierdem și sufletele! Fiți bărbați, iubiții mei, și nu vă fie témă de mórte. Vedeti, ce a suferit Hristos pentru noi și de ce mórte amară a murit? Rémâneți tari în credință și nu vă clătinați, nici pentru viața vóstră nici pentru lumea tótă!

Cei patru tineri frumoși stăteau în fața lui și îi ascultați cuvintele, pe urmă îi sărutară mâna, și el se uită cu ochii luminoși la ei, mândria vieții lui, de la cari sperase fericire și pe cari acum îi pregătea să móră creștinește. Când se uită la cel mic, care era încă copil, ochii i-se umplură de lacrimi. Atunci se auți sgomot în odaia de alături și intră un Pașa care le porunci să mergică cu dânsul la Sultan.

Sultanul ședea pe malul Bosforului într'un chiosc minunat, ce strălucea de aur și de pietre scumpe.

— Brâncovene, dișe dânsul, adevărat este că ai vrut să te desfaci de împărăția noastră și să'ți faci țara neatârnată? Spune?... Adevărat este că ai pus de ai bătut bani din bogățiile tale? Spune, cum, cum ai putut lucra ast-fel, fără de teamă, par'că n'ai fi avut stăpân!.. Desvinovățește-te!

— De-am domnit bine ori rău, zise Domnul Constantin, acésta numai Dumnezeu o știe, iar de am fost mare pe pământ, veți acum ce sunt?

— Brâncovene, mēsóră-ți vorbele! Sunteți toți pedepsiți cu mórte; nici unul din neamul tēu nu va scăpa cu viață.

— Cum o vrea Dumnezeu! Viața noastră e în mâna ta!

Poporul sta grămădit împrejur și Brâncoveanu se uită la mulțime cu privirea liniștită. Intre ei

văzu pe Doamna și pe fiică-sa, pe care Turcii le aduseră, ca să fie față la gróznica priveriște — și ochii lui se întunecară.

— Brâncovene, zise Sultanul, lepădă-te de câinésca ta lege creștinéscă și îmbrățișeză credința noastră împreună cu fiii tăi, ca să trăiți și să fiți liberi!

— Mai bine să se stingă neamul meu, de cât să mă lapăd de sfânta mea credință!

Sultanul porunci atunci să pue întâi mâna pe Văcărescu. El își plecă capul, iar hengherii i-l tăiară.

După acésta, Turcii puseră mâna pe cel de al treilea fiu al lui Brâncoveanu, un băiat înalt cu ochii negri și cu mustațile abia mijite.

— Leapadă-te de credința ta, zise Sultanul și te cruț!

— Nu-mi face rușine, vorbindu-mi ast-fel, zise el.

Și îngenunchiă, iar capul lui se rostogoli până dinaintea picioarelor tatălui său.

Acesta oftă din adâncul inimii și zise:

— Dómne! facă-se voia ta!

Sultanul arăta pe cel de-al doilea fiu. Acesta căzu în genunchi în fața tatălui său. Bêtrânul îngălbeni de frică ca nu cum-va fiul său să slăbescă; dar el ridică spre dânsul ochii săi pătrunđători și zise roșindu-se:

— Tată! numai eú țî-am adus necazuri, țî-am

turburat viața din pricina inimii mele slabe și sângelui meu iute. Nu pot să mă duc să dorm somnul de veci până ce nu ți voi săruta mâna, și nu-ți voi cere iertare!

Fața bătrânului se însenină iarăși și blagoslovindu-l îi zise:

— In ceasul acesta, ori-ce greșală e istovită, fătul meu!.. Du-te la Dumnezeu!

Ingenunchiând își întorse și acesta capul spre gâde. Cel mai mare dintre cei patru frați, a cărui față voinicescă era înconjurată de o barbă mare, se uită la cadavrul fratelui său și îl podidă lacrimile.

Sultanul băgă de seamă.

— Lapădă-te, fiul meu de legea ta, ție ție dragă viața, treci la legea noastră și o să-ți fie bine!

Fiul lui Brâncoveanu păru că nici n'ar fi auzit cuvintele lui, ci scóse din haină o icoană pe care o purtase pe inimă.

— Dacă îi e cui-va de aci milă de mine, să trimetă icóna acésta tinerei mele soții. Ea să-i ajute când i-se va apropia ceasul morții.

Vocea îi tremura. Nici o mână nu se ridică ca să apuce iconița. Atunci el aruncă iconița la pământ și o calcă în picióre, zicând:

— Așa încailea n'are să fie spurcată de voi, păgânilor!

Pe urmă îngenunchiă, sărută iconița cea sfârîmată și făcu el singur semn călăului să-i taie capul, care, când căzu, stropi cu sânge pe Sultan.

— Brâncovene, zise Sultanul, un singur copil îți mai rămâne, gândește-te bine!

Brâncoveanu se uită la copilul cel plâpând, își vedu soția leșinată, își vedu fratele plângând cu hohot, dar răspuse fără șovăire:

— Facă-se voia Domnului!

— Copile, zise Sultanul. Dă-te la legea noastră și vei trăi!

Ochii lui dulci cătară spre tatăl său, par'că ar fi vrut să dobândească de la privirea lui curaj și putere.

— Eū mor bucuos, tată! strigă densusul cu voce limpede. Sunt mic, dar sunt din neamul tău! Și se rostogoli și capul lui.

Atunci i-se duse și puterea bătrânului, căzu în genunchi, trase la sinu-i cadavrele, le mângâia și le sărută, se jeli, își chemă copiii dragostos pe nume, pe urmă se ridică și zise cu glas puternic:

— Mi-ați omorât, pagânilor, patru băeți. Dumnezeu să vă prăpădescă iarăși și iarăși. Să vă stingă de pe fața pământului, cum se risipesc norii în fața vântului. Loc să n'aveți unde să fiți îngropați, nici copiii să n'aveți să puteți mângâia. Fără odihnă și fără pace să fiți în veci!.. Așa să m'audă Domnul!

Atunci Sultanul și ómenii lui se mâniară. Rupseră în bucăți vestmintele cele bogate de pe trupul bătrânului Domn, și începură să-i jupóia pielea de pe trup. Nici un țipăt, nici un vaet nu ieși din gura lui în timpul acestui chin îngrozitor. În sfirșit, umplură pielea cu paie, o puseră într'o sulită și o tăváliră prin noroi, strigând:

— Ghiaur, căne de creștin! Iți cunoști pielea?

Atunci Brâncoveanu mai ridică încă odată vocea și díse:

— Carnea mea puteți s'o sfâșiați în bucăți, dar Constantin Brâncoveanu móre ca creștin credincios, părăsit de toți, dar odihnindu-se întru Domnul! Și dicând aceste cuvinte, își dete sufletul.

Un copilaș, fiul fiului său, de spaimă își ascunsese căpșorul în cutele hainei unei femei. Călăul îl apucă de păr și ținându-l spânzurat în aer, întrebă:

— Să rămâie în viață acesta, ori să mérgă și el după ceialalți?

Atunci o țigancă își făcu loc prin mulțime și întinse un băețaș, zicând:

— Stați, că ăsta e nepotul lui Brâncoveanu; copilul ăla e al meu!

Era doica care își da propriul ei copil călăului, ca să scape pe cel din urmă al stăpânilor ei. Și se uită fără să-i dea o lacrimă, cum i-se jertfi copilul; apoi strânse pe séma-i pe cel scăpat și

făcând un jurământ sfânt, fugi cu el. Nevestele nenorociților fură scóse din închisóre, de unde și plecară la Veneția. Tocmai târziú se întórseră în țara lor. Una din ficele lui Brâncoveanu, Domnița Balașa, fusese așa de grozav amărítă, în cât fugi de tot din lume și nu mai vru să mai audă de averea care fusese pricina atâtor nenorociri.

Dênsa, cu partea ei de moștenire, clădi în București, marele spital Brâncovenesc, lângă care se află un ospiciú și o biserică frumósă ce pórtă numele ei: «Dómna Bălașa».

(După Carmen Sylva).

Cântecul călăreților

*Român verde ca stejarul,
Rîd de dușmanî și de mörte
Să-mi trăiască armăsarul
Și prin foc să mă tot poarte.*

*Sai voinice, și nechează,
Ager, mândru ca un leu
Căci am inimă viteză
Și credință 'n Dumnezeu.*

*Cât mi-a sta mâna voinică
Pe-a mea pală vitejească,
N'aibă grijă de nimică
Țara mea cea românească.*

*Cu-al meu suflet plin de fală
Cu-al meu șoim albit de spume,
In vrășmaș voiū da năvală
De șo duce vestea 'n lume!*

*Sai voinicē, și nechează,
Ager, mândru ca un leū
Căci am inimă viteză
Și credință 'n Dumnezeui.*

(V. Alexandri).

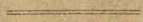
Puterea de viață a neamului Român

Națiunile cari viséză și trăesc în acel vis deșert, că óre-când tot vor să aducă pe Român, ca să-și desprețuiască limba și să adoreze pe alta străină, cari nu se pot desbiera de ilusiunile lor că Românul va mai voi a se împena cu penele străine și vor inavuți sărăcia acestor națiuni îngâmfate și pretensive — depună-și odată pentru tot-d'a-una tóte ambițiunile rău calculate, deștepte-se din visul lor și nu să mai nutrască cu ilusiuni seci și amăgitoare. Că amin, amin le dicem lor, că mai curênd va trece ceriul și pământul, de cât să se mai prefacă Românul în cutare sau cutare națiune. De Român ca națiune dic, nu de Român ca individ; că dacã au fost împrejurări, când câte un biet de Român, sau de fóme, sau de golitate, sau de óre-care ambițiune, sau de vr'un alt calcul s'a depărtat de tulpina națiunii sale și s'a incopciat ca un oliv domestic în oliv sêlbatic, asta s'a putut întîmpla, póte că se va mai întîmpla, și póte că chiar în țilele nóstre să vedem cu ochii ase-

meni întâmplări ; să-i lăsăm în numele lui D-zeu să-și caute fericirea și repausul inimei, unde le place și unde speră să le afle ; — căci Românul, ca națiune pe carele 17 secolii l'au apăsât la pământ în adevăr, dar nu l'au rupt, nici l'au smuls din rădăcina, și deci înainte să mai trecă și de 17 ori câte 17 secolii, tot Român va rămânea, de s'ar duce și cu miile înstrăinându-se, asta ne e credința neclintită și sperăm că toți, cei ce nu trec asemenea credință, nu se vor rușina ; căci mai mlădiósă e tulpina ei de cât să se usuce, dacă se și usucă multe și ori cât de multe ramuri din corpul ei ; ca un ogor fructos, carele este în stare nu numai a nutri grâul din destul, ci și pământul, căci pământul se va arde, iar grâul se va aduna și iarăși se va semăna, ca sămînța să nu-i lipsescă în totă eternitatea.

Nu voesc a mă întinde mai departe, măcar că multe s'ar mai putea dice și aduce din viața națiunii, ce dovedesc învederat, că deșerte sunt toate sperările, iluziunile, visele ; în deșert toate sofismele și mașinațiunile tuturor, cari mai trag speranță, că dór' dór' din Român vor putea face alt popor nordic sau asiatic. Un razim al naționalității române se formeză astăzi, și noi sperăm că asemenea razeme se vor forma și de aci înainte și mai multe și mai puternice.

(T. Cipariu).

Apărătorii steagurilor

Așa e scris în cartea soldatului :

Dacă vr'un flăcău se'ntorce din luptă fără pușcă, rușinea e numai a lui, dacă s'ar întorce fără puști un regiment întreg, numai a regimentului e rușinea pătită.

Dar când un regiment se'ntorce fără steag, rușinea e a oștirii întregi și a țării. Semnele de mândrie și de mărire ale oștilor sunt steagurile lor.

Când aū plecat dorobanții la răsboiū, ziceaū străinii care nu ne iubiau, că la cea dintâiū isbire cu dușmanii, când va fi încăerare pentru stég, dorobanții vor asvirli steagul și vor rupe-o la fugă.

Póte, nu credeaū nici ei cele spuse. Puținei la minte și împăeanjeniți la vedere trebuiaū să fie străinii, dacă Țar fi cređut cu mâna pe inimă, că noi Români suntem un neam adunat de pe gârlă și nu știm ce e mândria și cinstea.

N'am cerut să ne credă pe cuvânt. Am dovedit-o. Intâiu la redanul Griviței a treia și după sosirea oștilor noastre la Plevna. Căduserăm ca dintr'un pom, nici vreme n'avuserăm să ne odihnim puțin, și-am și intrat în foc.

Tunurile noastre băteau Grivița, iar pedestrirea sta ascunsă prin văi, așteptând năvala. Dar Turcii dintr'un redan ochiaș cât era ziua în tunarii noștri, așa că într'o vreme ni-i alungară de unde stăteau. Atunci Domnitorul a dat poruncă dorobanților din Vaslui și din Iași să s'arunce asupra redanului, și să scóță pe Turci din el. Nu era trebă ușoră. În redan erau mulți păgâni, înapoia lor năpraznica reductă a Griviței, iar mai în fund și pe de lături alte redute cu multe guri de tunuri.

Era ca și cum dorobanții ar fi trebuit să s'avirlă drept în mijlocul puterii păgâne și să prindă rădăcini acolo.

Vasluienii plecară rupți în două. Înainte flăcăi răsleți și trăgând cu pușca, după ei companii strînse, cu baioneta întinsă. În mijloc aveau steagul.

Prin plóia de glónțe răsbiră cu toții până la redan.

Aici se încinse lupta voinicéscă, piept la piept.

Se dovedeau cu baionetele, cu patul puscii,

cu dinții, cu sugrumătura, cu trânta, cu piedica și cu toate de câte își aduceau aminte.

Turcii mereu se arunc asupra steagului. Se vede că și ei credeau că pe steaguri românesci pui tot așa de lesne mâna ca pe un baț din gard. Și voiau să ne facă de rușine tocmai de la început.

Apărătorii steagului au fost trântiți la pământ cât ai bate în palme. Sergentul-major Alecu Alexandrescu a căzut cu capul crăpat de un topor. Steagul era în mâna lui. Peste el se făcuseră cu toții o clae peste grămadă, ca să smulgă steagul. După multă svîrcolire sergentul Scărlătescu smulse steagul și eși la larg. Flăcării noștri alergau și se îndesau pe lângă el. Turcii se asvîliră din nou; Scărlătescu cădu străpuns cu baioneta, și iarăși se făcură cu toții clae peste grămadă, și iarăși mântuiră dorobanții steagul. În vremea svîrcolirilor de aici, sergentul Dumitru Pungă dete cu ochii de un oficer turc. mitel și slab, care se tot asvirlea cu ai săi spre steag, răsturnând cu fie-care foc de revolver câte un Român. Pungă se asvirle la oficer, îl prinde de peste mijloc, așa cum după horă prind flăcării pe fete și le ridică în sus, îl sucește odată în dreapta și odată în stânga și înălțându-l cât capul îl asvârli de o piatră ce era acolo, frângându-l de peste mijloc. Și acolo a rămas oficerul. Dar și bietul Pungă atât i-a fost, că tot într'aceiași clipă i-a tras un

Turc cu patul puscii în ceafă și l-a culcat de veci.

Turcii mai slăbiră, căci trebuiau să-și apere șanțul în care începuseră dorobanții să intre. Atunci vr'o dece flăcăi de ai noștri se făcură rătă pe lângă steag, și fie-care se năzuia să-l ție el în mână, așa că toți erau cu mâna stângă pe prăjina steagului, iar cu dreapta se apărau.

Așa își mântuiră dorobanții steagul. În urmă intrară cu steag cu tot în redan, căci Turcii după ce cădură ca frunzele și se vedură copleșiți de voinicii noștri, se deteră îndărăt în reduta Griviței, improșcând de acolo pe Români cu glonțe.

Redanul a rămas al nostru. La spatele lui s'au aședat temeinic tunurile noastre și acolo au rămas ca un ghimpe în ochii Turcilor, până la sfârșitul Plevnei. Acesta era locul numit prin cărți «la movilă».

Domnitorului nostru, când a aușit ce bine s'au purtat dorobanții, îi crescui inima. În tabăra românescă s'au înveselit cu toții. Acesta a fost cea dintâiu luptă a Românilor, botezul de sânge, și cu câtă isbândă!

Impăratul Rușilor a trimis cincizeci de cruci de ale sfântului Gheorghe, ca să li se împartă celor mai viteji dintre dorobanți și dintre tunari. ar Domnitorul Carol a decorat steagul regimentului și printr'un ordin de ți l-a lăudat cu mare

audă, și l-a dat ca pildă tuturor regimentelor. Aă fost Vaslueni dorobanții aceștia — regimentul 13 — și de aceea poetul Alexandri spune că Peneș Curcanul cel vestit a fost din Vasluiū. Sciți cum începe poesia :

Plecat-am nouă din Vasluiū
Și cu sergentul dece.

Câți ori fi trăind dintre ei să aibă parte de tot binele, și de-or fi cetind cartea acésta, să se bucure că vitejia lor o să fie vecinic pomenită prin cărțile neamului nostru.

Dar povéstea cu steagul dorobanților din Teleorman ?

Era la Plevnița, într'o Vineri, cu o săptămână înainte de Sfînta Paraschiva. Dorobanții din Teleorman, amestecați cu puținei din Vlașca, s'asvârliră asupra redutei.

Acésta era a treia încercare ca s'o cucerim. O isbise Șonțu și Mărăcineanu, în ziua luptei celei mari, apoi Nicolae Ion la o săptămână după aceea. Nicî de data asta n'am avut noroc. Cu tóte că mai intraseră în foc alte două regiamente. Turcii îngrămădindu-și tóte puterile asupra nóstră, ne-aū împins îndărăt.

Pe căpitanul Gănescu l'aū tras Turcii cu cângile în șanț la ei și l'aū tăiat cu topórele. Tot

aşa şi pe locotenentul Lemnea. Oficerii noştri s'aşternură câmpului răniţi.

Intr'o vreme, aprópe de şanţul redutei, sergentul Ilie Petcu ajunsese cu steagul regimentului într'un loc primejdut. Cei ce apărau steagul se râriseră. Şi, iată, vine o schijă de obuz şi răs-tórnă pe Petcu. Nu era mort, şi ţinea strâns în mână prăjina şteagului. Dar numai prăjina, căci spártura obuzului lovise steagul, rupându-i prăjina sus de tot, tocmai sub pânză.

Steagul a deruncat puterea obuzului a sburat departe şi a cădút pe cóma şanţului turcesc.

Turcii nu se mai uitaū dupe steagurile nóstre, dar acuma, vėdėndu-l pe acesta cădút lângă ei, s'aū repeđit să-l apuce. Cei din şanţ aū întins cărligele după el, iar un Turc mai apropiat întinsese mâna să-l tragă în şanţ.

Steagul, steagul! strigară dorobanţii speriaţi că-l pierd. Atunci sergentul Tóder Hristea se repezi deodată spre steag, şi chibzuind că n'o să-l póte nici smulge aşa de iute din mâna Turcului, nici să-l apuce înaintea lui, s'a trântit cât era de lung peste steag acoperindu-l cu trupul.

Turcul care întinsese mâna, o trăgea repede îndărăt, căci Hristea i-o prinsese sub piept.

L'aū lovit Turcii pe Hristea cu cărligele în cap, dar el s'a ridicat repede strigând: «E la mină copii!», a arătat dorobanţilor steagul. «După steag

băeți, maimise el și săriră cu toții înainte, înflăcârați de vitejia iutelui sergent.

Și mai era de gândit, să pôtă Turcii smulge steaguri din mână de voinici așa de sprinteni și de inimoși ca Hristea? In tot răsboiul noi n'am pierdut nici un steag. Nu erau flăcării noștri așa de slabi, ca să aducă țerii atâta rușine.

Dar de la Turci am smuls destule steaguri. Și după semnele vitejiei noastre le-am fi smuls mai multe, dară nu le avea. Osman dase poruncă regimentelor din Plevna, să-și îngrope steagurile, ori să le ardă mai bine, numai să nu cadă in mâna dușmanilor. Când s'a dat Osman prins, ne-a închinat și câte-va steaguri, singurele pe care le avea. Iar la Vidin, când s'a închinat cetatea ne-am ales și cu vr'o câte-va steaguri.

Dar pe două, le-am dobândit cu puterea și cu vitejia, în luptă, le-am smuls din mâni de bărbați voinici, nu le-am găsit închinete și asvârlite jos înaintea noastră.

Iar întâmplarea smulgerii lor a fost așa:

Pe unul, mai mic, l'a scos din mâna unui Cerchez roșiorul Petre Mohor. Intâlnindu-se într'o di un escadron de călărași, pe câmpia Etropolului, cu o ceta de Cerchezi calări, s'a u isbit cu iuțime și-a u început să se taie cu săbiile. Să vede că Cerchezii erau anume trimesei cu steagul, să-l ducă unde-va.

Ai noștri au pus pe fugă pe Cerchezii. În toiul isbirii lor, Cerchezul, care purta steagul înfășurat pe umeri, a dat să fugă înainte ca să mântue steagul. Câți va călărași i-au eșit înainte, iar Mohor și-a repețit calul spre Cerchez. Acesta a isbit calul lui Mohor peste ochi, dar și Mohor a isbit pe Cerchez în umăr și a pus mâna pe prăjina steagului.

Caii se ridicară în două picioare. Mohor lăsase friul pe cômă și cu o mână trăgea steagul, cu alta isbea românescii pe Cerchez. Acesta ținea friul cu dinții, strângea într'o mână steagul și cu alta trăgea focuri de revolver. Și s'au învâlmășit acolo amândoi, și 'n urmă Mohor smulse steagul, iar Cerchezul primind câte-va de chel-tuelă, a rupt-o la fugă.

Cu celalt steag a fost lucru mai încurcat. Acesta era și mai vrednic să te ostenești pentru el. Era un steag mare de mătase verde, cu ciucuri de aur și cu aurituri pe mărgini. La mijloc avea semnul legii turcești, luna în chip de secere, cusută cu fir de aur, iar împrejurul ei erau slove turcești cu învățături din biblia lui Mahomet, tóte de aur. Era vechi, și după marginile cam des-trămate se vedea că era purtat prin multe răs-bóie.

Când au intrat după a patra năvală, vînătorii și dorobanții în Grivița, steagul era în redută.

După ce vedură Turcii, că s'a sfârșit cu ei și că reduta e pierdută, au fugit spre Plevnița și spre tabăra de la Bucov. În zăpăcéla lor, au întârziat cu stégul, neducându-l la adăpost de cu bună vreme.

Se făcu un vâlmășag de nespus în redută, Românii intrau, Rușii năvăleau, Turcii parte se împotriveau, parte răsbeau printre ai noștri să fugă. Te îneca fumul de pușcă și reduta era plină de morți.

În acel amestec de ómeni, vînătorul Ion Grigore dă cu ochii de Turcul care purta steagul. Turcul năzuind spre un colț de redută, ca să iasă la larg, alunecă și cădu. Unii spun, că ar fi fost asvîrlit depe parapet, de ai noștri. Vînătorul cu baioneta pe pușcă sări spre Turc să-l străpungă; Turcul, un om de vre-o patruzeci de ani, înalt și puternic de te înfiora, se întorse liniștit spre Român și dete de câte-va ori foc cu revolverul.

N'a nemerit, iar Ion Grigore îl străpunse cu baioneta pe sub furca pieptului. Până ce să apuce Grigore Ion să smulgă steagul din mâna Turcului l'ar fi străpuns Turcii care sosiră, dacă n'ar fi sărit într'ajutor alți doi vînători, un căprar și un sergent. Unul dintre Turci pusese mâna pe steag, în vreme ce celalalt ținea drumul vînătorilor.

Turcul care apucase steagul spunea mai târ-

diu — căci aŭ fost prins — că dacă ar fi apucat în mână steagul, avea de gând să-l ascundă sub manta și să sară peste parapet. Dar, din nefericirea lui, Turcul cel rănit nu lăsa stégul din mână, nici chiar tovarășului său. Vînătorii aŭ trîntit pămîntului pe amîndoi Turcii, pe unul mort, pe altul rănit. Apoi aŭ tras un glonț în capul Turcului cu steagul, i-aŭ descleștat mîna și-aŭ luat steagul.

A doua zi maiorul vînătorilor, Candiano, cu tustrei vînătorii aŭ dus steagul și l'aŭ aruncat la picióarele Domnitorului. Iar Domnitorul le-a mulțumit cu mare laudă. Insuși împăratul Rușilor se înveseli cu inima de smulgerea acestui steag.

În vremea unei lupte pe sub dealurile Rahovei un colonel, care cărmuia lupta, avea mare zor să trimetă o poruncă unor companii cari se băteau într'altă parte. El a trimes un călăraș. Acesta trebuind să trecă pe loc deschis pe sub focul plumbilor turcești, n'a scăpat de mórte. La vèdut însuși colonelul cum a căđut jos depe cal. Iar calul a apucat câmpii speriat de sgomot.

Colonelul a trimes alt călăraș. Acestuia îi împușcară Turcii calul, și bietul om rănit și el la frunte a căđut sub cal.

Trimetënd pe al treilea călăraș, colonelul i ăise: Fă ce scii, dar să duci porunca! E nevoie

mare și ne potopesc Turcii, dacă nu dăm de scire companiilor ce trebuie să facă.

Călărașul a dat pîteni calului și a plecat. Când a ajuns în bătaia puscilor turcesci, el a descălicat, a dat calului drumul și s'a întins pe pămînt. Aii noștri s'aū uitat după el, cum se tîra furișându-se de la o piatră la altă, adăpostindu-se mereū, cum aștepta să trecă peste el unda de plumbi, căci Turcii îl luaseră la ochi, și cum sărea de-odată asvîrlindu-se după alt adăpost, cum se făcea bróscă pe după rázore. În urmă l'aū pierdut din vedere. După vr'o două ceasuri, când își pierduseră cu totul nădejdea să-l mai vadă, iatal că sosesc. Se tîrise în cote și în genunchi atăta drum, în cât i-se rupse mantaua și tunica și-i curgea sângele din cote și din genunchi. Iar când a ajuns la colonel, a căđut jos și n'a putut să vorbescă de oboselă și a arătat numai cu mîna spre cingătórea brîului unde avea ascunsă hârtia pe care i-o dase ca răspuns un căpitan.

Asta va să ăică credința și împlinirea datoriei. Pe pieptul unui asemenea om staū așa de frumos crucile Virtuții militare. Nu scim care e numele acestui călăraș, căci vrednic este să-l scie tótă suflarea românească și să l pomenim în tóte ăilele vieții nóstre.

Nu e nimic așa de trumos pe lume ca ținerea credinței, și mai vrednic nu e nimic de cât împlinirea datoriei tale. Iar călărașul acesta să ne fie pildă tuturor.

(G. Coșbuc).

Hora Plevnei

Colo 'n Plevna și'n redute
Stați păgânii mii și sute,
Stați la pândă tupilați
Ca zăvoași de cei turbați.

Las' să sedă mari și mici..
Trageți hora, mii voinici!

Sus, în tabăra turcască
Dat-a tusa măgărăscă
Rupciugoșii crunt tușesc
Cu ghiulele'n noi stropesc

Las' să crape, mici și mari..
Trageți hora, mii tunari!

Jos în vale, pe câmpie,
Bas-Buzuci de căsăpie

*Și Cerkeji mereu cumpliți
Rupi cu dinții din răniți.*

*L'as' să rupă... rupe-i-ași!
Trageți hora, Căbărași!*

*Diua, nóptea glonții plouă,
Tot pământu-i ud de rouă,
Nu e rouă din senin,
Ci e sânge de creștin.*

*Las' să plouă ca din nori,
Trageți hora, Roșiori!*

*Eaca mē!... din parapete
Vine-o scrófă ca să fete
Opt godaci ș'un godăcel
Toți cu ritul de otel.*

*Las' să fete miș de miș...
Trageți hora, mēi copii!*

*Ne-a veni și nouă odată
Di de plată și rēsplată
Să-l aducem la aman
Pe Gaziul de Osman.*

*Vie!... ura!... la Balcani!
Trageți hora, mēi Curcani!*

*Cât e negru cât e sôre
Môrtea șede pânditoare
Și prin șanțuri și prin râpi,
Și tot bate din aripi.*

*Las' să bată până mâni....
Trageți hora, măr Români!*

(V. Alexandri).

Istoria patriei

Trebuința istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor noastre în potriua națiilor străine.

Neavând istorie, fie-care popor dușman ne-ar putea dice cuvintele lui Aaron: «Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce porți nu este al tău, schimbă-ți numele, sau priimesce pe acesta ce ți-l dau eu, rădică-te și du-te din pământul pe care locuiesci, căci nu este al tău, și nu te mai munci în zadar, căci tu nu poți fi mai bine de cum ești». Și în adevăr, toate aceste cuvinte, ni s'aũ dis de către străini; începutul nostru ni s'a tăgăduit, numele ni s'a prefăcut, pământul ni s'a sfîșiat, drepturile ni s'aũ călcat în piciore, numai pentru că n'am avut consciința naționalității noastre, numai pentru că n'am avut pe ce să ne întemeiãm și să ne apărãm dreptățile. Când aș fi așa de norocit să întăresc mai mult în inima d-vóstră in-

teretul pentru istoria patriei, m'aş fali, că am sporit în d-vóstră şi iubirea către patrie şi că, prin urmare, am contribuit la păstrarea naţionalităţii; căci, ce póte mai mult să ne-o păstreze, de cât acéstă istoriă, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce suntem şi, ca regulă de trei, ne descopere şi numărul necunoscut, ce avem să fim!

O asemenea carte ar trebui să fie pentru noi aceea ce Iliada era pentru Greci. Şi să mă credeţi, domnilor, că şi istorie nóstră are întâmplări, are portreturi, cari nici de cum n'ar rămânea mai jos de cât eroii celor vechi, dacă acestora li s'ar scóte aoreola poetică, cu care geniul i-a înfrumuseţat.

(Cogălniceanu)

Ion-Vodă cel cumplit

Făgăduind Alexandru II, Domnul Valahiei, în-
doit haraciū pentru domnia Moldovei, Selim II
împăratul turcesc, bucuros a primit făgăduința și
a trimis la Ion cel cumplit din Moldova sol, că
ori să lase Moldova aceluia care vrea să'l dea,
ori almintrelea se va mazăli cu puterea. Ion tur-
burându-se de o poruncă ca acésta, aū răspuns
solului turcesc, că despre aceia se va înțelege cu
țara, căci țara e care trebuie să plătescă darea aceia
și adunând boeri le-aū spus pofta împăratului și
le-aū ȑis, că de aū inimă și ei, el însuși este
gata a suferi tóte cu dênșii, numai să se pótă
mântui de jugul turcilor. Boerii încă aū răspuns,
că și ei sunt mai gata a suferi tóte, de cât a
înălța haraciul, și făgăduindu-i ascultare deplin,
ei aū și întărit cu jurámîntul lor.

Iar vorbele lui Ion-Vodă al Moldovei cătră bo-
eri și către ostași aceste aū fost :

«Dragii mei boeri și voi iubitele mele slugi!
«Greul de astă-zi întrece toate grelele de mai
«nainte. Lăcomia Turcilor cere un haraciū îndoit.
«De-l vom da, ei nu vor zăbovi de a ne storce
«și mai mult, până ce ne vor stinge cu totul, căci
«acésta o vrea păgânul.

«De nu vom da, ne așteptă răsboiū, stricarea
«țarei, foc și sabie.

«Socotiți-vă și alegeți.

«Supunându-ne orbesce vrășmașului nostru, vom
«peri de sigur, și vom peri ca mișei; sculându-ne
«asupra-i chiar de nu vom isbuti pentru păcatele
«nóstre, tot încă vom avea mângâerea de a peri
«bărbătesce, noi, femeile nóstre, copii. . . cu toții!
«Voi știți că haraciul nu-l plătesc eu, ci voi și ai
«voștri.

«Puțin dar mi-ar păsa, de nu m'ar durea inima
«pentru țerá!

«Mi-e milă de voi, și pentru voi îmi voiū pune
«capul meu, dragilor mei tovarăși!

«Să chemăm pe Dumnezeu într'ajutor, ca să
«plece pe vrășmașii noștri sub picórele nóstre.

«Să trăim slobodi, ori să ne piară până și
«urma nóstră!

«Fiți cu mine, și cu noi va fi isbânda! . . .»

Înțelegând acésta împăratul Selim II a trimis
oști turcesci întru ajutoriū prințului muntenesc, și
i-a poruncit, că împreunându-și cu el oștile sale,

să scôtă pre Ion din Moldova, și să pună în locul lui domn pre fratele său Petre. Așa la fôrte mare răsboiū aū venit ambe părțile în care Ión cu ai săi și cu ajutorul cazacilor de vr'o câte-va ori a zdrobit pre protivnicii săi, aū jefuit vr'o câte-va cetăți și intrând în Valahia fôrte gróznica prădat-o și a ars-o, nepărtinind cuiva, încă nici dobitócele, cu atâta nebăgare în samă, de ori-ce pradă care tótă o da ostașilor săi, în cât imbiindu'l un bașa, carele căduse rob și era de mare stat, ca să se pótă rescumpăra, cumpănindu-se pre sine de șesă ori, de douē ori cu aur, de trei ori cu argint, odată cu petre scumpe, n'aū vrut Ion să primésca tóte acestea, ci l'aū tăiat tot fărîme.

Lăsând mai pre urmă norocul pre Ion, și vădēndu'l ôre carele dintre povățuitorii lui, pre carele îi stricase turcii cu mulți bani, la atâta aū ajuns, de s'aū dus cu 30,000 asupra 200,000 de protivnici, gândind că sunt numai 15,000. Aci înconjurat fiind, după mare luptă și vėrsare de sânge, Ion a trebuit să se dea prins, în 11 Iunie din anul 1574, sub condițiile acestea, pre care aū jurat protivnicii de șapte ori, pentru mai mare securitate, ca ai săi să se slobódă nevătămăți în pace, și el încă nevătămat să se ducă înaintea împăratului Selim II pentru că mai avea încă ca la 20,000 de ostași. Totuși bașa cel mai mare a spintecat pre Ion pentru un rėspuns cu su-

meție dat și ianicerii i-aă tăiat capul. Iară trupul lui l'aă legat de două cămile, și bătând dobitocele aceste, așa l'aă rupt în două : capul i l'aă pus într'o suliță, și trupul lui l'aă tăiat tot fărîmi, apoi cu sângele și-aă uns sabiile și ș'aă adăpat caii, rugându-se prorocului Mahomet că să le dea și lor inima ca aceia, cum aă avut Ion. Moldovenii cătî mai rămăsese, toți s'aă tăiat împotriva jurămîntului. Cazacii îndemnându-se unul pe altul, s'aă repețit asupra turcilor și în bătaie aă pierit vitejesce. Așa s'aă făcut Domn Moldovei Petru, fratele domnului muntenesc cu haraciul cel prea mare.

(După Sincar și B. P. Hajdău).

Jurământul plăeșilor moldoveni.

*M*ărtea ne vine dar nu ne pasă!
Mărtea 'n răsboaie noi o dorim —
Mărtea viteză este frumoasă:
 Jurăm cu toții ca să murim.

Pentru Moldova ce pătimizește
Pentru Moldova care-o iubim,
Pentru Moldova ce ne privește
 Jurăm cu toții ca să murim!

Tu țară dulce, rămâi cu bine!
Țară iubită, noi ne jertfim!
Dragă Moldovă, noi pentru tine
 Jurăm cu toții ca să murim!

(Alexandri).

Cântec din Basarabia

*F*oie verde măr roșcat
Eu de când m'am apucat
Multe țări am mai umblat :
Ca Moldova n'am aflat —
Țară bună și blajină
De dușmani n'are hodină.
Cine nu-î la el în țară,
N'are toamnă, n'are vară
Numai dor și jale-amară.
Cu-î e voia să dorască
Trecă 'n țara muscălescă
Să vadă și să dorască
Să-și pue casa pe mal
Și să ducă dor și-amar !

(Poporal).

Biserica Trei-ierarchi

Jn epoca domniei prinților români — de la Dragoș și de la Radu-Negru până la Fanarioți — se găsesc fapte eroice, mărețe ori crude, care aduc gróză și mirare.

Cei mai mulți Domni buni s'aú deosebit prin iubirea de țară și de neam, și mai ales prin cernicia lor. Chiar și astă-đi creștetele dealurilor sunt încununate și orașele sunt sémánate de bisericile, ce ei aú rădicat întru mărirea A-tot-puternicului, și fie-care dintre zidirile acestea erau semnul vre-unei isbânde asupra dușmanilor puternici, de cari era înconjurată România.

Unul dintre Domnii scumpi în amintirea viitorimii a fost și Vasile Lupul din Moldova. El în-

tâiu a întemeiat școle, a pus să se traducă și să tipărească cărțile în limba patriei, el în sfârșit aduse moștele sfîntei Paraschiva, pentru care dăte trei sute de pungî de bani, și le așeză în biserica zidită de dînsul în Iași.

Acéstă biserică, numită Trei-Ierarchi sau Trei-Sfetite, este cea mai frumoasă biserică din totă Moldova și a fost zidită după chipul și asemănarea celei de la Curtea de Argeș din Muntenia. Cea de la Argeș e cea mai strălucită biserică a întregului neam românesc, iar Trei-Sfetitele a doua.

Iar odórele ei sunt de neîntrecută bogăție. Luminările ard, în mijlocul bisericii, într'un policandru de aur, cu opt brațe, în chip de coronă. Și pe fie-care sfeșnic dintre cele opt se vede jos capul bourului și stema domnască. Iar preoții cetesc dintr'o evanghelie îmbrăcată totă în aur, lucrat în flori cu mare meșteșug, și, când cădelnițeză Mitropolitul, el are o cadelniță de aur.

Acéstă biserică ne aduce aminte de ziditorul ei și de vremea de atunci! Fumósă poveste are Vasile-Vodă Lupul și vecinic îi va fi pomenit numele. Căci el a fost cel dintâiu Domn al Moldovei care a isgonit din biserică limba sîrbescă și a înlocuit-o cu limba părinților noștri. În Trei-Ierarchi au avut Moldovenii fericirea s'audă întâiași dată făcendu-se slujba în limba lor, nu într'o limbă pe care n'o înțelegeau.

Pe vremea lui Vasile-Vodă s'a făcut cea dintâi școlă românească în Moldova. Vasile-Vodă a dat legi românești, a făcut cea dintâi tipografie și a tipărit cărți bisericești în limba noastră. Pân' atunci numai puțini preoți de-ai noștri puteau ceti psaltirea și rugăciunile, căci erau scrise numai sîrbesce. Dar Vasile-Vodă le-a dat Românilor cărți românești. El a deschis cea dintâi școlă românească în Moldova — și astăzi stă școla lui, și e numită cu numele său.

Intemeietor al școlei și al bisericei românești în Moldova, a fost Vasile Lupu. El în Moldova, ca și Matei Basarab în Muntenia, doi Domni, cari au trăit de-odată, au avut aceleași gânduri și acelaș dor, de-aș vedea neamul rădicat și mărit.

Biserica Trei-Ierarchi a fost martur al tuturor aptelor, une-ori mari, alte-ori jalnice, ale Moldovei timp de două sute de ani.

Turnul clopotniței, de-asupra porții, e cel mai înalt din tot Iașul. Până nu de mult slujea ca foisor de foc, iar clopotul cel mare nici-odată n'a sunat într'o dungă, fără să pue tot orașul în mișcare. Iar de câte-va ori când poporul nu mai putea să mai sufere asuprirea și răul Domnilor greci, se aușia sunetul clopotului de dandana. Atunci mahalalele își vărsaū glóta peste oraș, și nici mulțimea nu se liniștea, nici clopotul nu tăcea, până când poporul

nu se vedea scăpat de răutăți și ușurat de împilări. Astăzi vremurile s'aũ îmbunătățit și clopotul nu mai cântă a răscólă. Cântecul lui chiama numai la rugăciune pe cei credincioși.

(Negruți, t. I, 283.)

Suceava, cuibul Moldovenilor.

Suceava este oraşul sfânt al Moldovenilor.

Din ea a luat naştere întâile lor porniri de mărire şi împuternicire ca naţiune. Fruntaşii lor Voevođi din Suceava pornit-au în dese rînduri cu sabia în mână, în capul pedestrimei înglo-tite, «cu multe stéguri şi buciume», să-şi a-pere Moşia de încălcări duşmane şi să-î întindă hotarele până'n Nistru şi Mare. Din Suceava, în vreme de restrişte, se înălţau cele mai ferbinţi rugi de biruinţă, pe când bine credinciosul ostaş moldovean îşi jertfia viaţa, ca prinos pe altarul Patriei.

Cetatea Sucevii a stat aproape trei sute de ani ca nebiruită Capitală, de ale cărei puternice întărituri mulţi duşmani avură să se lovească.

Şi astă-đi, cu tótă starea în care a ajuns, Suceava e un oraş în care odată pe an îşi dau în-tîlnire fraţii fraţii lor: Românii bucovineni, basarabeni, moldoveni şi chiar transilvăneni.

Credința nestrămutată a Românelui în mult bine făcătorea putere a Sfântului Ioan cel Nou ocrotitorul Moldovei, cum și obiceiul păstrat din vechi vremuri, fac ca Românul mărginaș să vină cale lungă spre a-și mai întări sufletul, cu amintiri din gloria trecută, în această sfântă cetate a românismului.

Așezat pe costa dealului, orașul Suceava înfățișează ochiului una din cele mai frumoase pozițiuni; cu casele sale mici și văruite, pierdute printre grădini cu pomi roditori, cu bisericile sale bătrâne și mărețe, al căror întunecat vestmînt îți umple sufletul de respect și liniște; cu ruinele dimprejur care îți renasc viața trecutului și o întrégă lume, ce s'a perindat odinióră pe dinainte-le, cu bătăi de inimă mai rezezi, pentru neam și moșie.

De pe culmea cea mai înaltă a dealului, de la Zamka, ochiul îți innótă orî pe unde l-ai plimba, printre câmpii și dealuri acoperite cu îmbelșugate roduri, pe când lângă tine, coala, sub muchea ponorită a colinei, pe șesul lung și subțirel, liniștita apă a Sucevi își mână neîntrerupt undele-i albăstrii, la vale, printre rîzătoare sate și tîrgușore.

Măreța priveliște desfășoră vederii această culme încântătoare, în virful căreia Zamka, astăzi o posomorită mânăstire armenéscă, își înălță cele două turlé îmbătrînite.

Aci, în Zamka, s'a păstrat în vremuri grele odórele sfinte ale Bisericii. De aci se vestea obștea că dușmanul se apropie și nevoile țării îi cer jertfă și bărbăție.

De aci, departe, în negura zării, spre Sóre-apune, se vęd fermecătorii munți ai Câmpulungului, ce despart «vesela grădină a Moldovii» de «mândra țară a Ardealului».

Din-colo de apa Sucevei, ocolită de colnice și de sate, vechea mănăstire a Dragomirnei își înalță turlele, pe când drept în fața orașului, în capătul cel mai alungit al dealului, acolo unde colina se taie în loc, se zăresc ruinele vechiului castel domnesc, de unde vulturescul ochiü al voevodului moldovean se rotea în cele patru părți ale lumii ca să vadă de unde vine dușmanul să-i amenință moșia.

Acest castel se crede a fi fost zidit parte cu parte, că mai întâiü Alexandru cel Bun, în lunga sa Domnie, l'ar fi întărit mai bine și că apoi Ștefan cel Mare l-a desăvîrșit.

Intăririle cu care a fost înconjurat, așezarea lui în loc greu de străbătut cum și trăinicia zidăriei aü ocrotit în dese rînduri, în zile de mare cumpănă, familia domnescă a Moldovei.

Grosimea zidurilor și mulțimea lor arată pe un uriaș fără temere, de care putea să se lovescă tótă șleahța polonă, tótă glóta unгурescă, turcescă ori

tatară! De la Zamka, la vale, pe costișe, se întinde orașul.

Iată, în josul târgului, drept în fața castelului, biserica Miraușilor, un odor neprețuit, cel mai vechi și mai sfânt altar al Sucevii.

O, unde sunt vremurile acelea, când în zile de sărbătoare se deschidea porța Castelului de pe malul celalalt și aleșii neamului, într'un roi de curteni și alaiu de slujitorime, se îndreptau pe punte, la vale către sfântul lăcaș, în sunetul clopotelor de la o sută de biserici!

Frumos o fi fost când, din ținuturi depărtate, bunul Alexandru, aducând în acest lăcaș moștele Sfântului Ioan ca să fie de pază Statului și scaunului, de fericire Domniei și întărire legii, «se îmbracă în chlamidă domnască, își puse coróna pe cap și apoi dimpreună cu Dómna sa Ana, cu Mitropolitul Iosif, cu archierei și tot clerul bisericesc, cu întreg divanul Domnesc, precum și cu mulți alți boeri aleși și o mulțime de poporii ieși întru întâmpinare cu făclii aprinse cu tămâie și cu miruri bine miroșitoare».

Tot în mijlocul orașului se află biserica lui Petru Rareș, Sfântul Dumitru. În fața acestei biserici se afla odinioară Palatul domnesc din Suceava; în apropiere se află și mica bisericuță rusă Voscresenia (învierea), zidită de piósa Dómna

Ileana soția lui Petru. Sfântul Nicolae, Ioan Botezătorul, Adormirea sunt de asemenea biserici vechi românești.

Suceava și-a luat mare avânt chiar de la descălicătore, ca apoi să strălucască măreț în cursul vremei, ca légân al Moldovenilor. Infloritor și întins oraș! «Suceava avea pe valea dealului un suburbiu foarte mare. Afară de Curtea domnescă și casele boierilor, se numerau aci patru zeci de biserici de piatră, mai multe de lemn, și ca la 14,000 de case.

«Se mai socotește că pe atunci locuia în Suceava la o sută de mii de locuitori și mai mulți oșteni de strajă; iar împrejurul acestui mare oraș domnesc era tainița, târii, șanțuri și pâlânci puternice, deosebite de cetățuile zidite din laturile lui, ce ocrotéau orașul ca niște scuturi nevătămăte de nici o armă, dacă boerii său oștenii nemulțumiți său nemulțumitorii Domnului nu viclenea și nu vindeau cetatea dușmanilor, său dacă dușmanii nu o găbuiau cu jîtnițele deșarte de pâne».

Tóte paginile ilustre ale istoriei Moldovei, de la întemeierea ei până la Ioan Vodă cel cumplit, sunt legate de ruinele Sucevii.

În Suceava se oprește cel d'întâiu Dragoș, înfocatul vînător, să facă țară nouă în mijlocul sălbătăciei. Voinicii lui Dragoș și urmașii lor aū mă-

rit și aă înfrumusețat cu clădiri alese vechiul scaun de Domnie, și înconjurându-l cu țării multe împotriva dușmanilor, îi așezară temelie neperitoare pentru neam.

Și aă înălțat sute de biserici, unele mai mândre de cât altele, și le-aă înzestrat cu avuții întinse, ca să le fie de pomenire și de întărire credinții și neamului. În Suceava își pun coróna pe semețele lor capete cei d'întâi Voevođii moldoveni.

Din Suceava plécă în 1422 cei patru sute de voinici sub comanda spătarului Coman, și, mânați de dorul de-ași vedea înalțat numele Patriei și pe cel al bunului lór Voevod, cu vrednicie și istețime lovesc pe Cruciați în depărtatele ținuturi ale Marienburgului.

Sub acest Domnitor Suceava merge cu pași repeđi spre mărire și înfrumusețare, printr'o temeinică întocmire a dregătorilor țerii. Capitala vede întâia scólă înaltă, iar Moldovenii, «primesc primele lor legi».

Dar iată că sórele Moldovei, pe care somnul nu-l ținea, odihna nu-l încălcea, «cu sabia în mână își puse pe cap în Suceava, în 1457, coróna tatălui său, după ce mai întâi cu voia tuturor a ales de Domn la locul numit Dreptate.

«Pre voi, locuri roșite de sângele vrășmașilor, vă chiem martori! Voi spuneți mărire a sufletului său. Voi ale lui biruințe, voi a lui vrednicie ară-

tați!... și Suceava vede pe acest erou alergând cu mânele întinse la altarul lui Dumnezeu, îngenuchind și zicând: «Tu ai biruit Dómnne, a ta este isbânda: eú sunt o nimică înaintea ta!» Căci știa el, că în zadar se ostenește cel ce priveghiază, dacă nu păzește Domnul cetatea. Veniți acum, o voi care vă lăudați în puterea brațului vostru, și vedeți cum vitezul acesta este mai gróznic cu rugăciunea în gură de cât cu sabia în mână».

Cu 80,000 Poloni, în 1497, Ioan Albert, Craiul, se opintește în zadar vreme de două luni să dărapene cuibul moldovenesc. Cetățenii ei se apărare bărbătește și ceea ce stricaú tunurile Polonilor ziua, ei astupaú nóptea cu pămînt, scânduri și pietre.

Dar vremea trece și Sucevenii se adună cu toții, mic și mare, să asculte în adîncă tăcere ultimele cuvinte ale iubitului lor Voevod, ca apoi în șiróe de lacrimi să tânguiască trecerea lui din viață.

Sucevenii se înfióră de cruđimele lui Ștefăniță Vodă cel tîner, feciorul lui Bogdan, ca apoi cu adîncă durere să fie martori în 1538, după fuga lui Petru Rareș, cum boerii țerii cad în genunchi înaintea Sultanului, pe când acesta le pune pentru întăiași dată Domn cu de-asila pe Ștefan Lăcustă, care e ucis apoi în foisorul din Cetate.

În timpuri rele, cruzimile lui Ștefan cel tîner încercările de stricare a obiceiurilor țerii și a

legei de către Iacob Eraclide, uciderea lui Ștefan Tomșa, faptele lui Alexandru Lăpușeanu, a cărui domnie «în sânge zamislită, în sânge trebuia să înnoțe până la capetul ei», ridică până la cer strigăte de desnădăjduire.

Cea din urmă bucurie simte acest oraș, când vitezul Mihai își vede aci încununată de isbândă înflăcărata-i dorință de a închea neamul lui într'o singură țară.

Zadarnică bucurie!

Între Suceava de ași și cea de odinioară e așa de mare deosebire în cât ți se ia speranța de reînviere a acestui oraș, care acum patru sute de ani era temut și respectat de cei mai aprigi și iscusți generali.

Amărită și prigonită peste sémă, Suceava, ca și întreaga Bucovină, are tot dreptul să-și dăcă jalnicul cântec, alături cu poetul său popular:

«Plină-s plină de străini,
Ca șesul de mărăcină.
Plină-s plină de dușmani,
Ca Putna de bolovană.»

(D. Scărbă).

La Smârdan

« *Neam român, vèzui odată*
« *Oastea Domnului Mihaiu —* »
Zicea Dunărea 'ntristată
« *Fulger îns'atunci erai!*
« *Și-alergând prin cer furtuna*
« *Cânta vorbe românești —* »
Astă-zi stau, și-ascult într'una,
« *Și mă uit și nu măi ești!* »

Dar abia rosti cuvîntul
Dunărea vîind prin văi,
Și vèzu gemînd pămîntul
Și de căi și de flăcări.

Zornet auzi prin zare
Cum să 'nchiagă stol cu stol
Și năpraznica răsare
Óstea Domnului Carol.

Jalnic tu-ți doinești durerea
Dunăre, și iat'acum!
Din mormînt ieși puterea,
Și 'nzădar îi stai în drum.
Trec voinicii peste tine,
Mersul lor e sbor de fulg,
Și din mînile străine
Steaua libertății smulg.

Trăsăriră iuți Românii
Căci aminte și-au adus
Cât s'aũ străduit bătrânii
Steagul să ni-l fie sus.
Câte plîngerii ne 'nterupte
In morminte-or fi vărsat,
Că nepoții fug de lupte
Și că steagul e 'nchinat.

Dunăre-ai vădut Smărdanul?
Spune-o tu, s'o spui și eũ.
Și noi știm lovi dnșmanul
Și 'n Români e Dumnezeũ.

Știm și noi găti cununa
Vitejiei ce-o doinești,
Și când urlă 'n cer furtuna
Cântă vorbe românești.

La Smârdan — așa vru Domnul —
Morții dintr'această di
Vor avea cu spaimă somnul
Și-aiurând se vor trezi
Apărându-se cu mâna
Ca de-un tăinuit dușman,
Vor mușca gemând țărîna
Ca și'n luptă la Smârdan.

Că 'ntr'aceea di cumplită
Navu milă nici un rost,
Și mânia răsvrătită
Lege tuturor ne-a fost.
Ast-fel ca vîzînd perirea,
Insuși Dumnezeu de sus
Galben și ntorcînd privirea
Mâna peste ochi și-a pus.

La Smârdan pe unde drumul
Da dea-dreptul spre vrășmași
Risipeaî cu mâna fumul
Ca să vezi la patru pași.

Și ntr'un Iad fără de nume
Unde-ai voștri iuți pătrund
Nu era nici cer nici lume
Numai noapte fără fund.

Și ntr'acel noian de ceață
Dorobanții dând de-un rîu
Aū trecut prin sloi de ghiată
Și prin apă până 'n brău.
Rîu de apă — Prut să fie —
Cum era să-î ție 'n loc,
Dacă n'a putut să-î ție
Din redute-un rîu de foc.

La Smârdan de-un gând cu toții
Fost-am braț pustiitor,
Și murind aū dat nepoții
Mâna cu strămoșii lor.
N'aî avut mai bunî tu, Bane,
La Călugăreni în văi,
Și la Racovăț, Ștefane,
Nu-ți erau măi tari ai tăi!

De o veni din nou v'odată
Vuet peste-al tău pămînt,
Țară dragă și ncercată,
Vom ruga pe Domnul sfînt

*Nu 'ntr'alt chip să ne ajute
Ca să 'nfrângem pe dușman
De cât dându-ne virtute
De flăcâi ca la Smârdan!*

(G. Coșbuc).

„Mama răniților“

Deți fi știind de prin cărți ori din povestirea celor ce-au făcut războiul, că pe vremea când mii de Români zăceau prin spitale de isbitura glonțului turcesc, era o femeie din neam de regi, cu inimă de înger și cu sufletul întreg pornită spre mângâierea celor cu griji și spre alinarea celor cu dureri. Răniții o numeau «Mama lor» că ea cu milă de mamă îngrijea de răniți și vrednică era de numele acesta, de cel mai frumos dintre câte le mai avea.

Era Principesa Elisaveta, Dómnă țerii.

Precum a stat cu vitejescă mânia soțului ei, Domnul Carol, în fruntea bărbaților războinici și-a cutremurat din temelie țările turcesci, așa Dómnă Elisaveta a stat în fruntea femeilor neamului nostru, cu grijă de mamă indiușată, ștergând lacrimile și alinând durerile mulțimii.

De câte ori sosea trenul aducând răniți în Bu-

curesci, Dómna Elisaveta alerga la gară și însă-și primea pe răniți și trecea din vagon în vagon, îmbărbătându-i cu vorbe mângăetóre, împărțindu-le bani și haine și pe mulți luându-i cu Sine, ca să le dea îngrijiri în spitalul înființat de Dînsa la Cotroceni.

La gară răniții erau primiți de multă mulțime adunată pe urmele Dómnei. Și cântau musicile marșuri răsboinice, iar lumea le ura sănătate răniților și le făcea tóte onorurile ce se fac vitejilor oșteni.

Când aũ sosit cei dintâi răniți, Dómna le-a eșit înainte la Târgoviște. Și plângea par'car fi fost într'aveva mamă acestor băeți. Și a venit până în Bucuresci, stând tot prin vagóne cu ei.

Incã de când s'a svonit că va fi răsboiũ, inima Dómnei Elisaveta era îngrijată de sórta viitóre a celor ce vor suferi pentru țară. Iar după ce s'a încins răsboiul, atâta Și-a svîrcolit milostiva inimã și a alergat pentru cei răsbiți de suferință, încât s'a bolnăvit la urmă și a fost silită să zacă în pat, istovită de griji și de trude. Și de-abea însă-nătoșată, Ea alergă din nou pe la spitale, cu tóte că doctorii îi opriră alergătura, și dintr'asta era să i se întórcă rēul bólei.

A dat tot-d'a-una pildă, iar după Ea tóte dómnele nóstre făceaũ asemeni. Și nu se sfia să stea alături cu țarancele, cu mamele cari veneaũ.

să-și vadă fiii răniți, să stea cu ele la patul bolnavilor, vorbind cu ele, așa de prietenosă și de bună, în cât părea că se cunosc de când lumea și că Însăși e țarancă din sat, iar nu Dómna a țerii. V'am povestit mai înainte, cum Dómna Elisaveta, însoțită de soțul ei, de Domnitor, a mers la spitalul militar din București și intrând într'o odae unde zăcea un tânăr rănit, Însăși i-a pus pe piept «Stéua României».

Când s'a auđit de cel dintâiu Român care a perit în răsboiú ucis de o ghiulea de tun la Islaz, de sergentul Florea al Blejanului, Dómna Elisaveta a trimis o cunună de foi de stejar tăiate în bronz, să se așeze pe mormîntul celui dintâiu Român omorît de dușman. Acest Florea a început șirul cel așa de lung al morților, căzuți pentru neatárnarea țării nóstre. Și pentru multă vreme îi va rămâne numele cioplit în piatra de pe mormînt alături cu numele Dómnei, căci scris e pe cunună; «Dómna Elisabeta, sergentului Florea Blejan, mort pentru patrie».

Spitalul înființat de Dómna, lângă palatul de la Cotroceni, a fost de poveste. Cei cari au avut norocul să fie îngrijiți în spitalul acesta, dacă mai trăesc își vor aduce aminte de el în tóte zilele vieții lor. Așezarea și starea lor în spital nu se póte arăta cu vorbe, iar Dómna le era

mamă, într'adevăr mamă, cum n'ar fi aşteptat nici de la mamele lor.

Măncarea li-se da din bucătăria palatului; aceleaşi mâncări care se pregăteau pentru Dómna şi pentru curte, erau şi ale răniţilor. Iar îngrijitorii spitalului ui aveău porunca să aducă răniţilor ori-şi ce-ar pofti să mănânce şi să bea, de ar fi fost ori cât de anevoios şi de scump aceea-ce doreaū.

Dómna stătea cât era ziua printre răniţi, iar cu Ea alături multe dómne din Bucuresci, cari îngrijeau de răniţi şi când era vr'unul greu bolnav şi se lupta cu mórtea, Insăşi Dómna veghia noptile pe rind cu dómnele celelalte la capul bolnavului.

Dómna aducea singură doftoriile răniţilor şi le turna în linguriţă, le potrivea lámâia şi romul în ceaiū, îi îndemna să mănânce când nu voiaū, iar când soseau scrisori de acasă, Ea se aşeza pe scaun în faţa câte unui bolnav şi citea scrisórea. Iar dacă voia rânitul să răspundă la scrisóre, Dómna aducea o mescióră lângă pat, lua hîrtie şi condeiū şi scria mamelor şi taţilor; rânitul spunea din gură ce-avea de spus cui scria, iar Dómna aşternea pe hîrtie vorbele flăcăului. Şi sta Dómna cu condeiul gata, până ce să se gândească rânitul ce să mai zică în scrisóre, şi el iarăşi spunea şi Ea scria iarăşi. Şi când el

nu se pricepea cum se zică mai bine, îl învăța Dómna, și așa se sfătuiău amîndoi cum să scrie.

Dómna alerga și pe la alte spitale din Bucuresci. Și o cunoșteaău toți răniții și bolnavii, și o iubeaău, căci pentru toți era de o potrivă de bună și de blândă. Un flăcău dintr'un spital nu voia de loc să ia doftoriile, fiind amare de tot, iar el era cam îndăratnic. O și întrégă s'aău trudit doctorii ca să-l înduplece, și de geaba. Mai spre séră veni la spital Dómna.

«Auđi vine Dómna», îi dîse indărătnicului un îngrijitor «o să te certe că nu ieși doftoriile». Bolnavul se înalță în pat, cu multă grabă, și dîse: «Ia dă-mi într'o linguriță doftoria» și o bău iute iute. «Să nu-și spuău nimic, că am să-o beaău de acu». Nu de cearta Ei se temeaău bolnavii, că Ea nici nu scia cum să-și certe, ci de supărarea Ei. Atâta bine le făcea și cu atâta iubire de mamă se purta cu ei, în cât téma cea mai mare a lor era să nu O supere.

Când se apropia de patul lor și-și întreba cu ochii plini de lacrimi și cu nespūsă blândețe în vorbe, dacă li-e mai bine și ce le lipsesce, atunci bieților noștri flăcăi li se umplea gura de plâns și-și mulțumeaău.

Iar unii cei fără mame, plîngeaău cu hohote.

Numai o dată, o singură dată s'a întâmplat, că la patul unui bolnav n'a voit Dómna să mérégă

vre-o trei zile de-arândul și se ferea de el. Era un bolnav pe mörte, se dusesse de bună voie în rösboi și avea numai mamă, bätörinä și sāraca, iar el singurul ei fiü. Simția bietul că möre, și plängea într'una de jalea mă-sei. Și când a venit Dómna la patul lui, el i-a spus de mă-sa și a început să plângă iarăși. Iar Dómna a stat ce a stat, îmbärbätându-l, dar de-odată a näpădit-o plânsul de se scuturaü hainele pe Ea. Iar el vedënd-o plângënd, a început să plângă și mai tare ca în pierđarea minții. Erä și ea mamă; avusese o fetiță, pe Domnița Maria, iar Dumneđeu n'a voit să i-o lase ca să se bucure de ea. Și și-a adus Dómna aminte de copilul ei cel mort — și n'avea pe alții — și s'a gândit la potrivirea dintre ea și biata mamă a flăcăului și nu și-a putut stäpîni durerea.

Și n'a mai mers pe la patul bolnavului, ca să nu dea cu plânsul ei pricină de plâns flăcăului și să-i facă rëü, amärându-i puținele zile câte le mai avea. Trei zile l-a ocolit, căci a patra și muri flăcăul. Și Înäsăși a scris mă-sei o scrisöre și i-a trimis un ajutor pe câte zile amärîte o fi mai trăit.

Celor însänătoșiți, când eșäu din spital, ea le da bani de cheltuială pe drum și ca să ducă pä-rinților acasă. Aceștia plängeäu ca niște copii când plecaü, despärtindu-se de «Mama lor», iar acasă

aveau ce povesti cu săptămânile despre Dómna Elisaveta, despre bunătatea inimei Ei. Iar mamele cele îngrijate cari își știaă băeții departe în țară străină luptându-se ori zăcând în luptă cu mórtea, bine-cuvêntău pe femeia care a fost mamă copiilor lor, și plângeau și cereau mila cerului asupra Dómnei «care le-a mântuit copii de mórte».

(G. Coșbuc).

Dumnezeul nostru

*Lăudați-l că e mare
Dumnezeu,
Și-a păzit cu mâna tare
Pe Român, poporul său.*

*El ne-a scris pe sfânta cruce
«Biruiți!»
Și ori unde răzvești duce
Pe dușmani să-i îngrozii!»*

*Și ne-a dat apoi uitării,
S'arătăm
Că și 'n jugul împilării
Sântem tari și nu ne dăm!*

*Lăudați-l că e mare
Dumnezeu
Și-a păzit cu mâna tare
Pe Român, poporul său.*

*Turcul, Leahul și Tătarul
Tremura*

*Și îngălbînia Maghiarul
Când din cer El se scula.*

El din veci ne-a fost părinte

Și stăpân —

Nici de astăzi înainte

N'o să uite pe Român!

(A. Lăpădatu).

Podul Carol I de peste Dunăre

De-alungul șesurilor de pelângă Dunăre n'ai nici o priveliște plăcută, pustietatea te plictisește și lipsa de viață te face posomorît și jalnic. Dornic priviam în toate părțile, să ved cel puțin o barză, o rîndunea ; se pare însă că încă nu sosiseră, căci era cam rece, nu se desprimăvăraseră cu totul.

Póte că nici mai târziu nu vin, căci această câmpie nemărginită, de la Dunăre și până la riul Ialomița, nu e împetrițată de bălți, nici nu-i udată de gârle, mai că n'are apă de loc, ba nici arbori, ci numai iarba arsă de soare.

S'aũ făcut în mai multe rënduri încercări de-a săpa fântâni artesiane, însă de giaba, póte nică toiaagul lui Moise n'ar fi fost în stare a scóte apă.

Iată cauza pentru care mai de mult tot Bărăganul nu era de cât un câmp de pășune pentru

vite, unde se adunaŭ turme nu numai din tótã țara, ci și din Transilvania.

Aveaŭ și vremile acelea farmecul lor. Fluierul ciobanilor făcea să sune aerul de tânguirii jalnice, poveștile păstorilor séra la foc impopora pustietatea cu feți-frumoși și zîne; iar cântecele haiducilor înveseliau inimile trudite.

Astã-đi, sirguința omenescã și-a afundat plugul și în țelina puțin roditóre a vestitei pustietãți, pășunile s'aŭ împuținat, turmele s'aŭ rãrit și cu ele aŭ dispãrut și legendele, doinele și tótã poesia de atunci.

Alte timpuri, alți ómeni aŭ intrat în locul celor din trecut. Astã-đi cãi ferate cutrierã Bãrãganul cucerindu-l pentru civilizație.

În firul acestor gânduri am sosit la Ciulnița, stație mai mare, unde se încrucișezã calea feratã Călãrași-Slobozia. Ne apropiem de Dunãre și avem să vedem în curênd renumitul pod.

Douë stații : Mărculesci și Elena, apoi sosim la Fetești, stație mai mare, de unde în stânga începe o cale feratã spre Moldova. Dincolo de stație, înaintea nóstrã, se întinde o colinã naltã, de sigur malurile Dunãrii.

Așteptãm cu nerãbdare să plece trenul, și privim pe ferești să zãrim cât mai iute priveliștea mãreață la care ne așteptam.

Peste câte-va minute, dorința ni se întrupeazã.

Trecem colina și în clipa aceea ni se deschide vederii o vale nesfârșită, uimitoare și măreță. Până unde vede ochiul, tot apă, bălți, mlăștini, împestrițate cu niște insule verzi, pe cari iarba a crescut până în briu și sunt adumbrite de răchiți în veci netunse.

Mii de sburătoare furnică pe ape și umplu văzduhul dând ast-fel tabloului tăcut un colorit viu. E valea Dunărei mărețe, care isbindu-se în cursul său la dreapta de înălțimile Dobrogei, în stânga ese din albie, face inundațiuni mari și ne înfățișeza un peisagiu diluvian. Prin marea acesta trece linia ferată cu minunatele sale construcțiuni, incununate la sfârșit de podul colosal, mândria științei române.

Acastă cale ferată este un șir de lucrări de cea mai înaltă valoare tehnică. Poduri și viaducte, cu alte construcțiuni mari se'ntrec a storce admirațiunea lumii. Ceea ce în ochii noștri le dă o însemnătate și mai mare, este, că toate planurile au fost făcute de un inginer român, și toate s'au executat sub conducerea sa, de către ingineri români.

Cum trecem colină, numai de cât începe terenul mlăștinos. Un viaduct de 153 metri și 60 cm. ne conduce peste el la primul pod.

E un braț al Dunării, care se numesce Borcea și care la Călărași e

Hârşova se varsă iară acolo, formând ast-fel o insulă foarte lungă şi mare. Podul e de fer şi are o lungime de 420 metri. Aci trenul se opresce. E staţia Borcea. Urmază al doilea viaduct, cu mult mai lung de cât primul, căci acesta are o lungime de 409 metri şi 60 cm., apoi calea ferată apucă pe-o ridicătură foarte înaltă şi fuge pe al treilea viaduct, colosal, de 913 metri, cu 15 deschidături, fie-care de câte 60 metri 85 cm., menite a lăsa curs liber inundaţiunilor.

Apoi locomotiva intră pe măreţul pod de fer coróna acestor lucrări, colosala operă a minţii omeneşti. Călătorii alérgă toţi la fereştre să pótă vedea mai bine, şi exclamaţiuni de admirare se aud din tóte părţile.

Tabloul ce se desfăşoră ochilor e plin de frumuseţi. Jos valurile înfricoşatei Dunări pórtă corăbii încărcate, şi leagănă luntriţe uşóre; la stânga marea mlaştină prin care am trecut şi din care se ridică numai răchiţile şi linia ferată, care la o cotitură ni se arată iarăş în tótă măreţia sa; la dreapta munţii Dobrogei şi în nemijlocita apropiere a malului, oraşul Cernavodă, unde zărim cea dintâiu biserică turcească, un minaret.

Podul acesta are o lungime de 750 metri, se razimă pe patru stâlpi în Dunăre şi pe alţi doi pe amëndouë malurile. Intre stâlpul al doilea şi al

treilea, adică la mijlocul apei, este o distanță de 190 metri, iar între celelalte câte 140 m.

Lungimea totală a podului și a marelui viaduct de lângă el este de 1.663 metri și a costat vr'o dece milioane de lei.

Suprastructura podului are o înălțime de 30 metri deasupra apei; stâlpii au o adâncime de 30 metri supt apă și intră în pământ la adâncime de 18 metri.

În sfârșit trecem podul. Suntem la Cernavoda. Trenul se oprește pe câte-va minute. Ne grăbim să ne dăm jos, să vedem frontul podului.

Frontul, orî mai bine pórta de intrare, precum și cea de dincolo, din pietre de stânci, are o înfățișare măreață. Sus în frunte e inscripția :

Făcut sub Domnia Regelui Carol I, 1890—1895.

De ambele părți ale porții, podul e spriginit de câte un dorobanț de bronz în mărime mai mare de cât omul.

Privim cu entusiasm această măreța clădire și din visările noastre ne trezește gălăgia ce se produce în jurul nostru. Limbî necunoscute străbat aușul nostru, orî unde ne întorcem. Niște copii vînd flori, dar nu-î înțelegem. Sunt Tătari. Uitasem a vè spune, că am sosit în Dobrogea.

(I. Vulcan).

Dorobanții și călărașii în război

Când s'aun adunat oștirile noastre în primă-vara anului 1877, noi aveam șase-zeci de mii de ómeni sub steag cu o sută nouă-zeci de tunuri și cu douăspre-zece mii de cai.

Aceștia aun intrat de adreptul în foc. La nevoie mai aveam vr'o patru-sprezece mii de recruți, care s'aun deprins cu armele tótă vara, așa că 'n tómnă erau gata să intre și ei în foc. Iar ca óste de sprijin, care să vie pe urmă, aveam glótele în număr de vr'o trei-zeci și cincă de mii de ómeni. Dar de ele n'a fost nevoie.

Eram peste o sută de mii de bărbați gata să intrăm în foc.

Pe lângă Dunăre pân'a nu trece la Plevna, dorobănțimea s'a deprins repede cu traiul tabe-

rii, cu mișcările iuți și strașnic rînduite ale oștirilor.

Cât era ziua ei se luaă la întrecere să facă vînatore de Turci. Ascunși prin treștișul bălților, pe după coline, pe după copaci, pîndeaă pe Turcii de peste Dunăre și-i luaă la ochi. Și le plăcea viața asta.

Țilnicile hărțueli cu Turcii îi făceaă din Ți în Ți mai isteți, mai ageri și mai iscușiți în obiceiurile purtării de lupte. Iar alarmele nesfîrșite îi deprinseră să fie iuți și gata de bătae.

Mare lucru aă dovedit dorobanții cu marșurile or. Săteni, cum erau deprinși să umble mult pe jos și să urce dealurile, uimiseră pe străini cu trăinicia umbletului, mai ales că străinii credeă că pe dorobanți îi va obosi marșul făcut iute și cu rînduiala obiceiului ostășesc.

Dorobanții în mai multe rînduri, aă făcut marșuri cîte trei Țile și patru Țile, de-arîndul, cîte șase-zeci de kilometri pe Ți. Iar apoi cînd poposeăă, în loc să se culce, se prindeaă la horă, cîte un cioban scotea fluerul și începea să cînte, iar regimentul întreg juca.

Tot așa cālărașii.

Ei aă fost, cît a ținut răsboiul, tot pe drumuri ca să vegheze împrejurimile și să ispitescă puterile Turcilor. Iar cînd s'aă isbit cu Turcii, aă făcut isprăvi de mirat.

Caii lor, obicinuiți cu drumurile și cu obosela alergăturii, deprinși și cu fόμεa și neștiind ce e îngrijirea boerească, aũ făcut de mare minciună profețiile reũtăcioșe ale strêinilor.

La podul Hirlețului, când s'aũ luat călărașii cu roșorii și cu Ulanii Rușilor după pedestrirea turcescă, Ulanii erau în frunte cu roșorii, că aveau cai buni, iar călărașii mai pe urmă. Și aũ fugit cu toții după Turci, tăindu-i, dar caii Ulanilor, bine hrăniți și îngrijiți, de la un loc aũ obosit, aũ obosit și-aĩ roșiorilor, călărașii însă aũ trecut înainte și s'aũ ținut de Turci multă vreme. Cine merge încet, merge mai departe.

Rușii numeau pe călărași «Cerchezii români» și-i alăturaũ în viteză cu Cazacii. Nu se potriveau cu Cazacii la istețimea călăritului, dar erau una cu ei la alergătură, căci și unii și alții aveau cai țărănești și obicinuiți să fugă și flămânđi.

Călărașii nu luaũ șelele după cai cu săptămănilor. Grăunțe nu prea aveau să le dea. Cum erau aiic așa și stăpânii lor, răbdători peste măsură și trainici.

Pe vremea ploilor la Plevna, călărașii dormiau pe pământul gol, biruiți de oboselă, petreceau frîul calului pe după mână și se culcaũ ici colo câte unul, îndesându-și gluga în cap până peste ochi, și adormiau ascultând cum bate ploia. Și

petreceau noaptea așa în ploie, și calul și călărașul, iar a doua-zi începeau alergătura.

Călărașii steteau încinși ziua și noaptea, totdeauna gata să încalce și să plece, așa că Turcii n'au putut să-i lovească fără veste nici-odată.

(G. Coșbuc).

La Călugăreni

*N*óptea care 'ncheie anul,
Nóptea sfântă,
Când cetindu-și El-Coranul
Trist Mohamedaniî cântă
Pe răpușii prin bătăi —
Nóptea asta știe spune
De-o minune
La Călugăreni în vâi.

Când e 'n jumătate ruptă
Nóptea 'n cale,
Pe uitatul câmp de luptă
Se pornește-un glas de jale
Și-apoi multe, și 'mprejur
Din păduri răsar o miie;
Din câmpie
Plânge-un nesfârșit murmur.

Iar murmurul crește 'ntr'una
Și de-odată
Urlă 'n zare ca furtuna,
Iar prin zarea spintecată
De blesteme și de vînt
Ies Spahii în rînduri dese,
Grabnic iese
Oastea 'ntrégă din pămînt.

Căci acum prin lumea lată
Ies să jure,
Toți câți au perit vr'odată
Pe câmpiile ghiaure —
Și-așteptând un semn ceresc
Stau gătiți, potop să plece
Și să 'nece
Tot pămîntul creștinesc.

Ei, cu genele-amorțite
Naltă mâna
Și din bărbile 'ncălcite
Toți își scutură țărîna
Și pe cai s'asvîrl grăbiți,
Și 'nvîrtesc dușmanii crucii
Săbii lucii
De navală stând gătiți.

Furnicând din mii de locuri
Plini de ură,

Cu blesteme și batjocuri;
Strigă toți ca dintr'o gură
Sfântul nume-al lui Isus;
Și turbate, și 'ndrăsnețe
 Mii de fețe
Alergând privesc în sus.

Iar acum fiind o gloată,
 Numai una,
Osie 'ntr'acastă rătă
Să rădică Semi-luna
De pe steagul care 'n vînt
Geme-o plângere 'ntreruptă
 Și se luptă,
Iar ce geme e cuvînt.

Și-i al lui Alah cuvîntul
 Sfînt și mare —
Și tăcută ca mormîniul
Și 'mpietrit, acolo 'n zare
Oastea 'ntrégă stă pe loc.
Codri, dealuri, rîu și luncă
 Tote-aruncă
Ochii 'n sus spre-un semn de foc.

Mii de guri atunci cu vaer
 Umplu cerul —
Crucea e, o cruce 'n aer!

*Turcii iuți svîrlindu-și fierul,
Iuți se 'ntorc ca întorși de vînt,
Nóptea rîde luminată
Și de-odată
Intră totul în pămînt.*

(G. Coșbuc).

Valea Prahovei și mănăstirea Sinaia

Valea se chiamă Prahova după riul care curge d'adrechtul din munte, aci vijelios, aci cu minte, ađi răsvrătit, mâine liniștit. Numai îl vezi și ghicești îndată că poate, când vrea, să ia cu el podurile cele mai tari și malurile cele mai sdravene. Curge pe o albie largă de pietre. De amândouă părțile se reped spre el pîraie și pîrîiașe spumose care vin din stîncă în stîncă. Dincolo de livezile care se întind pe sub piciorul muntelui, clinurile sunt pline de păduri de brazi și de fagi. Pe vîrfuri, lanțul de munți e știrbit și stîncos, ori une ori rotund și acoperit cu iarbă desă. Pe înălțimele acestea își pasc pastorii turmele de oi, pe care toamna le coboră la câmp. Pe alocurea, printre surpăturile vîrfurilor și văgăunile ghiaburilor negre — căci ne aflăm în mijlocul

Carpaților înalți — se văd grămezi albe de zăpadă care nu se topesc nici-odată.

Sus între stînci se găsesc cuiburi de vulturi; căprioarele se plimbă cete-cete prin locurile șese ce găsesc, iar în păduri se mai află vizuini de urși. Jos, în vale, unde acum zece ani nu era alt drum afară de albia pietrósă a rîului și urmele lăsate de turme — căci legiunile romane aș pătruns în Transilvania de-alungul Oltului, nu pe aci — se află acum o șosea frumósă și o cale ferată sfirșită sub domnia regelui Carol, orașe și sate, fabrici, în sfirșit tóte mărturiile activității moderne cu belșugul la care dau naștere.

La Azuga e fabrica de postav și de sticlărie; la Bușteni fabrică de hârtie, la Sinaia de olărie și de cuie, la Cămpina se fac exploatări de petrol, în tótă regiunea, care e una din cele mai bogate din România, vezi de-alungul șinelor de drum de fer mori ori ferestrate, fabrici de cărămidă, cariere de var, care lucréză tóte.

La Bușteni, stațiunea cea din urmă înainte de a ajunge la Sinaia, când vii de la Brașov, privirile cad asupra unei biserici ortodoxe frumóse cu două turlle; acéstă biserică a fost înzestrată de Regele Carol, ca și școla cea largă și bine făcută de alături; mulțime de case drăgălașe cu pridvórele lor se ridică pe verdéța luncilor și a pădurilor. Și tóte sunt curate ca să fie de pildă și

de învățatură. În colțul acesta al țerii a pătruns o cultură care caută ce e bine și folositor, făcând din bordeiă casă, din cătun sat și livezi din locurile pline de bălării.

Sinaia e așezată în partea cea mai despre apus a văii Prahovei, iar locul unde e castelul e neîndoios unul dintre cele mai sălbatic-poetice: cu vîrfurile înalte dimprejurul lui, cu pădurile adânci și cu păriul de spumă, care curge cu sgomot. Nicăeri nu găsești cer mai curat și apă mai rece de cât în colțul acesta de munte, nicăeri în Europa nu găsești ca aci o locuință cu totul modernă, ascunsă în umbra nemăsuratelor păduri pe care nu le-a atins nimeni, unde de vécuri brazii uriași cad de bătrînețe unul peste altul și zac acoperiți de muschiu.

Regele și Regina aũ venit să petrecă vara la Sinaia cu mult mai 'nainte de a fi fost clădit castelul Peleş. Neavînd altă locuință în singurătatea acea, se statorniciră la mănăstire. Așa dar mănăstirea cea veche fu prima lor reședință.

Cînd veđi de la castel mănăstirea cocoțată cum e pe lanțul muntelui, de n'ar fi turla bisericii, ți s'ar părea că e vre-o locuință din veacul de mijloc cu ziduri albe spoite cu var și cu ferestre rare, cu fațadele întărite cu eșituri. De alt-fel veđi ușor, cum dai cu ochii de ea, că n'a fost zidită numai ca să slujescă de asil religios, ci și

ca să se ascundă lumea în ea de témă hoților, ori a Turcilor năvălitori, precum și pentru ospătarea călătorilor drumeți de prin Carpați.

Hrisóvele vechi zic că întâiu și întâiu niște călugări greci s'aú stabilit în partea de jos a Prahovei prin veacul al XIV-lea. Dar chiar de pe atunci unii dintre ei înaintând până încolo în sus, ar fi clădit pe clinurile Bucegilor câte-va colibe de pusnici și aú alcătuit ast-fel miezul unui sat nou. Sfântul Nicolae fu dar întâiul nume al mănăstirii Sinaia și a cătunului care se alcătui pe urmă. Mănăstirea nu luă însă vre-o însemnătate până mai târziu, din secolul XVII încóce, mulțumită unei fundațiuni nóuë datorită lui Mihaí Cantacuzino, unul din urmașii familiei numeroase care venise din Bizanț în România în secolul al XVI-lea și al cărei nume a rămas de atunci strâns legat cu istoria politică și religiósă a țării. România datoréză unuia din urmașii acestei vestite familii, vestită pentru cucernicia și iubirea sa de școlă, între alte opere civilizátore și una dintre cele dintâiu traducții ale Bibliei în limba românéscă.

Acest Mihaí Cantacuzino, fratele lui Șerban-Voevodul Valahiei de la 1678 — 1688 fu câți-va ani spătar, adică ministru de răsboiú al fratelui său și avu certuri mari cu Duca-Vodă, așa că fu silit să fugă prin valea Prahovei la Brașov.

În fuga acésta făcu cunoștința cu colonia mănăstiréscă din Bucegî. Ca și tatăl său, când se aflase tot într'o asemenea primejdie, făgădui Sfintei-Fecióre că, de l'ar scăpa de vrăjmași, îi va închina și el o mănăstire. El mai ridicase o mănăstire la Colțea în Bucuresci cu bisericuța, care se află și acum în ființă lângă spitalul cel nou cu acest nume și în fața căreia i s'a ridicat cu drept cuvânt o statué.

Pe când domnea frate-său, el s'a dus la Ierusalim și a vizitat cu prilejul acesta mănăstirea muntelui Sinai, care se ridică în singurătate ca o rugăciune în pustiú. Acéstă mănăstire întru atâta îi rămase în minte, în cât se gândi să clădească una tot așa în Carpați și să-i dea tot numele muntelui biblic, hotărîre, pe care o și împlini peste câțiva ani.

Iată cum luă naștere în valea Prahovei care atunci era aprópe nelocuită, dar slujea de trecere între Ungaria și Muntenia, mănăstirea modestă pe care o putem vedea și ađi. A fost clădită la 1692 și sfîrșită la 1698.

Mănăstirea acésta, clădită de Mihai Cantacuzino, este vrednică să fie văduță și ori-ce străin care se va duce la castel, se va opri să o vadă. Se compune dintr'un pătrat de ziduri góle pe din afară care adăpostesc pe d'înăuntru rînduri de chilii în jurul unei pajiști, în mijlocul căreia se

ridică o biserică modestă și veche. Pe zidul de lângă ușă, la dreapta și la stânga, se văd chipuri vechi reprezentând pe fondatorul în mijlocul numeroasei sale familii; un șir întreg de tipuri curioase: bărbați, femei și copii îmbrăcați în costume vechi. De alt-fel mănăstirea acesta e și în total și în parte la fel cu toate mănăstirile din Orient, numai că în curtea dinăuntru se află o capelă în zidul înconjurător, capela foarte mică, foarte întunecată și foarte veche, care trebuie să fie o rămășiță din prima mănăstire, poate capela sfântului Nicolae care, când s'a reparat mănăstirea, o fi fost aședată ca să nu o dărime, în noua construcție a lui Mihai Cantacuzino.

Perdută într'un colț de munte pustiū, unde abia întâlneai câte-va colibe de ciobani, mănăstirea a stat în vreme de două vécuri înconjurată numai de natură: în fundul văii zgomotul vecinic al apelor Prahovei, de lături cursul repede al Peleşului; în față valurile nebune ale Reei; înapoi pădurea și munții înalți.

Școțele din Iași

Mitropolitul Veniamin crescuse cu a sa cheltuială doi fii de preoți, și-i trimise la învățătură înaltă prin țeri străine, apoi le dete slujbe mari și cinstite în Moldova. Dar boerii cei mari se uitău urit la Veniamin pentru acéastă faptă, căci ridicase pe doi fii de preot în slujbe boerești, iar obiceiul pe atunci era ca boerii singuri să aibă dreptul la învățătură și la slujbe.

Supărați, se duseră într'o ȃi boerii la Mitropolit și-i ȃiseră :

— Ai uitat póte, Prea Sfinte Stăpâne, că ești vlăstar al vestitei familii boerești Boldur, care a dat atâția viteji și ómenii vestiți Moldovei ?

— N'am uitat, ȃise Mitropolitul. Și-mi aduc aminte cu drag de toți ómenii vrednici care aũ apărat cu arma vitejiei bietul pămînt al Moldovei. Tocmai de aceea am milă de toți rezeși și mazili, mi se rupe inima de mulțimea de jos a

țaranilor, pentru că sunt Români adevărați și prin vinele lor curge sânge curat de Moldovean.

Boerii steteau ca pe spinii și abia se puteau stăpâni de mânie.

— Așa e, Prea sfințite, și nu e așa. Nu cumva creși că mojiții aceia de la plug sunt mai Români de cât noi? Ce sânge curat au în ei?

— Vedeți, boerilor, și se. Veniamin cu liniște, cei mai mulți din clasa noastră a boerilor sunt străini veniți de prin totă lumea. Pământul acesta cine l-a apărut? Strămoșii lor? Parinții lor? Ori părinții țăranilor, care n'au altă țară de cât Moldova! Apoi, cei-l'alți dintre noi boerii Români din strămoși, nu ne-am tot încuscrit cu veneticii, așa că n'a mai rămas sânge românesc în noi? Uitați-vă la rudele vóstre, boerilor, nu sunt cu toții străini? Cine e socrul cutăruia, cine e nevasta cutăruia? Băeții cutăruii boer nici nu știu românește.

— Boerii tăcură puțin.

— Cu tóte acestea, Prea sfințite Părinte sunteți boer ca și noi, și aveți datoria să sprijiniți clasa noastră, și să nu întindeți mâna de ajutor mojiților, ca să se urce pe umerii noștri și să se ridice pe ruinele fiilor noștri. Căci numai boerii au ținut Moldova, boerii, al căror cap și părinte sunteți însuși Prea Sfinția Vóstră.

— Să mă iertați. Eū nu sunt cap și părinte

numai al boerilor, ci al bisericeii și al némului. Chiemarea mea e s'ajut pe toți de-opotrivă, și mai ales pe săracii, pe văduve și orfanii. E o ne-bunie, să mai credem, că noi boerii suntem aleși lui Dumnezeu. Aleși sunt toți care au minte și inimă, toți care pot să se ridice prin învățatură și bună purtare. Duceți, că fii voștri se duc spre prăpăstie și averile spre ruină? Dar de ce nu vă opriți fii, ca să nu alunece din păcate în păcate; De ce nu-i creșteți în frica lui Dumnezeu? Dacă voi nu vă puteți sprijini fii ca să nu cadă, atunci să știți că vă vor întrece «mojicii» cum le dicit, căci sunt vrednici, și de geaba vă luptați voi să puneți stavilă vredniciei, de geaba voiți cu lemnul putred să faceți slujba lemnului verde. A voastră e vina, dacă se ridică vrednicia de-asupra ticăloșiei! Nu eu sunt care ridic pe țeran; se ridică el prin puterea lui și prin slăbiciunea voastră! Așa, boeri!

Știaș boerii toate acestea, dar nu voiaș să le mărturisescă. Tăcură. Iar Mitropolitul începu să se plimbe prin odae.

— Și la urmă, boerilor, îmi scoteți ochii, că întind mâna de ajutor țeranilor să se ridice pe umerii voștri. Care sunt, rogu-vă, care sunt aceia pe care i-am ridicat?

Boerii cu gura de jumătate:

— Cei doi fii ai protopopei.

Veniamin stete pe loc, uitându-se cu milă la boeri.

— Aceia? Apoi eu i-am ridicat? I-am luat eu. proști din sat, așa cum i-am găsit, și i-am trântit în slujbe mari, după obiceiul cum se ia un fiu de boer de ici și se ridică tocmai colo? Pe aceștia doi i-a ridicat învățătura lor, mintea boeri! Capul lor, și vrednicia.

— E adevărat, Prea Sfinte Părinte. Dar nu e bine!

— Nu e bine să pui pe fie-care om la locul său? Nu e bine să ridic vrednicia de-asupra ticăloșiei și mintea de-asupra prostiei. Nu e bine să avem și noi în Moldova oameni deștepți, cu învățatură și cu creștere! — Atunci cum e bine, boeri?

— Nu e bine, Prea Sfinte Părinte, căci ați făcut o nedreptate.

— Cui? Țării? Lui Dumnezeu? Ori voue? Cine vă oprește să nu vă dați și voi fi la învățatură, să-i creșteți cu bune purtări.

— Nu nouă, ci celor-l'alți fi de popă. Că, de ce Prea Sfințite Stăpâne, ajuți numai pe unii? De ce numai pe aceștia îi îndemni la învățatură, numai pe doi ai protopopei? De cât să răsvrătești gândurilor tuturor preoților, mai bine să nu fi ajutat nici pe acești doi.

Mitropolitul se opri din umblet, se uită lung la boeri, își duse mâna la frunte ca și când ar

fi înțeles o greșelă pe care a făcut-o, și par-că îi dete ca fulgerul prin cap un gând pe care nu-l știuse până atunci.

Aveți cuvînt boeri, și se el încet și gânditor. Iar boerilor le rîdea inima că aș biruit pe Mitropolit și că i-aș abătut gândul de-a se gândi la «mojiți». Ei se sculară, făcură mătănii fățarnice, vrînd să plece.

— Așa dar Prea Sfințite Părinte, și se ră ei eșind ne-am înțeles. Un boer din familia Boldur nu va năpăstui clasa boerilor.

— Nu, și se Veniamin. Și am să-mi îndreptez greșala cu cei doi fii de preot. Nu voiș să fac nedreptate celor-l'alți preoți.

— Și cum și se gândiți, Prea Sfinte, să și se îndreptați nedreptatea ?

— Iată, vă și se făgăduesc să și se chîem la și se învățatură pe toți și se fiii de și se preoți. Am să și se deschid un și se seminar pentru și se creșterea și se tuturor și se fiilor de și se popă, ca și se să nu și se plângeți că și se numai pe și se doi și se îi și se îndemn la și se carte.

— Boerii și se rămaseră ca și se trăsniți. Ce-aș și se țintit ei cu și se vorba, și se unde aș și se ieșit și se lucrurile ! Și și se mușcându-și și se buzele aș și se plecat, și se căindu-se că și se aș și se venit pe la și se Mitropolitul.

Iar Veniamin, care nu se și se și se gândise și se pân'acum la și se un și se seminar, a și se prins din și se vorba boerilor, un și se gând mare și se și se laudat și se și se de și se vecinica și se pomenire. In și se cu-rînd el și se și se prefăcu și se mănăstirea și se Socola, cea și se și se făcută de

hainul Vodă Alexandru Lăpuşneanu, într'un seminar. Iar în mănăstirea sfântului Nicolae din Iaşi deschise şcoala în care toţi fiii preoţilor şi ai văduvelor învăţau carte de la învăţători anume aduşi de Mitropolit cu a sa cheltuială. Şi de aci înainte s'a străduit şi mai cu inimă pentru luminarea şi creşterea fiilor de ţerani, întru lauda némului românesc şi bine-cuvintarea de veci a cerului.

(Coşbuc).

Handwritten signature or initials.

TABLA DE MATERII

	Pag.
România gura raiului	5
O faptă a lui Mihaii-Viteazul	8
Armele maî de demumlt ale Românilor	10
Cum a apărat Moldovenii Cetatea Albă	12
Cântec vitejesc	18
Amintirile trecutului	19
Obiceiul de luptă a lui Stefan cel Mare	21
Multe ramuri și-o tulpină	23
Firea și făptura Românului	25
Semnele măririi românesci	27
Petru Vodă Schiopul	29
Ștefan și Codru	32
Inceputul veacului nostru	33
Plășii din cetatea Neamțului	36
Târgoviște capitala veche	43
Sufletul Românului	45
Mamele a doi viteji	48
+ Cântec din Basarabia	53
Tepeș Vodă și Sultanul	54
Călăreții lui Alexandru-Vodă	56
Cântec	58

	Pag.
Moșii și răsvrătirea din 1848	59
Iubirea de țară	63
Trei mănăstiri ale Olteniei	64
Ștejarul și Cornul	71
În codrii Ploninului	72
Grigore Ghica-Vodă	74
Logofătul Ion Tăutul	75
Bătaia din Codrii Cosminului	78
Vredniciile Voivozilor noștri	82
Pasul Turnu-Roș	84
Câmpu-lung	87
Doi codri ai Moldovei	90
Mărtea lui Ghica-Vodă	93
Mitropolitul Veniamin	100
Libertatea	103
Ferentarul	105
Cântecul lui Ștefan	107
Cântecul lui Mihaii	108
Cântecul lui Horia	109
Neamul nostru și Istoria	110
Banatul Craiovei	112
Valea Jiului	119
Un an din viața lui Ștefan cel Mare	122
Galații și Dunărea	130
O mare vrednicie a Dorobanților	133
Pentru unirea Românilor	137
Oficerii și oștenii noștri la Plevna	141
† Castelul Peș	145
Moartea lui Constantin Brâncoveanu	154
Cântecul călăreșilor	162
Puterea de viață a neamului Român	164
Apărătorii steagurilor	166
Hora Plevnei	178
Istoria Patriei	181
Ion-Vodă cel cumplit	183
Jurământul plăeșilor Moldoveni	187
† Cântec din Basarabia	188
Biserica Trei-Ierarchi	189

	Pag.
Suceava cuibul Moldovenilor	193
La Smârdan	201
Mama răniților	206
Dumneșul nostru	213
+ Podul Carol I de peste Dunăre	215
Dorobanții și Călărașii în război	220
La Călugăreni	224
Valea Prahovei și Mănăstirea Sinaia	228
Școalele din Iași	234

VERIFICAT
1987

1971

VERIFICAT
2007